

Katılımı anlamak: Bir literatür taraması

Ellie Brodie
Eddie Cowling
Nina Nissen

Angela Ellis Paine
Véronique Jochum
Diane Warburton'un katkılarıyla
Aralık 2009

tepav

Katılımı Anlamak: Bir literatür taraması

Eddie Brodie, Eddi Cowling, Nina Nissen

Çeviri Hakkında

Bu rehber Stratejik Planlama ve Politika Geliştirmede Katılımcılık Projesi kapsamında Türkçeye çevrilmiştir. Ana faydalanıcısı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı olan proje Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından yürütülmüş olup, Birleşik Krallık Stratejik Program Fonu-Avrupa'yı Birleştirme Programı tarafından desteklenmiştir. Proje ile kamu idarelerince yürütülen stratejik plan çalışmalarının katılımcılık boyutuna ilişkin bir değerlendirme çerçevesi oluşturulması ve katılımcılığın artırılmasına yönelik kapasite geliştirilmesi amaçlanmıştır.

İngilizceden çeviren: [Aslı Toksabay Esen](#)

Yayına hazırlayan: [Emre Demir](#)

Mart 2011

Katılımı anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

İçindekiler

01 Katılıma Odaklanmak: Giriş	4
02 Katılım bağlamı: Tarihsel ve mevcut itici güçler	7
03 Uygulamada katılım: Faaliyetler	14
04 Uygulamada katılım: Aktörler	23
05 Teoride katılım: Kavramlar	37
06 Her yönüyle katılım: Sonuçlar ve bundan sonra atılacak adımlar	44
07 Kaynak Dizini	48
08 İletişim Bilgisi	55

01

Katılıma odaklanmak: Giriş

Bu literatür taraması, Gönüllü Kuruluşlar Ulusal Konseyi (NCVO) ile Gönüllülük Araştırmaları Enstitüsü (IVR) ve Involve işbirliğiyle hazırlanan “Katılım patikaları: Aktif yurttaşlık nasıl yaratılır ve devam ettirilir?” adlı büyük bir ulusal araştırma projesinin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu üç kuruluşun, bu projede incelenecek farklı katılım türlerini araştırmak konusunda deneyimleri bulunmaktadır.

Bu inceleme projenin konu edindiği temel meseleler hakkındaki literatürü araştırmak ve başka araştırmalar için sağlam bir temel oluşturmak üzere tasarlanmıştır. Altı temel bölümden oluşmaktadır:

Bölüm 1 **Katılıma odaklanmak: Giriş**

Bu bölüm, Katılım Patikaları projesinin amaçlarını ve araştırma yaklaşımlarını özetlemektedir. Ayrıca bu literatür taramasının amaçlarını özetlemekte ve projede kullanılan bazı kavramlara açıklık getirmektedir.

Bölüm 2 **Katılımın bağlamı: Tarihsel ve mevcut itici güçler**

Bu bölümde, günümüzde İngiltere’de katılımın mevcut ve tarihsel bağlamını ve güdülerini incelemektedir.

Bölüm 3 **Uygulamada katılım: Faaliyetler**

Bu bölümde katılım, devletle, örgütlenme hayatıyla ve ötesiyle ilişkili olarak tanımlanarak, uygulamada katılım tarif edilmekte ve çeşitli katılım faaliyetlerinin kategori ve tipolojileri incelenmektedir.

Bölüm 4 **Uygulamada katılım: Aktörler**

Bu bölüm, özellikle kimin katılıp kimin katılmadığına, katılmak ve katılmaya devam etmek bakımından kişilerin motivasyonlarına, engellere ve kolaylaştırıcılara odaklanarak, katılımın aktörlerini incelemektedir.

Bölüm 5 **Teoride katılım: Kavramlar**

Bu bölümde, katılımın çok boyutlu niteliğini daha iyi anlayabilmeye yardımcı olmak için bir dizi farklı teorik yaklaşımdan yararlanılmaktadır.

Bölüm 6 **Her yönüyle katılım: Sonuçlar ve bundan sonra atılacak adımlar**

Son bölümde, literatür taramasının genel bulguları özetlenmekte ve mevcut literatürde bulunan bazı boşluklar belirlenmektedir. Bu inceleme, bu karmaşık alanın bütün boyutlarını kapsayan “bütün dünya için geçerli” bir katılım görüşünü anlayabilmek amacıyla bir ön çerçeve taslağı ile son bulmaktadır. Bu çerçeve, projenin kalan süresinde daha da geliştirilecek ve yapılan araştırmalara hem rehberlik edecek hem de bu araştırmaların sonuçları ile test edilecektir.

1.1

Katılım patikaları projesi

Katılım patikaları projesi bireylerin nasıl ve neden farklı katılım türlerine dahil olduklarını ve dahil olmaya devam ettiklerini araştırmayı amaçlar. Kişilerin katılıma doğru ve katılımı takip ettikleri yollar ve zaman içinde katılımlarını şekillendiren öğeler hakkında bilgi düzeyini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu projede, katılım, çok geniş anlamıyla, bir kendi kendine yardım telefon hattında çalışmak üzere gönüllü olmak, yerel toplum grubunun bir üyesi olmak, adil ticaret ürünlerini satın almak, bir Ebeveyn Öğretmen Derneği toplantısına katılmak, bir yerel makam istişaresine cevap vermek ve oy vermek gibi geniş bir yelpazedeki sosyal ve sivil faaliyetlere katılmak olarak anlaşılmaktadır.

Proje, aşağıdaki dört soruya odaklanan bir niteliksel araştırma projesidir:

- Katılım nasıl ve neden başlar ve devam eder?
- Zaman içinde katılım eğilimleri ve örüntüleri belirlenebilir mi?
- Eğer varsa, farklı katılım türleri arasında ne tür bağlantılar vardır ve bunlar arasındaki hareketleri tetikleyen öğeler nelerdir?
- Politika yapıcılar ve uygulayıcılar farklı bireyleri ve toplulukların katılım göstermesini nasıl sağlayabilir ve bunları nasıl teşvik edebilir?

1.2

Katılımı araştırma yaklaşımımız

Proje, bireylerin bakış açıları ve deneyimleri ile ilgilenmektedir ve bireylerin yaşamlarında geçmiş ve bugünkü katılım faaliyetlerini araştırmayı amaçlamaktadır. Farklı katılım türleri ve olayları arasındaki bağlantıları inceleyecek

ve bunların bağlam ve ilişkilerden nasıl etkilendiğini araştıracaktır. Dolayısıyla, katılımı "belli bir bağlama oturan pratik" (Cornwall, 2002) olarak anlıyoruz.

Bununla, projenin şu konulara odaklanacağını kastediyoruz:

"[Katılım] gerçekte uygulamada nasıl işlemekte, kim, hangi temelde ve bilgi birikimi, somut varlıklar veya sosyal ve siyasi bağlantılar bakımından hangi kaynaklarla dahil olmaktadır." (Cornwall, 2002: 51, vurgu özgün metinde)

Katılımı kişilerin hayatları bağlamında incelemenin, araştırmanın ve katılımın nasıl kavramsallaştırıldığı bakımından ilave sonuçları bulunmaktadır. Cornwall'ın ifade ettiği gibi:

"Katılımı belli bir bağlama oturan pratik olarak anlamak, katılımın olanaklarını, idealleştirilmiş demokratik uygulama kavramları yerine, gerçek siyasi, sosyal, kültürel ve tarihsel özellikler bağlamında konumlandırarak katılımın meydana geldiği yerlerin alanlarını belirleyen yaklaşımları gerektirmektedir." (Cornwall, 2002: 51, vurgu özgün metinde)

Bunun yanı sıra, proje "siyasi olmanın" veya "siyasi" davranmanın ne anlama geldiği konusunda da geniş bir görüşü dikkate almaktadır. Bireysel ve kişisel davranışların siyasi sonuçlara ve etkilere sahip davranışlar olarak anlaşılabilirliğini ve sosyal, kültürel ve siyasi bağlamlardan da etkilendiklerini ileri sürüyoruz. Bu, belki de en iyi "kişisel olan siyasidir" (Ryan, 2007) cümlesiyle ifade edilmektedir.

1.3

Katılım hakkında bir literatür taraması

Bu inceleme, öncelikle topluluk geliştirme, gönüllülük ve halk katılımı literatürüne

odaklanmaktadır; ancak bununla sınırlı olmayacaktır. Ayrıca, toplumsal hareketler, günlük siyaset ve etik tüketim literatürleri de dahil olmak üzere başka literatürleri de ele almaktayız. Bu farklı literatürlerin pek çok ortak noktası bulunduğu ve birbirlerinden öğrenecekleri çok şey olduğuna inanıyoruz. Bugüne kadar, bu literatürler farklı katılım türlerini diğerlerinden bağımsız olarak ele alma eğiliminde olmuşlardır.

Literatür taramasının genel amacı iki boyutludur: İlk olarak, projenin dikkate aldığı geniş katılım anlayışını açıklığa kavuşturmak için katılımı düşünmek ve yapmak hakkında farklı literatürleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. İkinci olarak, literatür taramasını takip eden alan araştırmasına bilgi sunacak ve bunu şekillendirmeye (ve bunun tarafından şekillendirilmeye) yardımcı olabilecek bir "katılım çerçevesinin" geliştirilmesine destek olmayı amaçlamaktadır. Bu amaçları ele alarak, Smith'in (1997) başka bağlamlarda, bütünün yalnızca bir kısmının bilindiği ve alanın büyük bir bölümünün dikkate alınmadığı bir "yüzeysel dünya" haritası olarak nitelendirdiği yaklaşımdan uzaklaşarak, "dünya çapında bir bakış" veya katılımın daha eksiksiz bir resmini geliştirmeyi umuyoruz.

1.4

Bu tarama çalışmasında kullanılan terimler

Katılımı anlamak ve araştırmak için kullandığımız özel yaklaşım, incelemede kullandığımız terimlere de yansımaktadır. Katılım terimi incelediğimiz literatürlerde farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde tartışılmakta ve kullanılmaktadır. Katılım terimi sıklıkla sivil, dikey, yatay, bireysel, siyasi, toplumsal, topluluk, yurttaş ve daha bir dizi ön ekle özelleştirilmektedir. Bu incelemede kullanılan dili basitleştirmek için, kamusal,

Katılımı anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

toplumsal ve bireysel katılım olmak üzere üç geniş katılım kategorisi kullanıyoruz.

• **Halk katılımı:** Halk katılımı kavramıyla bireylerin çeşitli demokrasi yapılarına ve kurumlarına dahil olmasını kastediyoruz. Başka yazarlar, bunu siyasi, sivil veya dikey katılım ve/veya katılımcı yönetim olarak adlandırmaktadır. Halk katılımı örnekleri şunları içermektedir: Yerel ve ulusal seçimlerde oy vermek, meclis üyesi olmak ve devlet (veya devletle bağlantılı) istişarelerine katılmak.

Her ne kadar “siyasi katılım” muhtemelen daha sık kullanılan bir terim olsa da, okumalarımız ve tartışmalarımız, hepsi olmasa da, pek çok katılım türünün gerçekte “siyasi” olduğunu açığa çıkardığı için (“bireysel olan siyasidir” ifadesi bununla ilintilidir) halk katılımı teriminde karar kıldık.

• **Toplumsal katılım:** Toplumsal katılım, bireylerin günlük yaşamlarının bir parçası olarak dahil oldukları kolektif faaliyetleri ifade etmektedir. Bunlar arasında: Bir toplumsal gruba, bir mahalle sakinleri derneğine veya bir sendikaya üye olmak, yerel bakım evini gönüllü olarak desteklemek ve bir inanç kuruluşu için bir çalışma grubunu organize etmek gibi faaliyetler bulunmaktadır. Başka yazarlar bu tür toplumsal katılımları “örgütlenme hayatı,” kolektif eylem veya sivil, yatay veya topluluk katılımı olarak adlandırmıştır.

• **Bireysel katılım:** Zaman zaman “gündelik siyaset” olarak da adlandırılan bireysel katılım, bireylerin günlük yaşamlarının bir parçası olarak yaptıkları ve içinde yaşamak istedikleri toplumun niteliğini

bildiren seçimleri ve eylemleri kapsamaktadır. Bunlar arasında, örneğin, adil ticaret ürünlerini seçmek, belirli ürünleri boykot etmek, “yeşil enerji” kullanmak, yardım kuruluşlarına bağış yapmak ve dilekçe imzalamak gibi eylemler bulunmaktadır.

Bununla birlikte bu geniş katılım kategorilerinin esnekliğini ve dinamik etkileşimlerini ve örtüşmelerini (Ginsborg, 2005; Melucci 1989, 1996) vurgulamak gerekmektedir. Örneğin, nükleer silahlara karşı kampanya yapmak ve bunları protesto etmek, bir bireyin aşağıdaki faaliyetlere katılımını içerebilir: Eylemler ve protesto kampları; dilekçe imzalamak ve çeşitli devlet kurumlarına mektuplar yazmak; yerel planlama toplantılarına katılmak; “yeşil enerji” kullanımı; pencerele posterler asmak ve daha pek çok başka faaliyet. Bu faaliyetlerin tamamı, yukarıda tanımladığımız halleriyle halk, toplumsal ve bireysel katılımı desteklemektedir (ayrıca bkz. Bölüm 3.1.2). Bireysel araştırma katılımcıları, kendi eylemlerine ve katılımcı faaliyetlere verdikleri anlamlar projenin ilerleyen aşamalarında katılım anlayışımızı değiştirmemize yardımcı olacaktır.

02

Katılım bağlamı: Tarihsel ve mevcut itici güçler

Katılım bir boşluk içinde gerçekleşmez. Bir dizi toplumsal ve bağlamsal faktörden etkilenir ve bunlar tarafından şekillendirilir. Bu bölüm, katılımın uygulamada neye benzediği konusunda daha sonra yapılacak tartışmalara bir zemin oluşturmak üzere katılımın bağlamı konusundaki literatürü analiz etmektedir. Katılımın toplumsal ve tarihsel bağlamı hakkında kısa bir incelemeye geçmeden önce, katılımın siyaset ve politika gündeminde bu kadar önemli olmasının bazı nedenlerini araştıracağız. Son olarak, geleceğe bakacağız ve katılımı bugün ve gelecek yıllarda şekillendiren bazı temel itici güçleri veya eğilimleri belirleyeceğiz.

2.1 Neden herkes katılımdan bahsediyor?

Katılım, hem politikacıların ve politika yapımcıların hem de uygulayıcıların imgelemine ve umutlarını benzer şekilde cezp etmektedir (White, 1996; Jochum vd., 2005; Cornwall, 2008). Brezilya'dan Hindistan'a ve Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar dünyanın her yerinde son on yılda katılıma ilgide bir "patlamaya" tanık olduk; bu özellikle toplumsal katılım için geçerli bir durumdur (Dunn vd., 2007).

2.1.1 Yönetim, politikacılar ve politika yapımcılar

Ulusal ve yerel yönetimde katılım taraftarlarının katılımın iyi bir şey olduğunu düşünmelerinin dört temel ve birbiriyle bağlantılı nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, katılım, bireyleri kendi hayatlarını etkileyen kararlara daha doğrudan dahil ederek, demokratik kurumların meşruiyetini ve hesap verebilirliğini arttırma yolu olarak görülmektedir (Creasy, 2007; ayrıca bkz. Cornwall, 2008; Beetham vd. 2008). İkinci olarak, insanları yerel karar alma süreçlerine dahil etmenin ve ortak bir amaç veya çıkar etrafında bir araya getirmenin toplulukları yetkilendireceği ve toplumsal bütünlüğü kurmaya yardımcı

olacağına inanılmaktadır (CLG, 2006A; Home Office, 2004b; Blake vd., 2008; Foot, 2009). Üçüncü olarak, katılım, kamu hizmetlerini iyileştirmek ve insanların ihtiyaçlarına daha uygun ve daha etkin hizmetler sunmak için bir araç olarak görülmektedir (Leadbeater, 2004; Prime Minister's Strategy Unit, 2006; CLG, 2006a; Prime Minister's Strategy Unit, 2007; HM Government, 2007a ve 2007b; Parker, 2007; Duffy, 2007). Son olarak, katılım, bireysel katılımcılar için, artan siyasi faaliyet ve değişime etkide bulunmaktan kaynaklanan tatminden, topluluk önünde konuşma gibi yeni becerileri öğrenmekten kaynaklanan kişisel gelişim ve öz saygıda artışa kadar bir dizi kişisel fayda ile ilişkilendirilmektedir (CLG, 2008b; Barnes ve Shardlow, 1997; Popay vd., 2007). Dolayısıyla, katılım, "daha fazla sosyal adalet, daha etkili kamu hizmetleri ve kendine güvenen yurttaşların yaşadığı bir toplum" (Beetham vd., 2008: 11) ile ilişkilendirilmekte ve aktif yurttaşlığın bir ifadesi olarak görülmektedir (Brannan vd., 2006).

2.1.2 Yönetimin ötesi

Zambiya dillerinden birinde, katılım, "olan şeyin bir parçası olmak veya kendini olan şeye vermek" (Gwaba, 2003: 88) olarak

tercüme edilmektedir. "Olan şeylerin" hükümetler ve politika yapıcılar tarafından yürütülen katılımın "halk" yönü ile ilişkili olması gerekmez. Katılımın bir sosyal boyutu bulunmaktadır ve bireyin hem formel hem de enformel bağlamda örgütlü faaliyetler ile ilgilidir (Pattie vd., 2004; Jochum, 2003).

Katılımın bu sosyal yönü, genellikle "ortak çıkarlar, amaçlar ve değerler etrafında zorla girilmemiş kolektif eylem alanı" (London School of Economics, 2004) veya "devlet veya piyasa tarafından girilmemiş faaliyet sahası" (CarnegieUK Trust, 2007: 9) olarak tanımlanan sivil toplum dernekleri aracılığıyla yürütülen katılım olarak anlaşılmaktadır.

Örgülü yaşama katılım genellikle olumlu olarak algılanmaktadır. Çeşitli, bağımsız ve canlı bir sivil toplum, devletin ve piyasanın faaliyetlerine karşı önemli bir kontrol mekanizması olarak görülmektedir (de Tocqueville, 2000). İnsanlar arasındaki bağları ve ortak normları veya pek çoklarının, topluluklar ve bireyler için bir dizi olumlu sonuç neden olduğunu iddia ettiği (Portes, 1998; Ockenden, 2007) "toplumsal sermayeyi" (Putnam, 2000) geliştirmektedir. Kişilerin güvenini ve kendi hayatlarını idare ettikleri duygusunu (Bandura, 1997) geliştirebilir ve son ve önemli bir boyut olarak, insanlar birbirlerine bağlı olmaktan keyif almaktadır - bu insanların esenliğinin önemli belirleyicilerinden biridir (Parker, 2007).

Katılımın normatif ögesi (yani katılımın iyi bir şey olduğu düşüncesi) literatürde güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Field, 2003; Cornwall, 2008). Ancak, bu konuda bir dizi tehlike veya sakınca vardır (Field, 2003). Bütünlüğü ve toplumsal sermayeyi geliştirmesinin

yanı sıra, katılım dışlayıcı ve bölücü de olabilir (Putnam, 2000; Field, 2003). Bütün katılımların, geniş olarak "toplumsal iyiye" katkıda bulunduğu söylenemez. Carothers'ın (2000: 20) da gözlemediği gibi, "herhangi bir toplumda insanların iyi amaçlar için olduğu kadar kötü amaçlar için de örgütlendiklerini ve birlikte çalıştıklarını fark etmek, sivil toplum kavramı etrafındaki gizemi ortadan kaldırmak bakımından büyük öneme sahiptir." Bu konudaki örnekler, şiddet içeren doğrudan eylem hareketleri (Doherty vd., 2003) veya aşırı sağcı ve neo-Nazi aktivizmini (Linden ve Klandermans, 2007) içermektedir.

2.2 Katılımın toplumsal ve tarihsel bağlamları

Günümüzde katılım uygulamalarını ve politikalarını anlamak için, katılıma mevcut ilginin tarihsel ve toplumsal kaynaklarını ve katılımın zaman içinde nasıl geliştiğini araştırmak önemlidir.

2.2.1 Uzun ve zengin bir tarih

Her ne kadar katılım, günümüzün politikasında moda kelime haline geldiyse de aslında uzun ve zengin bir tarihi bulunmaktadır. Bireysel olarak yurttaşlar ve yönetim kurumları arasındaki ilişki bin yıldır Batılı filozofları ilgilendiren bir konu olmuştur. Aristoteles'ten Marx'a ve Habermas'a bütün filozofların, yurttaşların devletle ve yönetim kurumlarıyla nasıl ilişki kurdukları hakkında fikirleri olmuştur.

İngiltere'nin şunlar da dahil olmak üzere bir dizi alanda uzun bir katılım geleneği bulunmaktadır: Sağlık (toplum sağlık konseyleri ve sağlık hizmetlerine diğer hasta ve kamusal katılımları); ekonomik gelişim (iş yeri kooperatifleri ve topluluk işletmeleri aracılığıyla); konut (sakinlerin katılımı, konut kooperatifleri, gecekondu

aracılığıyla); mimari (konut sakinlerinin yeni kamusal konut gelişmelerini tasarlamasına yardımcı oldukları toplumsal mimari hareketi); arazi kullanımı planlaması (1969 yılından beri yerel plan yapımına yasal katılım) ve çevre faaliyetleri (besin yetiştirmeden geri dönüştürmeye kadar) (Warburton, 1998; Davidson ve MacEwen, 1983). Yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde daha formel yönetim düzenlemelerinde yaşanan değişimlerin yanı sıra geniş bir dizi alternatif katılım faaliyetleri yükselmiş ve düşmüştür.

Gilchrist, "Antropoloji araştırmaları, topluluk türü kuruluşların bütün insan toplumlarının özelliği olduğunu göstermektedir ve insanlar ve diğer gelişmiş primatlar hakkındaki çalışmalar içsel olarak sosyalleşme eğilimi ve başkalarıyla bağlantı kurmak ve işbirliği yapmak isteğimizin ortak olduğunu kanıtlamaktadır" demiştir (Gilchrist, 2004: 1). Örgütlü yaşama ilginin politik felsefede zengin bir tarihi vardır. de Tocqueville, Amerika'da Demokrasi eserinde, insanlar "günlük hayatta örgütler oluşturma alışkanlığını edinmeselerdi medeniyetin tehlikeye gireceğini" (Tocqueville, 2000: 107) yazmıştır.

İngiltere'de toplumsal katılım olarak adlandırdığımız şeyin -insanların birbirleri arasında ve kendileri için oluşturduğu derneklerin- kökeni bir dizi geniş geleneğe bulunmaktadır.

- Komşuların enformel olarak birbirlerine yardım etmesi gibi enformel kendi kendine yardım ve dayanışma;

- Zanaatkar locaları, sendikalar, kredi birlikleri ve dostluk kuruluşları gibi üyelerine yardım sağlayan daha organize dernekler de dahil olmak üzere karşılıklı yardım ve

- "Daha az talihli" (Gilchrist,

2004) görülen insanların hayatlarını iyileştirmek için yardım dernekleri ve gönüllü hizmetler.

2.2.2

Değişen roller ve odak

1960larda, halk katılımına daha fazla vurguyu da içerecek şekilde, yoksulluğu, dezavantajı ve ırka bağlı gerginlikleri azaltacak pek çok devlet programı geliştirildi (sosyal çalışmalar ve devlet arasındaki değişen ilişki hakkında bir inceleme için bkz. Taylor, 1995). Bu gelişmeler arasında incelemesi "kökleri daha geniş ekonomik güçlerde bulunan sorunların yerel eylemle çözülebileceği varsayımının sorgulanmasına neden olan," (Taylor, 1995: 100-101) Topluluk Geliştirme Projeleri (CDPler) bulunmaktadır. CDP yaklaşımı, topluluk aktivizminin "bunu sınıf çatışmasının devamı olarak gören radikal bir model tarafından etkilendiği" (Gilchrist, 2004: 15) 1970lerde ve 1980lerin başlarında yaygındı.

Kimlik siyasetinin ve toplumsal değişimi sağlamak için ayrılıkçı stratejilerin ortaya çıkması, sosyal çalışmaların bu "altın çağında" (Popple, 1995) bir kesintiye neden olmuş ve 1980lerde çıkar toplulukları bazı yerel makamlarda belirgin siyasi etki sağlamayı başarmıştır. (Gilchrist, 2004). Farklılık ve çeşitliliğe daha fazla odaklanmanın sonucu olarak, 1990larda "eşitlik topluluk geliştirmenin temel bir değeri olarak pozisyonunu sağlamlaştırmıştır" (age, 17). Devletin 1980ler ve 1990larda kamusal hizmetlerin sunumundan çekilmesi ile topluluk geliştirme, devletin gündeminde daha az öneme sahip olmaya başlamış (Humm vd. 2005) ve bazı gönüllü kuruluşlar ve topluluk kuruluşları devletin vekilleri olmaya ve kamusal hizmet sunmaya davet etmişlerdir (Taylor, 1995: 99).

1990larda ayrıca, 1992 yılında Birleşmiş Milletler'in Gündem 21'i (21. yüzyıl için gündem) kabul etmesinin ardından sürdürülebilir kalkınma kavramına yönelen küresel ilginin bir sonucu olarak paralel bir hareket de gelişmekteydi. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevrecilik, yoksulluğu önlemek için uluslararası kalkınma, ekonomik kalkınma ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde yönetime daha fazla katılımın güçlendirilmesi ve kurumsallaştırılmasıyla toplumsal değişim gibi küresel meseleler arasında kırılğan bağlantılara neden oldu (della Porta ve Diani, 2006). 2000 yılı itibariyle, İngiltere'deki her yerel makamın bir Yerel Gündem 21 stratejisi bulunmaktaydı ve bunların pek çoğu çevre, yoksulluk ve yönetim konularında yeni ağlarda birlikte çalışacak kampanya gruplarına ilk kez yerel düzeyde odaklanmayı ve yerel ve küresel meseleler arasında çok pratik bağlantılar sağladı (Christio ve Warburton, 2001; Warburton, 2004). Bu yeni ilişkiler, küresel yoksulluktan iklim değişikliğine kadar pek çok farklı konuda çeşitli eylem türlerine katılmak için alanlar yaratan pek çok yerel ve küresel kampanyanın temelini oluşturdu.

2.2.3

Yeni İşçi Partisi, topluluklar ve "üçüncü sektör"

1997 yılında bir İşçi Partisi hükümetinin seçilmesi, katılımı ve toplulukların katılımını kamu politikaları gündemine yeniden soktu. Hükümet devlet, topluluklar ve yurttaşlar arasındaki bağları arttırmak için, kendisinin "üçüncü sektör" olarak adlandırdığı gönüllü ve topluluk sektörüne başvurdu. Sektörün yasal, hukuki ve mali çalışma ortamı bir dizi politika girişimiyle güçlendirildi – Gift Aid ve Payroll Giving gibi vergi yönündek verimli

bağış yöntemlerini düzenleyen 2000 bütçesinden, Compact'ın başlatılmasına (Robb, 2004) ve ortaklık düzenlemeleri ve kamu hizmetlerini sunma konularında gönüllü ve topluluk kuruluşlarının rolünün vurgulanmasına devam edilmesine kadar (Taylor, 2007). Bazılarının da iddia edebileceği gibi, her ne kadar gönüllü ve topluluk sektörü "bu kadar fazla olanağa hiçbir zaman sahip olmamış" olsa da (Commission on the Future of Volunteering, 2008:3), gönüllü ve topluluk sektörü kamu sektörü sunumuna ve yönetime çekildikçe, suistimal ve aşırı germe hakkında endişeler bulunmaktadır (Taylor, 2007). Gönüllü ve topluluk sektörüne yapılan vurgunun ötesinde, hükümetin bireysel yurttaşları da yeniden doğrudan dahil etme amacı, yurttaşlık eğitimi (okullarda ve okulların ötesinde), gönüllülük, aktif yurttaşlık ve bütün düzeylerde devlet istişarelerinde kayda değer bir artış şeklinde bir dizi katılım girişiminin geliştirilmesine neden olmuştur (Kendall, 2005; Jochum vd., 2005; Millner, 2008). Bu üst amaç – yurttaşları yeniden dahil etme amacı – yurttaşların yerel ve ulusal düzeylerde güce erişmek ve gücü kullanmak için yararlanabileceği mevcut ve yeni araçlar dizisini inceleyen Beyaz Kitap 2008, Kontrolü Elinde Tutan Topluluklar: Gerçek İnsanlar, Gerçek Güç'te (CLG, 2008a) özetlenmektedir.

2.3

Katılımın politika ve pratik bakımından itici güçleri

Günümüzde ve potansiyel olarak gelecekte, katılımı şekillendiren pek çok itici güç bulunmaktadır. Bu itici güçler birbirleriyle bağlantı kurar, örtüşür ve birbirlerini etkilerler ve siyasi, toplumsal, ekonomik, çevresel ve teknolojik güçleri içerirler. Bunlar arasından, İngiltere'de katılımın mevcut "çalışma ortamı" ile en çok ilgili olduğunu düşündüğümüz itici

güçlere odaklanacağız - bunların hepsinin altında yatan, yukarıda ifade ettiğimiz normatif katılım görüşü olan katılımın “iyi bir şey olduğu” varsayımdır.

2.3.1 Demokrasi gediği

Oy vermekten siyasi parti üyeliğine ve seçilen temsilcilerle iletişim kurmaya kadar, yurttaşlar ile yerel ve ulusal devlet arasında cereyan eden katılım Batı demokrasilerinde iniştedir (Pattie vd., 2004; Power Inquiry, 2006; House of Commons, 2008; Hansard Society, 2009). Halk katılımında yaşanan sürekli düşüşün bir meşruiyet krizine neden olduğu yönündeki artan endişelere cevaben, yurttaş katılımını arttırmak pek çok ülkede resmi bir öncelik haline gelmiştir (Smith, 2005, 13), ve formel siyasete katılımı teşvik eden pek çok devlet girişi bulunmaktadır. Bunlar arasında, herkesin posta yoluyla oy vermesi sisteminin getirilmesi ve yurttaş jürileri gibi istişare yeniliklerinin geliştirilmesi bulunmaktadır. Ancak, formel siyaset kanallarına katılım tüm zamanların en düşük düzeyinde bulunmaktadır (Lodge ve Gough, 2009).

İnsanlar oy sandığı ve siyasi partilere üyelik gibi “geleneksel” veya “formel” siyasete katılıma sırtını dönerken, Power Inquiry’nin araştırmasından elde edilen veriler, oy vermeyen insanların üçte birinden fazlasının bir yardım kuruluşu, topluluk grubu, kamu kuruluşu veya kampanya kuruluşuna üye veya buralarda aktif olduklarını göstermektedir (Power Inquiry 2006: 42). MORI’nin araştırması, Britanya’da oy vermek ve parti üyeliği ile yakından ilgili faaliyetler dışında halk katılımının düşüşüne ilişkin çok az kanıt bulmuştur (Marshall vd. 2008). NCVO’nun Sivil Toplum Almanacağı da “insanların kendilerini ilgilendiren konulara katılmak konusunda

istekli olduklarını; ancak gönüllü sektörün bir fark yaratmak için siyasete dahil olmaktan daha etkili bir yol olduğunu düşündüklerini” belirtmektedir (Kane vd. 2009: 123).

2.3.2 Katılımcı demokrasi ve yerelcilik

Bir dizi politika arasından, “yetkilendirme, demokratik yerinden yönetim ve topluluk katılımı stratejik temalar olarak ortaya çıkmıştır” (Blake vd., 2008: xi). Yurttaşları yerel düzeyde hayatlarını etkileyen kararlara daha doğrudan dahil ederek, devlet demokratik hesap verebilirliği arttırmayı, kamu hizmetlerini iyileştirmeyi ve sosyal adalet katkısında bulunmayı (CLG, 2008a ve 2008b; Foot, 2009) amaçlamaktadır. Halk düzeyinde yurttaşların katılımı hakkında artan eğilim zaman zaman “yerelcilik gündemi” olarak adlandırılmakta ve topluluk yetkilendirme ile ilişkilendirilmektedir (CLG, 2007a). David Cameron tarafından ortaya konan Muhafazakar Parti vizyonu, yerel topluluklara ve bireylere gücün devrini sosyal sorumluluk, sivil gurur ve inovasyon kaynağı olarak görmektedir (Cameron, 2009).

Yerel hükümet hakkındaki hukuki ve yasal çerçevedeki değişiklikler yerel düzeyde halk katılımını arttırma çabasına dayanak oluşturmaktadır. 2001 yılında, temel kamu sektörü kurumlarını, topluluk ve gönüllü kuruluşları ve özel şirketleri ortak stratejiler geliştirmeleri ve değişimi yönlendirmeleri için bir araya getiren Yerel Stratejik Ortaklık (LSP) kuruldu (Social Exclusion Unit, 2001). Ortaklık yönetimi, devletin “merkezi-yerel ilişkisini yeniden dengelemek, yerel ortakların birlikte çalışmasını sağlamak ve topluluklara kendileri için önemli olan konularda daha fazla söz hakkı vermek için reformlar yapmak” üzere çalışmasını kapsamaktadır

(CLG, 2006a: 13).

2006 yılından beri, yerel makamların, faaliyetlerinde yerel sakinler ve toplulukları bilgilendirme, bunlara danışma ve bunları dahil etme yükümlülüğü bulunmaktadır (CLG, 2006a). Nisan 2009’da, bütün yerel makamların, yerel hizmetlerin sunumu ve karar-alma aracılığıyla bir katılım ve yetkilendirme kültürüne dahil olmalarını gerektiren bir “Katılım Çağrısı” yürürlüğe girmiştir. Hükümet ayrıca 2012 yılında yerel makamların tamamındaki bütün önemli bütçe kararları hakkında katılımcı bütçeleme hedefini ortaya koymuştur (CLG, 2008a).

2.3.3 Hizmet sunumunda söz hakkı ve seçim

Daha önce de değinildiği gibi, insanların hizmet sunumuna katılımını ve hizmet sunucuların hesap vermesini sağlamak, kamu sektörü reformu ve iyileştirmesi ile bağlantılı olmuştur (Prime Minister’s Strategy Unit, 2006; CLG, 2006a; Prime Minister’s Strategy Unit, 2007; HM Government, 2007; Foot, 2009). Bu politika itici gücü “söz hakkı ve seçenek” olarak özetlenebilir ve hem bireysel düzeyde hem de topluluk düzeyinde işler (Blake vd., 2008). Bu itici gücün “seçim” bileşeni piyasa değerlerinin giderek artan etkisini ve devlet-yurttaş ilişkilerinin nasıl giderek daha fazla tüketici bazında yeniden şekillendiğini göstermektedir (Needham, 2003:1). Bu yaklaşımın “söz hakkı” bileşeninin temel bir amacı, hükümete göre, hizmetlerin tasarımı ve cevap verebilirliğini arttırmak ve dolayısıyla sosyal içerme, eşitlik ve hizmet memnuniyeti gibi sonuçları iyileştirmektir (Foot, 2009: 4). Bu yaklaşım, hem toplumu hem de bireyi “daha cevap verebilir hizmetler ve kendi yerel bölgelerinde yurttaşların artan memnuniyeti vizyonu bakımından

kilit önemde" görmektedir (Blake vd., 2008: 10).

Topluluk düzeyinde, "söz hakkı ve seçim," topluluk gruplarının "yerel bir kullanıcı forumu aracılığıyla mahallelerinde hizmet karışımına öncelik verdikleri" girişimlerde görülebilir (Blake vd., 2008:10). Bireysel düzeyde ise "söz hakkı ve seçim" yaklaşımının temel bir özelliği, hizmet kullanıcılarının aldıkları hizmetleri "beraber üretebildikleri" "kişiselleştirmedir." Kişiselleştirme terimi, bireyi öne koymakla ilgili sosyal çalışma değerleri de dahil olmak üzere pek çok farklı etki ve fikirden geliştirilmiştir (Carr ve Dittrich, 2008). Kişiselleştirme uygulaması, mevcut sosyal bakım sistemini iyileştirmek için bir yol olarak öğrenme zorluğu bulunan kişiler için kişilerin kendilerinin yönlendirdiği destek ve kişisel bütçelerin kullanımı konusunda öncülük etmiş bir sosyal kuruluş olan Control'un çalışmalarından büyük oranda etkilenmiştir (age). Hizmet kullanıcılarının hizmet sunumuna dahil olmasının geliştirilmesi büyük oranda, üyelerinin hakları için savunuculuk yapan engelli hareketi gibi kullanıcı hareketlerinden kaynaklanmıştır (Beresford, 2005; Ellis, 2005).

2.3.4

Bireysellik, tüketicilik ve kendi kendini ifade etme

Carnegie UK Trust, "artan bireysellik" sivil toplumun İngiltere'de ve İrlanda'daki geleceğini şekillendiren kilit bir itti güç olduğunu belirterek, İngiltere'de nüfusun çoğunluğunun artık herkes için standartları yükseltmenin yolunun "topluluğun çıkarlarını korumaktansa" "herkesin kendi çıkarlarını koruması" olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir (CarnegieUK Trust, 2007: 17). Bu, dayanışma ve örgütlü yaşam normlarından bireyseliğe açık dönüşüm, katılım oranlarını,

insanların katılıma yaklaşımlarını etkilediği kadar etkilememiştir (Rochester, 2006). Giderek daha fazla tüketici hale gelen bir toplumda, insanların temsil, seçim ve esneklik konularındaki beklentileri katılım için de geçerlidir. Spor ve alışveriş gibi boş zaman aktiviteleri, "kim olduğumuzun ve sivil ve siyasi katılımı nasıl anladığımız da dahil olmak üzere, toplumdaki yerimizin önemli göstergeleridir" (Riley, 2008: 2) ve mevcut veriler, zenginliğin daha fazla kendini gerçekleştirme ve kendini ifade etme arzusuyla ilişkilendirildiğini göstermektedir (Evans vd., 2005).

Gençlerin katılımı üzerine yapılan bir çalışmada, Brooks şunu iddia etmektedir: "Bugün artık pek çok genci daha iyi temsil eden, kendini gerçekleştiren bireydir: Devlete ödevler yerine bireysel amaç hissiyle motive olan, oy vermeyi diğer siyasi eylemlerden daha az anlamlı algılayan ve (genellikle yeni teknolojilerin kolaylaştırdığı) gevşek topluluk eylemi ağlarını savunan birey" (Brooks, 2009: 2.3). Bu kendini gerçekleştirme kavramı neo-liberalizm ve bunun bireysel söylemi ile bağdaştırılabilir – bireylerin özerk, rasyonel ve kendi kaderlerini seçmek konusunda özgür oldukları söylemi (Riley, 2008; Gill, 2006). İletişim teknolojisindeki gelişmelerle, kendini gerçekleştiren birey daha kolay çoklu ve değişken kimlikler yaratabilir ve farklı davranış ve aktivitelere sahip olabilir. Bu hem daha özgürleştirici (örneğin bkz. genç kadınların üzerinden siyaseti, vatandaşlığı ve toplumsal cinsiyeti tartıştıkları ve yeniden tanımladıkları kendilerine ait alanları yaratmak için internet dergilerini kullanması üzerine Harris'in (2001) çalışması) hem de daha stresli olabilir (24 saatlik bir kültürde, gençler özellikle çoklu kimlikler arasında devamlı hareket etme ihtiyacı hissedebilirler) (Riley, 2008).

2.3.5

Küresel farkındalık ve dünya görüşleri

Her ne kadar pek çok insan yerel meselelerle ilgilenmeye ve yerel topluluk düzeyinde katılım sağlamaya başladıysa da, son yıllarda küresel sorunlar hakkında bireysel ve kolektif olarak eyleme geçme konusunda daha önce görülmemiş bir artış yaşanmaya başlamıştır (NCVO, 2007). Küresel kapitalizmin yükselişinin yanı sıra, "ortak bir küresel farkındalığın" ortaya çıkmıştır (Kaldor, 2003: 112). Bu "ortak farkındalığı", küresel neo-liberalizmin kazananları ve kaybedenleri, veya "hiçbir şeyi olmayanlar ve yatı olanlar" (CarnegieUK Trust, 2007: 24), hakkında artan farkındalığa ve ayrıca yoksullukla ve çevresel tehditlerle mücadele için sürdürülebilir kalkınma hakkındaki küresel politikaların daha olumlu mesajlarına bağlayabiliriz.

Makepovertyhistory kampanyasının, Cenevre'den Edinburg'e kadar G8 zirvelerindeki protestolar ve gelişen "Climate Camp" toplumsal hareketinin de (<http://www.climatecamp.org.uk/>) gösterdiği gibi, küreselleşmenin artan eşitsizlikten iklim değişikliğine kadar değişen ve çok boyutlu sıkıntılara karşı doğrudan eylemler, son on yılın bir özelliği haline gelmiştir. Etik tüketimdeki artış, bu kolektif eylemlerin yanı sıra, insanların bireysel vicdani eylemlere giriştiklerini göstermektedir. Tallontire ve diğerleri (2001: 3) "gıda kaynağı bulma ve yurtdışına seyahatin küreselleşmesi, daha maceracı ve gıdalarının kaynağı hakkında daha fazla soru soran tüketicilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur" demektedir.

2.3.6

Değişen teknolojiler

Teknolojik gelişmeler katılımın gerçekleştiği alanlarda bazı değişikliklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İnsanlar değerlerini ve siyasi kimliklerini, artan karşılıklı bağlar ve "insanların hayatlarının nasıl uzakta meydana gelen olaylardan etkilendiği" (Kaldor, 2003: 111) konusundaki algılarla kolaylaştırılan yeni yollarla ifade etmektedirler (www.3s4.org.uk). Havayolu ulaşımı, uydu televizyonu, anında mesajlaşma ve Web 2.0 gibi yeni teknolojiler insanların örgütlenmesine ve eyleme geçmesine yardımcı olmaktadır.

Shirky'ye göre, "nereye bakarsanız bakın, insanlar birbiriyle bir şeyler paylaşmak, beraber çalışmak veya bir tür kamusal eyleme girişmek için bir araya gelmektedir. Tarihte ilk defa, bunu gerçekten yapmamıza izin veren araçlara sahibiz" (Shirky, 2008: kapak sayfası). Amerika Birleşik Devletleri'nde yakın zamanda yapılan bir çalışma, insanların internet ve cep telefonu kullanmasının daha büyük ve daha farklı tartışma ağlarıyla ilgili olduğunu ve toplumsal ağ hizmetlerinin ve özellikle Facebook'un, daha farklı toplumsal ağlarla ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Hampton ve diğerleri, 2009).

Bireyler, sosyal medyayı kullanarak ve katılım için kendi alternatiflerini yaratarak mevcut kuruluşları giderek daha fazla bypass etmektedirler. Bunun, daha fazla sayıda daha az formal ve daha gevşek grup ve ağların ortaya çıkmasına neden olması muhtemeldir (NCVO, 2009). Ancak devletlerin de, hem kendi durumlarını iyileştirmek hem de muhaliflerine meydan okumak için internetin kendilerine sunduğu olanakların daha fazla farkına vardıkları konusunda da bazı veriler bulunmaktadır (Morozov, 2009).

Yeni teknolojiler bireysel ve kolektif eylemler için yeni olanaklar sunabilir; ancak aynı zamanda dışlama, parçalanma ve atomizasyonun kaynağı da olabilir (CarnegieUK, 2007; Riley, 2008). Küresel çapta, Virilo'ya göre, "bir şeye sahip olanlar ve hiçbir şeyi olmayanlar, anında iletişim, siber dinamikler ve elektrik para işlemlerinin hiper-gerçek daralmış dünyasında yaşayanlar ile daha önce hiç olmadığı kadar dezavantajlı ve yerel köylerin gerçek alanında siyaseti ve ekonomiyi yönlendiren somut güçlerden uzakta yaşayanlar olarak yeniden belirlenmektedir" (alıntılanan Kaldor, 2003: 111).

2.4

Sonuç

Katılımın siyasi ve sosyal düşüncede zengin bir tarihe sahip olduğunu ve dünyanın her tarafında hükümetlerin, politika yapıcıların, uygulayıcıların, akademisyenlerin ve ilgili bireylerin meşgul olduğu bir konu olmaya devam ettiğini gördük. Aşağıda Şekil 1'de katılımı etkileyen temel gelişmeler ve itici güçler özetlenmiştir. Bu trendler katılımın geleceğini etkilemeye devam edebilir. Bu trendleri anlamak ampirik ve teorik tartışmalarımızı "gerçek dünyaya" dayandırmamıza yardımcı olabilir ve farklı katılım bağlamalarını şekillendiren geniş kuvvetlere dikkatimizi yönlendirebilir. Bundan sonraki iki bölümde, katılım "uygulamalarını" tartışmaya geçeceğiz.

Şekil 1:
Katılımı etkileyen temel gelişmeler
ve itici güçler

03

Uygulamada katılım: Faaliyetler

Bölüm 2'nin de gösterdiği gibi, katılım dünya çapında politika ve uygulamaların ana dayanak noktalarından biri haline gelmiştir (Mohan, 2007). Ancak katılım hakkında düşünmek ve katılımı gerçekleştirmek üzerine farklı literatürler, katılımın farklı insanlar için farklı anlamlara geldiğinin altını çizmektedir (Arnstein, 1969; White, 1996; Jochum ve diğerleri, 2005; Mohan, 2007; Cornwall, 2008). Bu anlamlardan bazıları, insanların dahil oldukları katılımlı faaliyetlerin yelpazesini hakkındaki girişten sonra, bu bölümde incelenmektedir.

3.1

Katılımlı faaliyetlerin yelpazesini araştırmak

Katılım hakkındaki farklı literatürlerden birçok katılım faaliyeti ve farklı katılım türleri bulunabilir. İnsanların dahil oldukları katılım faaliyetlerinin geniş yelpazesini incelemek, katılımın bazı örtüşen anlamlarını ve ifadelerini çözmeye yardımcı olur. Şekil 2, insanların dahil oldukları pek çok ve farklı katılımlı faaliyetlerden bazılarını yer vermektedir.

Şekil 2:

Katılımlı faaliyetlerin çeşitliliği

- Seçilmiş bir temsilciyle/ yetkiliyle temas kurmak
- Dilekçe imzalamak
- Oy vermek
- Bir eyleme katılmak
- Bir sendikaya üye olmak
- Bir siyasi partiye üye olmak
- Bir planlama toplantısına katılmak
- Bir Yerel Stratejik Ortaklıkta temsilci olmak
- Yerel meseleler hakkında bir anketi doldurmak
- Sağlık konularında bir Ulusal Sağlık Sistemi toplumsal istişare toplantısına katılmak
- Kan vermek
- Bir yardım kuruluşuna veya kampanya örgütüne bağış yapmak
- Sponsoru bulunan bir yürüyüşe katılmak
- Mütevelli olmak
- Bir okul yöneticisi olmak
- Genç Suçlular Panelinin gönüllü üyesi olmak
- Cezaevi ziyaret programının gönüllü üyesi olmak

- Arkadaşlık ve akıl verme programına dahil olmak
- Bir hayırsever kuruluş dükkanında gönüllü olarak çalışmak
- Koruma gönüllüsü olmak
- Adil ticaret ürünlerini satın almak
- Enerji etkin ürünler satın almak
- Karbon dengelemek
- Bir ürünü boykot etmek
- Bir kitap klübü düzenlemek
- Komşuya/ihtiyacı olan birine alışveriş konusunda yardımcı olmak
- Bir köy festivali için sandviç yapmak
- Bir inanç grubuna yardım etmek

Literatür genellikle, oy vermek veya boş zaman kulüplerine katılmak gibi tek bir katılımlı faaliyet türüne odaklanmaktadır (bunun istisnaları için örneğin bkz. Davis-Smith, 2000; Pattie ve diğerleri, 2004) ve farklı faaliyetler arasındaki değişken ve dinamik ilişkileri ve bunların örtüşen sınırlarını göz ardı etme eğilimindedir. Bu, farklı katılım faaliyetleri arasındaki bağlantılara dikkat edilmemesi gerçeği, katılımı inceleyen farklı literatürler arasında bir alışveriş bulunmaması ile daha da güçlü hale gelmektedir. Tek tek katılım eylemlerine odaklanmak ayrıca insanların katılma yollarını, yani bireylerin kendi hayatları bağlamında ve ömürleri süresince nasıl bu tür süreçlere dahil olduklarını göz ardı

etme eğilimindedir. Bu, bu literatür taramasının ardından başlayacak geniş araştırma projesinin odağını oluşturacaktır.

3.1.1 Katılımcı faaliyetleri kategorize etmek

Ancak, farklı katılımcı faaliyetleri kategorize etmek üzere birçok sınıflandırma öne sürülmüştür. Aşağıda belirtileceği gibi, farklı sınıflandırmalar ampirik literatürde belirlenebilecek katılımcı faaliyetler yelpazesinin genişliğini açıklamayı amaçlamaktadır. Katılımın genellikle analiz edildiği farklı konu başlıklarını yansıtan bu sınıflandırmalar genellikle belli bir katılım türüne odaklanırlar. Yine de faydalı bir başlangıç noktası sunarlar.

İngiltere için Yurttaş Denetimi

2000 yılındaki İngiltere için Yurttaş Denetimi (Pattie ve diğerleri, 2003) "siyasi katılım" (veya bizim halk katılımı olarak adlandırdığımız faaliyetler) ile "örgütlenme faaliyetleri" (bizim toplumsal katılım olarak adlandırdığımız faaliyetler) arasında bir ayrım yaparak iki ayaklı bir sınıflandırma sunmaktadır:

• **Siyasi katılım kuralları**, kanunları veya politikaları etkilemeyi amaçlayan eylemler için kullanılmaktadır. Bu kategorideki faaliyetler arasında, bir örgüte para bağışı yapmak veya fon toplamak, yerel hükümet seçimlerinde oy vermek, dilekçe imzalamak, belirli ürünleri boykot etmek veya etik, siyasi veya çevresel nedenlerle belli ürünleri satın almak, bir devlet yetkilisi veya politikacı ile temas kurmak, bir örgütle veya medyayla temas kurmak, siyasi bir toplantıya, mitinge veya protestoya katılmak, greve veya yasal olmayan protestolara katılmak bulunmaktadır.

• **Örgütlenme faaliyetleri** aşağıdaki kriterlere göre gruplanmaktadır:

- Örgüt türleri ve ayırıcı çıkarları (örneğin, sürücülük, sendikalar veya meslekler);
- İnsanları spor ve boş zaman için bir araya getiren örgütler veya faaliyetler;
- Mücadeleler (çevresel ve sosyal refah gibi);
- Kültür (sanat, müzik ve hobiler gibi) ve
- Sosyal, kadın, etnik ve mahalle sakinleri kuruluşları.

Örgütlenme faaliyetleri ayrıca aşağıdaki ölçütlere göre ayrılmaktadır:

- Örgütlere (pasif) üyelik ve
- Bir örgütün yönetilmesinde (aktif) katılım ve gönüllülük.

Örgütsel faaliyetlere dahil olanlar arasında aşağıdakiler de bulunmaktadır:

- Enformel ağlara katılım (örneğin kitap okuma grupları, pub testleri ekipleri, çocuk bakım grupları) ve
- Ailenin ötesinde bireysel destek ağları (örneğin komşular için alışveriş yapmak, mobil öğünler için gönüllü olmak, yaşlıları ziyaret etmek ve kendi kendine yardım gruplarına dahil olmak).

Pattie ve diğerleri (2003) bu faaliyet sınıflandırmasının farklı aktör türlerinin belirlenmesine izin verdiğini belirtmektedir; bunlar Bölüm 4'te daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

NCVO'nun aktif yurttaşlık spektrumu NCVO tarafından geliştirilen sınıflandırma

(Jochum ve diğerleri., 2005) bir aktif yurttaşlık spektrumuna dayanmaktadır. Burada, aktif yurttaşlığın formel ve enformel nitelikteki bireysel ve/veya kolektif eylemlere dayanan hem halk hem de toplumsal katılımı içerdiği kabul edilmektedir.

• **Yurttaşlık katılımı** (veya dikey katılım), siyasi süreçlere ve yönetime katılım da dahil olmak üzere devlet işlerine katılım ile ilgilidir (bunların çoğu bizim tarafımızdan kamusal katılım olarak sınıflandırılmaktadır).

• **Sivil katılım** (veya yatay katılım) topluluk faaliyetlerine katılımı ve diğer daha az formel olan örgütlenme faaliyetlerini (bizim çoğunu toplumsal katılım olarak sınıflandırdığımız, mahalle sakinleri dernekleri, spor kulüpleri ve inanç grupları gibi) kapsamaktadır.

Yurttaşlık Anketi

Yıllık Yurttaşlık Anketinde Topluluklar ve Yerel Hükümet Bakanlığı (TYH) genel "yurttaş katılımı" terimi kapsamında üç kamusal katılım yöntemi belirlemiştir (CLG, 2009: 2):

• **Yurttaşlık aktivizmi**, yerel hizmetler veya meseleler hakkında doğrudan karar alma sürecine veya yerel danışman, okul yöneticisi veya memur olarak rol almak suretiyle bu hizmetlerin gerçekte sunulmasına katılıma işaret etmektedir.

• **Yurttaşlık istişare süreci**, bir istişare grubuna katılmak veya bu hizmetler hakkında bir anket doldurmak gibi faaliyetlerle yerel hizmetler veya meseleler hakkında istişarelere aktif katılımı ifade etmektedir.

• **Yurttaşlık katılımı** yerel bir danışmanla temas kurmak, bir kamuya açık toplantıya katılmak, dilekçe imzalamak veya anket doldurarak veya bir istişare grubuna katılarak yerel hizmetler ve meseleler hakkında istişarelere dahil olmak gibi faaliyetleri ifade etmektedir.

Bu farklı yollar arasındaki ayrımın altında katılımın yoğunluğu ve bireylerin faaliyetleriyle yaptıkları aktif katkı bulunmaktadır. Bu ayrıca Yurttaş Denetiminin (yukarıda açıklanan) örgütlenme faaliyetlerinin sınıflandırılmasının altında yatan ayrımlarla uyumludur. Yurttaşlık Anketi ayrıca iki kategoriye ayrılan gönüllülük hakkında veriler de içermektedir:

- **Enformel gönüllülük:** Birey olarak akraba olmayan kişilere ücret ödenmeden yardımda bulunmak.
- **Formel gönüllülük:** Gruplar, kulüpler veya örgütler aracılığıyla diğer insanlara veya çevreye faydası olan ücret ödenmeden yardımda bulunmak.

Birleşmiş Milletler'in gönüllülük sınıflandırması

Kamusal, toplumsal ve/veya bireysel katılımı kapsayan başka bir faaliyet sınıflandırması gönüllülük ile bağlantılı olarak geliştirilmiştir. Bu gönüllülük sınıflandırması BM 2001 Uluslararası Gönüllüler Yılı için geliştirilmiştir (Davis-Smith, 2000; Dingle, 2001) ve hem formel hem de enformel gönüllülüğü içermektedir. Bu sınıflandırma, yukarıdaki toplumsal katılım ve Yurttaş Denetiminden doğan siyasi örgütlenme faaliyetleri sınıflandırmalarını keser (Pattie ve diğerleri, 2004).

BM sınıflandırması dört ayrı gönüllülük faaliyeti kategorisi belirler.

• **Karşılıklı yardım ve kendi kendine yardım:** Ortak sorunları, zorlukları ve koşulları olan kişilerin birlikte çalıştıkları gönüllü eylemler, "bizim tarafımızdan bizim için" gönüllü eylemler.

• **Hayırseverlik ve başkalarına hizmet:** Genellikle bir veya daha fazla üçüncü tarafa bir tür hizmet sunmak için gönüllü alan bir kuruluşu içerir.

• **Kampanyacılık ve savunuculuk:** Değişimi sağlamak veya engellemek amacıyla kolektif eylemler; bu çevreye zarar verdiği düşünülen gelişmelere karşı kampanyacılık ve daha iyi hizmetler için kampanyacılığı içerir.

• **Katılım:** Herhangi bir düzeyde siyasi, yönetsel veya karar alma süreçlerine gönüllü olarak katılmak (bizim kamusal katılım kategorimiz).

Bu dört gönüllülük türünün katılım türleri olduğunu ve dolayısıyla bu son kategorinin, en azından bizim amaçlarımız bakımından, karışıklığı önlemek amacıyla "yönetişim" olarak adlandırılmasının daha iyi olacağını öne sürebiliriz.

3.1.2

Hepsini bir araya getirmek

Katılım faaliyetlerinin farklı sınıflandırmaları hakkındaki incelemeden çıkan sonuç bireylerin dahil oldukları faaliyetlerin genişliği hakkında geniş ilgidir. Bu sınıflandırmalar kurumsaldan bireye kadar farklı literatürlerdeki farklı perspektifleri yansıtmaktadır. Katılım patikaları projesi için, bu farklı perspektifleri bir araya getirmeyi amaçlıyoruz. Bu sınıflandırmalardan, katılımın, bireyleri ve devleti birbirine bağlayan çeşitli halk katılımı türleri ile toplumsal katılım ve bireysel dahil olma eylemlerini

kapsayabileceğini görüyoruz ve bu, halk, toplumsal ve bireysel katılım olarak belirlediğimiz üç kategorili sınıflandırmamızın ortaya çıkmasına yol açtı.

Halk katılımı

Halk katılımıyla bireylerin demokrasinin çeşitli yapılarına ve kurumlarına katılımını kastetmekteyiz. Bu katılım türü genellikle "siyasi katılım" olarak ifade edilmektedir; ancak biz bu terimi kullanmaktan özellikle kaçındık (bunun nedeni yukarıda ve aşağıda açıklanmıştır). Örneğin, bu, fikirlerini dile getirebilmeleri için insanları sürece dahil etmek; kendilerini etkileyen kararları etkileyebilme haklarını kendilerine vermek ve temsiliyeti arttırmak; hizmetlerin sunumunun verimliliğini arttırmak veya insanların kendi hayatlarının kontrolünü kazanmalarını sağlamak olarak anlaşılabilir (Involve 2005; Dominelli 2006; Creasy 2007; Mohan 2007; Cornwall 2008). Halk katılımının bu anlamları genellikle kurumsal bir bakış açısına öncelik verir ve bireylerin mevcut siyasi yapılarıdaki karar alma süreçlerine katılımına odaklanır.

Diğer yazarlar ise, katılımın bireylerin karar alma süreçlerine dahil olmasından öte bir şey olduğunu ve toplulukların da katılımını kapsadığını ifade etmektedirler (Burns ve diğerleri., 2004; CLG, 2006; CDF, 2009). Örneğin Burns ve diğerleri "[k]atılımın, bireylerin ve toplulukların kendilerini ilgilendiren şeyler hakkında kararlara dahil olmasıyla ilgili olduğunu" iddia etmektedirler (2004: 2, vurgu eklenmiştir).

Bu katılım anlayışları, bireylerin ve/veya toplulukların yerel kurumlara ve siyasi yapılara katılımını vurgulayan belli bir topluluk gelişimi modeli ile uyumludur (CLG, 2006; CDF, 2009). Bu vurgu da, etkili halk katılımını sağlamak

üzere bireylerin, kuruluşların ve toplulukların kapasitelerini geliştirmenin altını çizmeye neden olmaktadır (age). Kurumsal bir bakış açısından, insanları sürece dahil etmek başarılı politika sunumu için önemli görülmektedir (CLG, 2006). Bu yaklaşımın altında yatan fikir, "hükümet de topluluklar da her şeyi kendi başlarına çözemezler, en iyisi beraber çalışmak" fikridir (CLG, 2006: 12). Bireylerin ve/veya toplulukların yetkilendirilmesinden, verimlilik ve hizmet sunumuna odaklanan topluluk geliştirme yaklaşımı, pek çok katılımcı girişimin, "genellikle gücü elinde tutanların ayrıcalıklarını ve kaynaklar üzerindeki kontrollerini korumaya elverişli" (Dominelli, 2006: 13; ayrıca bkz. Wilcox, 1994; Cornwall ve Goetz, 2005; Gaventia ve Cornwall, 2006) olan araçsal niteliğini ortaya çıkartabilir (Cleaver, 2004).

Bu modelde, sosyal, ekonomik ve siyasi koşullara ilişkin statüko herhangi bir değişime uğramaz (age).

Bunun aksine, topluluğun örgütlenmesine dayanan bir topluluk geliştirme modeline geçilmesi, "ortak ideallere bağlı olan ve bu ideallere dayanarak hareket edebilecek bir sürdürülebilir insan ağını oluşturma zanaatını içermektedir (Stall ve Stoecker, 1998: 730). Toplulukları örgütlemek genellikle yerel düzeyde ve çoğu zaman "siyaset öncesi" bir eylemdir, aynı zamanda, kolektif olarak elitlere, otoritelere, diğer gruplara veya kültürel kodlara karşı çıkabilecek (Klandermans, 2004) pek çok farklı mahalden kaynaklanan ve açıkça siyasi sosyal hareketlerin temelini oluşturabilir (Stall ve Stoecker, 1998; Dominelli, 2006; Beetham vd., 2008). Bu daha ziyade akıcı topluluk eylemi bağlamında, katılım, "yalnızca halk ifadesi aracılığıyla etkili olan, diğerleri ile işbirliği halinde gizil

bir kapasitenin görünür hale getirilmesi" olarak da anlaşılabilir (Beetham vd., 2008: 17).

Toplumsal katılım

Toplumsal katılım, bireylerin günlük hayatlarının bir parçası olarak dahil olabildikleri kolektif faaliyetleri ifade etmektedir. Genellikle hem formal hem de enformel bağlamlarda bireylerin topluluk oluşturma faaliyetleri ile ilişkilendirilmektedir (Jochum, 2003; Pattie vd., 2004) ve kültürel, boş zaman ve sosyal gruplara dahil olmayı ve gönüllü ve topluluk kuruluşlarına katılmayı içerebilir (Jochum, 2003; Pattie vd., 2004; Jochum vd., 2005).

İnsanlar örgütlü yaşama katılmayı, devletle veya yönetim kurumları veya süreçleriyle pek ilgisi de olmayabilen, bir dizi nedenden ötürü seçebilirler. Jochum vd.'nin (2005: 33) belirttiği gibi, "dini inançları ve değerleri, çıkar veya mekanla ilgili topluluklara ait olma hisleri veya yalnızca arkadaşlık ve eğlenme istekleri ile motive olurlar." İnsanların kendi aralarında ve kendileri için oluşturdukları kuruluşlar toplumsal katılımın temelini oluşturur.

Toplumsal katılımı bu şekilde anlarsak, bazı durumlarda topluluk geliştirme kavramlarıyla ve özellikle hizmet sunmaya odaklanan topluluk geliştirme kavramıyla ve ayrıca topluluk örgütleme (örneğin mukim dernekleri tarafından yürütülen kampanyalar) ile çakışabilir. Farklı toplumsal katılım türleri ve faaliyetleri daha radikal toplumsal, ekonomik ve siyasi dönüşümlerin potansiyelini içinde barındırabilir (Stall ve Stoecker, 1998; Dominelli, 2006) veya toplumsal değişime direnişin geliştiği ortamlar yaratabilir (della Porta ve Diani, 2006).

Bireysel katılım

İnsanlar ayrıca bireysel temelde

de katılım gösterir. Örneğin, adil ticaret ürünleri almayı, hayır kurumlarına bağış yapmayı veya enformel olarak komşularına yardım etmeyi seçebilirler. Burada, katılım, bireyin kişisel değerleri ve dünya görüşlerine olduğu kadar kişisel deneyimlerine veya kimliğine/ kimliklerine – örneğin, çevreci, feminist veya ırkçılık karşıtı bir aktivist olmak veya kendi dini inançlarına göre yaşamak veya bunlara dayanarak hareket etmek gibi – dayanmaktadır. Bu şekilde, bireysel katılım, bireylerin günlük hayatlarının bir parçası olarak yaptıkları ve yaratmak ve içinde yaşamak istedikleri toplumu yansıtan tercihleri ve eylemleri kapsar (Melucci, 1989, 1996; Ginsborg, 2005). Ginsborg (2005), bu tür bireysel katılım örneklerini, bireylerin kişisel inançlarından ve deneyimlerinden ve yerel eylemlerden ilham aldıkları ve genellikle kendi hayatlarıyla giderek daha fazla küreselleşen dünyada onları şekillendiren daha büyük ve daha uzaktaki güçler arasında bağlantılar kurmaya itildikleri, "günlük hayatın siyaseti" olarak adlandırmaktadır.

Genel bakış ve örtüşmeler

Bu üç geniş katılım türünün her birinin içinde elbette pek çok farklı bireysel katılım faaliyetleri bulunmaktadır ve bizim halk, toplumsal ve bireysel katılım olarak adlandırdığımız türler arasında pek çok örtüşme bulunmaktadır.

Bir vatandaşın kendi milletvekiline bir toplum merkezinin kapatılması önerisi hakkında mektup yazması yukarıda açıklanan üç katılım kategorisine de girebilecek bir örnektir.

İlk bakışta halk katılımı, literatürde ve özellikle politika yapımcılar tarafından üretilen literatürde toplumsal ve bireysel katılımdan daha fazla yer tutar gözükmektedir. Ancak, farklı literatürlere

bakıldığında ve özellikle gönüllülük ve topluluk geliştirme literatürlerinde, farklı katılım türleri arasında pek çok örtüşme ortaya çıkar ve bu literatürlerde ele alınan faaliyetler ve meseleler bizim halk, toplumsal ve bireysel katılım olarak adlandırdığımız türlerle uyumludur. Dolayısıyla, bu genel incelemeye dayanarak, toplumsal ve bireysel katılım hakkında daha az bütüncül bir literatür bulunduğunu veya katılım kavramının bu katılım faaliyetlerinin bazılarını ifade etmek için nadiren kullanıldığını söylemek mümkündür.

Katılımın nasıl farklı şekillerde anlaşılabilirliği hakkında yapılan bir araştırma dört temel noktanın altını çizmektedir:

- İlk olarak, katılım çok boyutlu ve farklı katılım türleri arasında pek çok örtüşme ve bulanık sınırları olan, değişken bir kavramdır. Bu, farklı katılım türlerini, uygulandıkları geniş bağlamlar içerisinde incelemenin önemini ortaya koymaktadır.

- İkinci olarak, yukarıda incelenen anlamların ve sınıflandırmaların bir çoğu eşitlikçi bir siyaset fikri ima etmektedir (Haus ve Sweeting, 2006); katılımın “toplumun ve siyasetin nasıl olması gerektiği ve insanların hükümette oynamaları gereken rolün nasıl olması gerektiği konusundaki idealleri ortaya çıkaran ve cisimleştiren normatif bir kavram” olduğunu [...] “Yurttaş” terimi ile belirtilen katılımın kesinlikle demokratik bir çağrışıma vardır; “topluluk” ile ilgili olan katılım, sıcak ve dahil edici bir ortak esenlikleri için birlikte çalışan insanlar hissi çağrıştırmaktadır” (Cornwall, 2008: 19).

- Üçüncü olarak, katılımın farklı

anlamları farklı yaklaşımlarla doğrudan bağlantılıdır. Kurumsal ve politika yaklaşımları genellikle bireysel ve toplulukların mevcut siyasi yapıların içinde hizmet sunumu ve karar alma süreçlerine dahil edilmelerine odaklanmaktadır. Ancak, bu, bireylerin ve/veya toplulukların bu yapıların dışında da aktif olarak katılım göstermedikleri ve bunlara içeriden (veya dışarıdan) karşı çıkamayacakları anlamına gelmemektedir.

- Son olarak, burada çizilen farklı katılım türleri, gücün ve kaynakların eşit olmayan şekilde dağıtımı ve günümüz Britanya toplumunda hüküm süren yapısal eşitsizliklerden etkilenmektedir. Dolayısıyla, katılımı daha iyi anlamak için, bireylere ve onların katılım faaliyetlerine diğer faktörlerden bağımsız olarak değil, hayatlarının ve topluluklarının daha geniş bağlamı içerisinde bakmak gerekmektedir – veya bazılarının neden katılım göstermediklerini veya katılım göstermelerinin engellendiğini araştırmak gerekir.

3.2

Katılım teknikleri

Katılımcı faaliyetler sınıflandırmalarını, farklı katılım tekniklerini – katılım için zemin yaratmak veya katılımı kolaylaştırmak için uygulamaya konan farklı mekanizmalar - inceleyen ve gruplayan tipolojiler tamamlamaktadır. Kullanıcı panellerinden, gönüllü ve topluluk kuruluşlarında gönüllü olmak için olanakları geliştirmeye ve duyurmaya kadar geniş bir dizi teknik bulunmaktadır. Ancak, bu teknikleri tartışan literatür büyük oranda halk katılımına odaklanmaktadır. Şekil 3’te halk katılımı teknikleri hakkında bir gösterge liste sunulmuştur.

Şekil 3:
Kamusal katılım tekniklerine
açıklayıcı örnekler

01	Olumlu Sorgulama
02	Yurttaş Jürileri
03	Yurttaş Panelleri
04	Topluluk Yetkilendirme Ağları
05	Uzlaşma/ Diyalog
06	Mutabakat Konferansı
07	Müzakereci Haritalama
08	Müzakereci Oylama
09	Müzakereci Yurttaş Toplantıları
10	Elektronik Süreçler
11	Odak Grupları
12	Geleceği Arama Konferansları
13	Katılımcı Değerlendirme
14	Katılımcı Stratejik Planlama
15	Gerçek için Planlama
16	Açık Alan Teknolojisi
17	Kullanıcı Panelleri
18	Gençliğin Yetkilendirilmesi Girişimleri

Kaynak: Involve, 2005

3.3

Katılımın derinliği

Pek çok yazar, bu farklı katılım tekniklerini ve bunların mümkün kıldığı katılımın niteliği veya “derinliği” bakımından sonuçlarını inceleyen tipolojiler geliştirmişlerdir. Bunlar yine halk katılımına odaklanmaktadır; ancak biraz farklı olmakla birlikte tamamlayıcı sorular ve meseleler de incelenmektedir ve halk katılımının nasıl anlaşıldığı konusunda bazı örtüşmeler belirlenebilir. Bu tipolojilerin temel bir ögesi, bir dizi farklı katılımcı teknikte, özellikle kamusal alanda ve bireylerin devlete ve hükümete katılması anlamında, farklı katılım derinliklerini kavramsallaştırma çabasıdır.

Uluslararası Halk Katılımı Derneği (IAP2) halk katılımının kapsam ve derinliğini analiz etmek için bir çerçeve sunan, kamusal katılımın artan düzeylerine dayanan bir spektrum önermektedir (bkz.

Katılımı anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

Tablo 1). IAP2 spektrumunun bir ucunda, katılım teknikleri, örneğin web siteleri veya özetlerle bilgi sunmayı içerebilir ve bilgi paylaşımından pek de farkı olmayan yüzeysel bir katılım türüne neden olabilir. Diğer uçta ise, bireylerin karar alma süreçlerine katkıları oylama veya yurttaş jürileri gibi tekniklerle kolaylaştırılır ve çok

daha derin katılım düzeylerine ve yetkilendirmeye neden olur.

Tablo 1:
IAP2 kamusal katılım spektrumu

	Artan katılım düzeyi				
	Bilgilendirme	Danışma	Dahil etme	İşbirliği yapma	Yetkilendirme
Halk katılımı hedefi	Halka sorunu, alternatifleri, olanakları ve/veya çözümleri anlamalarına yardımcı olmak için dengeli ve objektif bilgi sunmak	Analiz, alternatifler ve/veya kararlar hakkında halktan geri bildirim almak	Halkın kaygılarının ve isteklerinin tutarlı bir şekilde anlaşılmasını ve dikkate alınması sağlamak için süreç boyunca doğrudan halkla beraber çalışmak	Alternatiflerin oluşturulması ve tercih edilen çözümün belirlenmesi de dahil olmak üzere kararın her ögesinde halkla işbirliği yapmak	Nihai karar alma gücünü halka vermek
Halka taahhüt	Sizi bilgilendireceğiz	Sizi bilgilendireceğiz, kaygılarınızı ve isteklerinizi dinleyip, dikkate alacağız ve halkın girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda size geri bildirim vereceğiz	Kaygılarınızın ve isteklerinizin geliştiren alternatifleri doğrudan etkilemesini sağlamak için sizinle birlikte çalışacağız ve halkın girdisinin kararı nasıl etkilediği konusunda size geri bildirim vereceğiz	Çözümleri oluştururken önerileriniz ve fikirlerinizi almak için size başvuracağız ve öneri ve fikirlerinizi mümkün olan en yüksek derecede karara katacağız. Sizin kararınızı uygulayacağız.	Sizin kararınızı uygulayacağız.
Örnek teknikler	Özetler Web siteleri Açık evler	Toplumsal yorumlar Odak grupları Anketler Kamuya açık toplantılar	Atölye çalışmaları Müzakereci oylamalar	Yurttaş öneri komiteleri Uzlaşma Katılımcı karar alma	Yurttaş jürileri Oylamalar Devredilen karar alma

Katılımı anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

IAP2'nin katılım spektrumunda ima edilen görüş, pek çok durumda, halk katılımının, yalnızca bazı insanları, bazı zamanlarda sürece dahil ettiği yönündeki, İngiltere'de bireylerin ve toplulukların kamusal katılımının geniş (eşit olmayan) güç ve kaynak dağıtımını yansıttığının altını çizen görüştür (bkz. Cornwall ve Goetz, 2005; Beetham vd., 2008; Cornwall, 2008).

IAP2'nin spektrumu, artık hem sıklıkla atıf yapılan (Cornwall, 2008; Collins ve Raymond, 2006; Choguill, 1996; Tritter ve McCallum, 2006) hem de sıklıkla eleştirilen (Sharp ve Connelly, 2002; Burns vd., 1994; Wilcox, 1999) Arnstein'in (1969) katılım merdiveninden yoğun şekilde etkilenmiştir. Arnstein (1969) şu soruları sormuştur: Yurttaş katılımı nedir ve bunun zamanımızın toplumsal gereklilikleriyle ilişkisi nedir?

Bu sorulara yanıt vermek için, katılmama durumundan yurttaş kontrolüne doğru farklı katılım derinliklerini öz bir şekilde yansıtan bir katılım merdiveni geliştirdi (bkz. Şekil 4). Çalışması bugün de o gün olduğu kadar geçerlidir; zira bugün de halk katılımı olduğu iddia edilen faaliyetlerin çoğunun merdivenin alt basamaklarında durmaya devam ettiği iddia edilmektedir (Cornwall, 2008).

Şekil 4:
Arnstein'in katılım merdiveni

Yurttaş Denetimi	İktidarın Yurttaşta Olması
Devredilmiş Yetkiler	
Ortaklık	
Yatıştırma	Göstermelik Katılım (Tokenizm)
Danışma	
Bilgilendirme	
Terapi	Katılımın Olmaması
Manüpülasyon	

Dolaylı olarak, Arnstein'in merdiveni genellikle normatif bir şekilde kullanılmakta ve "en iyi" katılım türü merdivenin en üstünde yer alır şekilde algılanmaktadır (age) Cornwall (2008: 44) Arnstein'in katılım merdiveninin pek çok soru ortaya çıkardığını belirtmektedir. Bunlar arasında şu sorular bulunmaktadır: Neyin kontrolü? Hangi yurttaşlar? Ne tür bir güç? Yurttaşların bu gücü elde etmeyi istemeleri için ne tür nedenler vardır ve devletin bu tür bir gücü vermek için ne tür nedenleri vardır?

White (1996) bu sorulara cevap vermeye, kimin, nasıl ve kimin belirlediği şartlarla katıldığı

hakkındaki gerilimlerin "katılımın siyasetinin" altında yattığının altını çizerek başlamaktadır. Kendisi, hem bireylerin hem de toplulukların (mekansal, çıkarla ilgili ve/veya kimliksel) katılımının çoklu boyutlarını ve katılımdan çıkarlarını araştırmak için faydalı bir çerçeve sunan başka bir katılım tipolojisi önermektedir (bkz. Tablo 2).

Tablo 2:
White katılım tipolojisi

Tür	Yukarıdan aşağı:	Aşağıdan yukarı:	İşlev:
Katılım düzeyi nedir?	Hükümet ve ilgili kurumların çıkarı nedir?	Bireylerin ve toplulukların çıkarı nedir?	Katılımın amacı nedir?
Nominal	Meşruiyet	Dahil edilme	Görüntü
Araçsal	Verimlilik	Maliyet	Araçlar
Temsili	Sürdürülebilirlik	Baskı	Söz Hakkı
Dönüştürücü	Yetkilendirme	Yetkilendirme	Araçlar/Sonuç

Bu tipoloji farklı katılım türlerinin nerede ve hangi koşullar altında katılım için olanaklar yaratabileceğinin veya mevcut güç ilişkilerini sağlamlaştırıp yeniden üretebileceğinin belirlenmesine yardımcı olmaktadır. White'ın (age) katılımı zaman içinde değişen dinamik bir süreç olarak ve aynı zamanda bir mücadele ve çatışma alanı olarak kavramsallaştırdığını belirtmek gerekir. Hangi çıkarların diğerlerinden daha çok gözetildiği katılımın altında yatan güç ilişkilerini yansıtır; zira, 'katılımla paylaşmak her zaman gücü paylaşmak anlamına gelmez' (White, 1996: 6). Bazı durumlarda, katılım söylemi, kaynak ve güç eşitsizliklerinin üstünü örtebilir veya bunlara karşı çıkabilir (Arnstein, 1969; White, 1996; Gaventa ve Cornwall, 2006).

Katılımın derinliğini ve bunu kolaylaştırmak için kullanılan teknikleri ele almak konusundaki bu farklı yolların temelinde, güç hakkındaki sıfır toplamı görüşüdür. Ya devlet ya da birey/ grup gücü elde tutmaktadır ve "en iyi" katılım türü ve güç devletin elinde olandan ziyade bireylerin/ grupların elinde olmalıdır (Cornwall, 2008). Ancak, güç hakkındaki bu görüş, ortaklaşa çalışmayı teşvik etmemektedir. Arnstein'in katılım modeline dayanarak, Wilcox (1994: 2) işbirliğini ve ortaklaşa çalışmayı vurgulayan beş kademeli bir katılım merdiveni önermiştir:

- Bilgilendirme: İnsanlara ne planlandığını anlatır.
- Danışma: Bazı seçenekler önerir ve geri bildirimleri dinler; ancak yeni fikirlere izin vermez.
- Beraber karar verme: İlave seçenekleri ve fikirleri teşvik eder ve ortak karar almak için olanaklar sunar.
- Beraber hareket etme: Farklı

çıkarmaları en iyi seçenek hakkında beraber karar verir ve bunu yürütmek için bir ortaklık kurar.

- Bağımsız topluluk çıkarlarını destekleme: Yerel gruplar veya kuruluşlara, belirli rehber ilkeler çerçevesinde kendi gündemlerini geliştirmeleri için fonlar, tavsiyeler ve başka destekler sunulur.

Bu model bir dizi farklı paydaş arasında işbirliği ve ortaklaşa çalışma isteğine dayanmaktadır ve "beraber çalışmanın herkesin kendi başına elde edebileceğinden daha fazlasını elde etmesini sağlayacağına" (age) yönelik bir anlayıştan etkilenmiştir (ayrıca bkz. yukarıda Bölüm 3.1.2 ve CLG, 2006). Bu model ayrıca farklı kontrol düzeylerinin (örneğin bilgi, fonların dağıtımı ve gündemlerin oluşturulması) gücün sonucu olduğunun ve kimin bilgiye ve paraya sahip olduğuna bağlı olduğunun altını çizmektedir. Wilcox'un (1994: 2) belirttiği gibi: 'Girişimcinin, diğerlerinin ne kadar fazla veya ne kadar az kontrolüne izin vereceğine karar vermek bakımından güçlü bir pozisyonu vardır.'

Sonuç olarak, yeni katılım sistemlerinin genellikle mevcut daha geniş güç ve kaynakların kontrolü sistemlerini yansıttığı söylenebilir (Wilcox, 1994; White, 1996; Cornwall ve Goetz, 2005; Gaventa ve Cornwall, 2006; Cornwall, 2008; Beetham, vd., 2008). Beetham vd. (2008:37) şunu ifade etmektedir: 'Bakanlıkların ne derece halka danıştıkları çok büyük oranda değişmektedir ve bir kurumun veya bireyin katılım göstermiş olması [...] onların görüşlerine, daha çok değer verilen diğerlerinin görüşlerine verilen önem kadar önem verileceğini garanti etmez.' Ancak, diğer "güç araçlarının" (age) 1988 İnsan

Haklarına Kanununa başvurarak ve ayrıca, sendikalar, bağımsız baskı grupları, kendi kendine yardım grupları, hayırsever topluluklar, savunuculuk ve kampanya grupları, kiliseler ve "inanç toplulukları" (age) çeşitliliği içindeki sivil toplum aracılığıyla da talep edilebileceğinin altını çizerek.

3.4 Katılımın boyutları

Halk katılımı hakkında, birey ve yönetim yapıları arasındaki ilişkinin incelenmesinin ötesinde bir görüşe sahip olan Beetham vd. (2008), dört katılım modu veya boyutu içeren bir tipoloji önermektedir. Bu farklı boyutlar farklı katılım türlerini incelemeye yardımcı olur ve katılımın hem kurumsal hem de bireysel bakış açılarını yansıtır. Bunu yaparken, bu tipoloji kurumsal güç ve bireysel/kolektif yetkilendirme arasındaki gerilimleri ve farklı katılım türlerinin nasıl kurumsal güce karşı gelebileceğinin altını çizer. Bu boyutlar:

- Bireysel veya kolektif eylem veya girişim.
- Yapılandırılmamış veya mevcut kuruluşlar ve kanallarla yapılandırılmış.
- Zamanla sınırlı veya tek seferlik veya zaman içinde devam eden.
- Reaktif veya proaktif.

Daha önceki tipolojilerden farklı olarak, burada, halk katılımının derinliği konusu daha az önemlidir. Bazı bakımlardan, bu katılımın genişliği tartışmalarıyla ilintilidir (bkz. Bölüm 3.1.1, özellikle Britanya Yurttaş Denetimi ve NCVO'nun aktif yurttaşlık spektrumu), ancak burada odak noktası "katılımın" kapsadığı tekil halk, toplumsal ve/veya bireysel faaliyetlerin yelpazesini değil, bu faaliyetlerin alabileceği çeşitli ilave boyutlardır. Katılımın, yerel, ulusal ve küresel düzeylerde

ve bir dizi farklı bağlamda bireysel ve kolektif eylemler de dahil olmak üzere, hem formel hem de enformel nitelikte pek çok farklı formu kapsayabileceği düşünülmektedir (Cornwall, 2002, 2004, 2005; Gaventa, 2006; Gaventa ve Cornwall, 2006).

Beetham ve diğerlerine göre (2008), çok çeşitli bireysel ve kolektif eylemler ve kampanyalar arasında genellikle bireylerin ve/veya toplulukların (çıkar toplulukları, yer toplulukları ve/veya kimlik toplulukları) deneyimledikleri paylaşılan bir öfke, adaletsizlik veya haksızlık hissi bulunmaktadır. Bunun, reaktif veya proaktif ve bireysel ve/veya kolektif protesto faaliyetlerine neden olduğu öne sürülmektedir. Bu tür "popüler katılım" (Cornwall, 2008) veya "toplumsal hareket faaliyetleri" (della Porta ve Diani, 2006) mevcut örgütlere veya yapılandırılmamış ağlara ve alternatif örgütlenme kanallarına dayanır. Bu katılım türleri genellikle yönetim yapılarının dışında gelişir ve kurumsal değerlere ve işleme yöntemlerine güçlü bir şekilde karşı durur, yenilikçi alternatifler sergiler ve yerleşik uygulamaların ve normların değişimini destekler (Melucci, 1989, 1996; Castells, 1997; della Porta ve Diani, 2006). Bunun örnekleri rüzgar çiftliklerine karşı kampanyalardan küresel ısınmaya karşı bireysel ve kolektif eylemlere kadar bir yelpazede uzanır.

Beetham ve diğerlerinin (2008) tipolojisinin altında yatan anlayış, İngiltere'de herhangi bir katılım türünün veya faaliyetinin toplumda gücün dağıtımının eşitsizliği kadar eşitsiz olduğudur. Ayrıca, bunun hükümete katılıma ve diğer toplumsal ve bireysel katılım türlerine erişimde eşitsizliğe neden olduğunu belirtmektedirler. Ancak yazarlar, katılımı genişletmenin ve derinleştirmenin daha fazla sosyal adalete ve daha etkin kamusal

hizmetlere neden olabileceği sonucuna varmışlardır. Buna uygun olarak, bireylere, örgütlere ve topluluklara (çıkar toplulukları, yer toplulukları ve/veya kimlik toplulukları), "hükümetin katılım taahhütlerinin değerlendirilmesi; ancak hayallere kapılmaması" (Beetham vd., 2008: 60) önerisinde bulunurlar.

3.5 Sonuç

Farklı literatürlerde katılım uygulamalarının incelenmesi, halk, toplumsal ve bireysel katılım ve ilgili faaliyetlere bir dizi farklı yaklaşım ve bu konudaki anlayışlar arasındaki örtüşmeleri açığa çıkarmaktadır. Katılım faaliyetlerinin sınıflandırmalarının derlenmesi, bireylerin dahil oldukları faaliyetlerin genişliğini ve halk, toplumsal ve bireysel katılım faaliyetleri hakkındaki görüşlerde, neyin "siyasi" olduğuyla ilişkili olarak altta yatan gerilimlerin altını çizmektedir. Bundan farklı olarak, burada incelenen katılım türlerinin tipolojileri farklı katılım derinliklerine ilgiyi açığa çıkarmıştır.

Pek çok yazar hem katılımçı faaliyetleri hem de katılım türlerini belirleyen ve yapılandıran farklı boyutları ele alma ihtiyacına dikkat çekmektedir. Bu boyutlar, kurumsal ve/veya bireysel bakış açılarının altını çizen bir dizi faktör olarak düşünülebilir. Bu boyutların her biri sabit, ikili karşıtlardan ziyade bir spektrum veya bir süreç oluşturur. Bu farklı faaliyetlere ve katılım türlerine daha incelikli ve değişken bir şekilde yaklaşmamıza yardımcı olabilir. Aşağıdakiler incelediğimiz farklı literatürlerde önerilen boyutlardan bazılarıdır:

- yapılandırılmamış<-> yapılandırılmış
- enformel<-> formel

- pasif<-> aktif
- bireysel<-> kolektif
- tek seferlik <-> devam eden
- ücretli<-> ücretsiz
- reaktif<-> proaktif
- kendi çıkarlarına yönelik <-> fedakâr
- toplumsal değişime direnen <-> değişimi yönlendiren.

Bu genel inceleme, katılımçı faaliyetlerin ve farklı katılım türlerinin gerçekleştiği farklı bağlamları ve katılımın amacını, türlerini ve etkilerini, yani katılım uygulamalarını dikkate almanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Genel olarak, kurumsal yaklaşımın incelenen literatürün büyük bölümünde ayrıcalıklı olarak ele alındığını belirtmek mümkündür. Ancak bazı yazarlar, kamusal alandaki asli odak noktasını kişisel ve bireysel katılımları (örneğin Cornwall ve Goetz, 2005; Ginsborg, 2005; ESRC, 2007) ve yönetim çerçevesinin dışında meydana gelen katılım türlerini (örneğin Cornwall, 2002; Gaventa, 2006; Beetham vd., 2008) araştırarak desteklemişlerdir. Literatürdeki bir başka eksiklik bu katılımçı faaliyetlere kimin katıldığı, yani katılımçıların aslında kimler olduğudur. Şimdi dikkatimizi bu konuya vereceğiz.

04

Uygulamada katılım: Aktörler

Katılım faaliyetleri ve teknikleri ile önerilen sınıflandırmalar ve tipolojiler üzerine var olan literatür, (bir önceki kısımda da görüleceği üzere) ister halk, toplumsal ya da bireysel olsun, belli katılım türlerine odaklanma eğilimindedir. Literatür farklı katılım türleri arasındaki, kesişimler de gösteren sınırları sıklıkla göz ardı eder. Bu farklı faaliyetlerin arasında var olan ya da olmayan bağlantılara ve bunlar arasındaki geçişlere ilişkin pek bir kanıtta yer verilmez. Bu bağlantılardan bir kısmını gün yüzüne çıkarmanın yolu, katılımcıların kişisel deneyimlerine göz atılmaktan geçer. Ayrıca, katılım faaliyetlerine ilişkin yukarıda yer verilen tartışma kimlerin katılım gösterdiği, kimlerin göstermediği ve bunun altında yatabilecek nedenlere ilişkin soru işaretleri ortaya çıkarsa da, burada ele alınan model ve sınıflandırmaların hiçbiri bu kritik sorulara yanıt verememektedir. Dolayısıyla bu kısımda, katılım sürecinin aktörleri ele alınmakta, kimin hangi süreçlere ve hangi gerekçelerle katılım gösterdiği sorusuna yanıt aranmaktadır.

4.1

Kim neye katılım gösteriyor?

Genel bir bakışla, var olan literatür bize farklı insanların, geniş bir katılım faaliyetleri yelpazesinde farklı faaliyetlere farklı derecelerde katılım gösterdiğini söylüyor. Belli faaliyetlere katılım gösterecek belli insan "tipleri" olduğuna ilişkin varsayımlar söz konusu. Bazı faaliyetler için (oy verme gibi) katılımcı demografisini ve özelliklerini irdeleyen literatürde nicel sıkıntı olmadığı söylenebilir.

4.1.1

Tipik katılımcı?

Aşağıdaki kutular, belli faaliyetlere kimlerin katılım göstereceğine ilişkin var olan literatürün bir özetini sunmaktadır.

Seçimlerde oy verenler/ geleneksel halk katılımcıları

• "Geleneksel" halk katılımcılarını ele alan araştırmalar, en etkin katılımcıların orta yaş sonrası gruptan olduğunu gösteriyor. Son seçimlerde, yaşlı katılımcıların sayısı en genç katılımcılarınkinden çok daha yüksekti. 65 yaş üstü grubun yüzde 70'i oy kullanırken, 18-25 yaş grubunda bu oran yüzde 39'da kaldı (Keaney ve Rogers, 2006). Yaşlılar grubundakilerin seçilen bir temsilciyle irtibata geçme olasılıkları da daha yüksek (age). Yakın tarihli seçimlere ilişkin kapsamlı veri edinmek güçse de, yaşlıların siyasal partilere üye olma eğiliminin de daha yüksek olduğu anlaşılıyor. (Whiteley vd., 1994; Whiteley, 2009).

• Kadın ve erkeklerin geleneksel siyasal kanallar aracılığıyla katılımcılık eğilimleri görece denk. (Keaney ve Rogers, 2006, Hansard Society, 2009). Birçok siyasi yorumcu, iki cinsin halk katılımı davranışları arasında bir zamanlar çok belirgin olan farkların, artık büyük oranda ortadan kalktığı konusunda hemfikir (Coxall vd., 2003). Ancak 2005 seçimlerinde kadınlar ve erkeklerin oy verme oranları hemen hemen eşittiyse de (Seçim Komisyonu, 2005: 24) seçimlere tabi karar alma konularına gelen kadınların

oranı, kadınların yetişkin nüfustaki oranlarını temsil etmekten hala çok uzak. Örneğin meclis üyelerinin yalnızca yüzde 29'u kadın (Haberis ve Prendergrast, 2007). Erkeklerin siyasete ilgisinin ve katılımının hala daha yüksek olduğuna ilişkin tezler de mevcut (Hansard Society, 2009).

- Zenci ve etnik azınlık gruplarına mensup kişilerin formal siyasi kanallara katılımı genellikle beyazlarınkinden daha düşük (BME) (OBV, 2008; Seçim Komisyonu, 2005; Hansard Society, 2009). Özellikle genel seçimlerde, seçmen kaydı olmayan beyazların oranı yüzde 6 iken, zenci ve etnik azınlık grubu mensuplarının oranı yüzde 18 civarında. (Seçim Komisyonu, 2002). Üstelik bu durum, zenci ve etnik azınlık gruplarının beyaz gruplara oranla ulusal ve yerel düzeydeki kararlara daha fazla etki edebildiklerini düşündüklerini gösteren başka araştırmalara karşın böyle (CLG, 2009).

- Yüksek gelir ve sosyoekonomik kesimlerdeki oy verme ve diğer geleneksel halk katılımı mekanizmalarında yer alma olasılıkları, düşük gelir ve sosyoekonomik gruplara oranla daha fazla (Seçim Komisyonu, 2005; Keaney ve Rogers, 2006; Hansard Society, 2009).
Özet olarak: Oy veren tipik bir geleneksel halk katılımcısı beyaz, 65 yaşında, meslek sahibi ve yüksek gelirli kadın ya da erkek.

Yerel düzeydeki halk katılımcıları

(örneğin danışma gruplarına ve toplantılara veya şehir planlaması, sağlık, ulaşım ya da çevre konularındaki anketlere katılanlar)

- Yerel düzeydeki karar alma süreçlerine hakim olan ve bilinen bir "her zamankiler" grubu söz konusudur (Taylor, 2003; Gaventa, 2004; Smith, 2005; Skidmore vd., 2006; John, 2007; Rai, 2008).

- Tipik katılımcının daha yaşlı gruptan olduğu belirtilmektedir. Örneğin 2008 yılında, 50-74 yaş grubunun yüzde 24'ü vatandaşlardan görüş alınan süreçlere katılım göstermişken, aynı oran 16-24 yaş grubunda yüzde 12 düzeyindedir (CLG, 2009).

- Zenci ve etnik azınlık grupları yönetim düzeyinde yetersiz temsil edilmektedir (Skidmore vd., 2006; CLG, 2009;).

- Harrison ve Singer (2007), en aktif katılımcıların ağırlıklı olarak beyaz ve yaşlı olmalarının yanı sıra daha varlıklı ve erkek olduklarını tespit etmiştir.

- Kırsal bölgelerde yaşayanların vatandaşlardan görüş alınan süreçlere daha fazla katılım gösterdiği tespit edilmiştir. Kırsal kesimdekilerin yüzde 27'sine karşılık kentsel bölgelerde yaşayanların yüzde 19'u söz konusu süreçlere katılmaktadır.

- Ancak karar alma süreçlerine katılım faaliyet alanına göre değişkenlik göstermektedir. Ulusal Sağlık Sistemi Katılım Merkezi, Hasta ve Halk Katılımı faaliyetleri katılımcılarının bir hayli farklı bir grup olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, 2008 yılında zenci ve etnik azınlık mensupları süreçlerin yüzde 80'inden fazlasında yer almış, gençler, dinsel cemaatler ve (diğer) "ulaşılması güç" grupların da sağlık hizmetlerin planlanması ve hayata geçirilmesi konusundaki katılım egzersizlerinin birçoğuna katıldığı görülmüştür (Herron-Marx vd., 2008).

Özet olarak: Yerel karar alma süreçlerinin tipik katılımcıları faaliyet türüne göre farklılık gösterse de beyaz, yaşlı, eğitilmiş, varlıklı orta sınıf erkek olma olasılıkları daha yüksek olarak değerlendirilmektedir.

Sanal ortamdaki halk katılımcıları

- Araştırmacılar, “çevrimdışı” siyasette olduğu gibi, sanal ortamdaki katılım faaliyetlerine de daha varlıklı ve eğitilmiş kesimlerin katılım gösterme oranının daha yüksek olduğunu, “çevrimiçi” katılım süreçlerine ilişkin özelliklerin “çevrimdışı” süreçlerle paralellik gösterdiğini ifade etmektedir (Smith vd., 2009).
- İngiltere’de gerçekleştirilen en son Internet anketi, emeklilerin diğer gruplara nazaran Internet kullanım oranlarının daha düşük olmasına karşın, sanal ortamda vatandaş katılımı süreçlerine dâhil olma oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Dutton vd., 2009).
- Geçmiş araştırmalar, tüm yetişkinler arasında gençlerin sanal ortamda siyasal katılım süreçlerine dâhil olma oranlarının en yüksek olduğunu ifade etmektedir (Gibson vd., 2005). Çevrimiçi halk katılımı süreçlerinin özellikleri toplumsal konum ve eğitim bakımından çevrimdışı süreçlere benzerlik gösterse de, gençlerin sanal ortamdaki siyasete katılımlarının geleneksel süreçlere katılımlarından çok daha yüksek olduğu belirgin biçimde görülmektedir. 15-24 yaş grubunun yüzde 10’u çevrimdışı bir bağlamda siyasal faaliyet göstermişken, çevrimiçi siyasal faaliyetlere katılım gösterenlerin oranı yüzde 30 düzeyindedir (Gibson vd., 2005).

Özet olarak: Sanal ortamdaki kamusal katılımcının tipik profili, eğitilmiş, bir nebze de olsa yüksek bir toplumsal konuma sahip, kadın ya da erkek.

Geleneksel/formel gönüllü

(Örneğin hapishane ziyaretçisi, çevre gönüllüsü, yardım kuruluşu gönüllüsü, okul-aile birliği üyesi, kazai görevli)

• Geleneksel/formel gönüllülük olanakları çok geniş olduğundan, gönüllü demografisi faaliyet türüne göre büyük farklılıklar göstermektedir. Ancak genel bir ifadeyle, en aktif formel gönüllülerin orta yaşta, yani 35-64 yaş grubunda olduğu söylenebilir (CLG, 2009; Low vd., 2007).

• En aktif yaş gruplarından biri olarak bilirse de (Rochester, 2006), 18-24 yaş grubundakilerin gönüllülük oranlarının görece düşük olduğu ve katılımlarının bir süredir düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir (Low vd., 2007; Machin, 2005; Evans ve Saxton, 2005; Davis-Smith, 1998).

• Cinsler arası farklılıklar da belirgindir. Kadınların düzenli olarak ya da bir kerelik de olsa, gönüllü olarak çalışma oranları erkeklere göre çok daha yüksektir (Low vd., 2007: 20).

• Zenci ve etnik azınlık mensubu grupların formel gönüllülük süreçlerine daha az katılım gösterdiği ifade edilmektedir (Machin, 2005). Ancak formel gönüllülük düzeyleri, etnik gruplar arasında büyük farklılıklar göstermektedir (CLG, 2009).

• Dinsel bağlılık ile formel gönüllülük arasında pozitif bir ilişki olduğu düşünülmektedir (Jochum vd., 2005; Low vd., 2007). Ancak eğitim ve ev mülkiyeti gibi toplumsal- sınıf temelli etmenlerin gönüllülük düzeyine etkisi, en az dinsel bağlılık kadar belirgindir (Greg, 2005).

• Eğitim düzeyi, formel gönüllülük bakımından temel belirleyicilerden biridir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireyin gönüllü katılım oranı yükselmektedir. Yüksek öğrenimlilerin yüzde 60’ı gönüllü katılım gösterirken, herhangi bir diploması olmayanlarda bu oran yüzde 24 düzeyinde kalmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2004).

• Formel gönüllülük süreçlerine katılım ayrıca istihdam düzeyiyle birlikte yükselmekte, yönetici konumunda olanlar orta düzey ve gündelik işlerde çalışanlara göre daha fazla gönüllü olarak çalışmaktadır (CLG, 2009).

• AB ve C1 sosyoekonomik gruplarının gönüllü katılım oranı C2 ve DE gruplarına göre gözle görülür oranda yüksektir (Evans ve Saxton, 2005). Bu eğilimde geçtiğimiz on yılda da büyük bir değişim gözlenmemiştir (Davis-Smith, 1998).

Özet olarak: Tipik formel katılımcı profili kadın, yüksek sosyal sınıfta, yönetici konumunda, yüksek eğitilmiş ve orta yaşta. Ancak farklı formel gönüllülük türleri arasında bu bakımlardan değişkenlik görülmektedir.

Hayırsever

• Literatüre göre, genel olarak bakıldığında tüm yaş gruplarının yardım kuruluşlarına bir biçimde katkıda bulunma oranlarının benzer olduğu görülmektedir. Ancak, genç yetişkinlerin (16-24 yaş grubu) maddi bağışta bulunma oranları ve yaptıkları bağış miktarlarının gözle görülür biçimde daha düşük olduğu görülmektedir (Low vd., 2007; Hansard Society, 2009; CAF/NCVO, 2009).

• Kadınların yardım kuruluşlarına bağışta bulunma oranları, erkeklere göre belirgin biçimde fazladır (Low vd., 2007; Brennan ve Saxton, 2007; Clegg vd., 2008; CAF/NCVO, 2009). Bekâr ve çocuk sahibi olmayan kadınlarla çocuksuz çekirdek ailelerin bağışta bulunma oranları özellikle yüksektir (Brennan ve Saxton, 2007).

• Zenci ve etnik azınlık gruplarının yardım kuruluşlarına ya da kampanya yürüten kuruluşlara bağışta bulunma olasılıkları çok daha düşükse de (Hansard Society, 2009; Low vd., 2007), bağışta buldukları zaman ortalamada bağışladıkları miktar eşit ya da daha yüksektir. Söz konusu gruplar daha çok ibadet yerlerinde ve dilencilere bağışta bulunmaktadır. Diğer ülkelere yardım ve afet yardımı alanında en yüksek bağışta bulunanlar Asya kökenlilerdir (Low vd., 2007).

• Eğitim düzeyi yükseldikçe, bireyin yardım kuruluşlarına sağladığı katkı düzeyi de yükselmektedir (Clegg vd., 2008). Yönetici konumunda ve uzmanlık gerektiren mesleklerde çalışanların da yardım kuruluşlarına katkıda bulunma oranları daha yüksektir (Clegg vd., 2008). Kazanç düzeyi ile hayırseverlik arasında pozitif bir ilişki varsa da (age), araştırmalar düşük gelir düzeyindeki hanehalklarının da bağışta buldukları zaman

gelirlerinin daha yüksek bir oranını bağışladığını göstermektedir (Brennan ve Saxton, 2007; Taylor vd., 2007).

• Dinsel bağlılık ile hayırseverlik arasında da çoğunlukla pozitif bir korelasyon vardır. Herhangi bir dinin gerekliliklerini yerine getiren kişilerin, dini olmayanlara ya da dininin gerekliliklerini yerine getirmeyenlere göre ortalama olarak çok daha yüksek bağışlarda buldukları görülmektedir (Low vd., 2007: 85).

Özet olarak: Tipik hayırsever profili meslek sahibi, beyaz, kadın, 24 yaş üzeri, dinine bağlı ve çocuksuz bir hanehalkında yaşıyor. Daha çok kazananların daha büyük bir oranı bağışta bulunuyor; ancak verdikleri bağış miktarının gelirlerine oranı daha düşük.

Tüketici aktivist

• Etik tüketim düşüncesine en sadık tüketiciler 30-44 yaş grubundan çıkıyor. Ancak 18-29 yaş grubu bir tüketim kararı alma arifesinde firmanın davranışları konusunda bilgilenmeye en açık grup (Co-operative Group, 2007).

• İngiltere Etik Tüketim Raporu, 60 üzeri yaş grubunun etik mesajlara en az duyarlı ve etik tüketici davranışını en az sergileyen yaş grubu olduğunu ifade ediyor (Co-Operative Group, 2007: 7).

• Ancak yakın zamanda yapılan araştırmaların vardığı sonuçlardan biri, genç tüketicilerin yaşlılardan daha etik tüketici olması halinin değişmeye başladığı yönünde (Doran, 2009). Artık etik tüketiciler için geçerli bir "tipik" yaş grubundan söz edilemeyeceği, etik tüketicilerin yaş demografisinin dönüşüm sürecinde olduğu anlaşılıyor.

• DEFRA tarafından yürütülen bir araştırma, "etik kaygıları olan tüketiciler" arasında kadınların daha ağırlıklı olarak yer aldığını gösterdi (Muckle, 2009). Öte yandan Diamantopoulos vd. (2003) kadınların erkeklere nazaran geri dönüştürmeye ilişkin daha fazla uğraş verdiğini ve yeşilci alışveriş alışkanlıklarına daha yatkın olduğunu bildirdi (Diamantopoulos vd., 2003: 475). Ancak Co-operative Group tarafından hazırlanan ulusal etik tüketicilik raporuna göre, kadınların gıda alışverişi yaparken hayvan haklarına ilişkin daha fazla kaygı duymalarına karşın erkek ve kadınlar etik tüketici piyasasında eşit temsil ediliyor (Co-Operative Group, 2007).

• Co-operative Group, etik tüketicileri “bir nebze elit bir piyasa” olarak niteliyor. Buna göre etik tüketiciler çoğunlukla ABC1 grubunda (age). Nicholson-Lord (1999) tipik organik gıda tüketicisini eğitilmiş, varlıklı ve AB sosyal grubundan meslek sahipleri olarak niteliyor ve üst düzey AB grubu süpermarketlerden alışveriş ettiklerini belirtiyor. Ancak daha yakın tarihli araştırmalar bu bulguları sorgular nitelikte.

• Eğitim düzeyi artık eskiden olduğu kadar belirleyici bir faktör olarak görünmüyor (Doran, 2009). Stolle vd. (2005) gelir ve etik tüketicilik arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulgulayamadı. Muckle (2009) ise, “pozitif yeşillerin” ağırlıklı olarak BC1 sosyal grubundan olduğunu ve BC1C2 sosyal grubunun “etik tüketim kaygıları olan tüketiciler” grubunda daha fazla yer aldığını bildiriyor.

Özet olarak: Net bir sonuca varmak mümkün değil. Araştırmalar süpermarket gibi gündelik ortamlarda genç, kadın yetişkinlerin etik tüketiciler arasında daha fazla yer aldığını gösteriyor. Ancak yakın tarihli araştırmaların sonuçları bu bulgularla çelişiyor. Daha üst düzey tüketicilerin etik alışveriş alışkanlıkları olduğuna ilişkin geleneksel varsayımlar da bugün tartışılıyor.

4.1.2

Tipik katılımcı miti

Yukarıda yer verilen profiller belli stereotipleri onaylar nitelikte. Örneğin, farklı katılım faaliyetlerini irdelleyen ampirik literatür, halk katılımı süreçlerinde yer alanların ağırlıklı olarak yaşlı, erkek, orta sınıf ve toplumda daha varsıl bir konumda olduklarını gösteriyor. Farklı katılım faaliyetleri arasında kesişme olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu faaliyetlerin katılımcılarının da ortak olması birçok bakımdan şaşırtıcı gelmemeli. Örneğin geleneksel, yerel ya da sanal halk katılımı süreçlerine katılanların birçoğu bunu gönüllü olarak yapacaktır.

Ancak bu stereotip, elbette tüm katılım faaliyetleri arasında en baskın olan tip değildir. Etik tüketim gibi gündelik uzamlardaki bireysel faaliyetlerde Tipik katılımcının kim olabileceğini belirlemek çok daha güç. Beyaz, genç, dinine bağlı kadınlar harcanabilir gelirlerinin çok daha büyük bir kısmını hayırseverlik işlerine bağışlarken, daha yaşlı; ancak diğer bakımlardan benzer bir grup da formel gönüllülük faaliyetlerine zamanını vakfediyor.

Ayrıca, zenci ve etnik azınlık toplulukları gibi marjinal addedilen gruplar formel katılım faaliyetlerinde (örneğin yönetim rolleri ve geleneksel siyasal aktivizmde) aktif sayılmazken, bu diğer faaliyet türleri için geçerli değil. Zenci ve etnik azınlık grupları arasında, kuruluşlar aracılığıyla olmaktan çok bireyler ve hanehalkları arasında gayri resmi yollardan ceryan eden, birbirine yardım amaçlı katılım faaliyetleri alanında yerleşik bir gelenek söz konusudur (Machin, 2005: 7). Toplumdaki genç yetişkinler ise, örneğin geleneksel siyaset ve hizmet aktarımı alanlarındaki katılım olanaklarına karşı kesinlikle daha kayıtsız kalırken, gerek

siyasal gerek toplumsal alanlarda sanal katılım ortamlarında en etkin konumdaki gruplar arasında yer almaktadır (Gibson vd., 2005; Notley, 2009; nfpSynergy, 2009).

4.1.3

Sessiz sesler

Farklı katılım faaliyetlerine katılım gösterenlerin tipik özelliklerini irdelerken, faaliyet yelpazesinin tamamında aktif, durağan, tipik bir aktörün olmadığı gerçeğiyle karşı karşıya kalıyoruz. Literatür, toplumda kendini duyuramayan seslere ilişkin önemli bazı sorular ortaya atıyor. Birçok katılım etkinliğine daha çok, genel anlamda kaynakları daha geniş olanların, yani üst sosyoekonomik gruptan, eğitilmiş, iş sahibi, varlıklı ve çoğunlukla daha yaşlı ve beyaz olanların hakim olduğunu ifade ettik. Benzer biçimde, daha genç, beyaz olmayan, düşük sosyoekonomik gruplardan katılımcıların birçok faaliyet türünde çok daha az yoğun yer aldığına ilişkin bir portreyi de göz önüne serdik. Yurttaşlık Anketi (CLG, 2009), Siyasal Katılım Araştırması (Hansard Society, 2009) ve Yardımlaşma anketi (Low vd., 2007) gibi ulusal araştırmaların tümünde, farklı yaş grubu ve sosyoekonomik konumların faaliyet düzeyleri arasında belli derecelerde farklılık gözlemleniyor.

Her ne biçimde karşımıza çıkarsa çıksın, görünen o ki halk katılımı eğitim düzeyiyle birlikte yükseliyor. Bu konuda yorumda bulunanlar, “eğitimin kendine güven inşa ettiğini, siyasal bilinci geliştirdiğini, kendini ifade etme yetisi sağladığını ve tüm bunların kayda değer siyasal katılım faaliyetlerinde yer alabilmek için gerekli olduğunu” ifade ediyor (Coxall vd., 2003: 77). Beyaz olmayanların katılım düzeylerinin, bilhassa halk katılımı alanlarında özellikle düşük olduğu belirtiliyor (Rai, 2008). Zenci ve etnik azınlık grupları içindeki kadın ve eşcinsel

ve transseksüel (LGBT) gruplar gibi azınlık içi azınlıkların seslerinin ise hiç çıkmadığı ifade ediliyor (Rai, 2008; Blakey vd., 2006). Katılım olanakları daha düşük olanları ele aldığımızda, karşımıza toplumsal içermeye ve kaynak eşitsizliğine ilişkin bir dizi önemli soru çıkıyor. Bu konulara Kısım 4.3'de daha ayrıntılı olarak değineceğiz.

4.2

Aktörlerin sınıflandırılması

Genel perspektiften bakıldığında literatür, katılıma ilişkin ayrıntılandırılmış ve farklılaştırılmış bir resim sunuyor. Bu resmi genişletmek ve aydınlatmak adına şimdi, bazı yazarların, bireylerin yer aldığı farklı faaliyet türlerini ele alarak geliştirdikleri katılım sınıflandırmasını incelemeye girişeceğiz. Bazı sınıflandırma girişimleri, artan katılım yoğunluğuna (örneğin zaman zaman gösterilen katılımdan düzenli katılıma) odaklanırken, diğerleri bireylerin katılım faaliyetlerinin yapısını sorgulamaktadır.

Geniş uygulama alanı bulan bir halk katılımı modeli –yurttaşlık gönüllülüğü modeli- kaynağını Verba ve Nie'nin ABD'deki katılım üzerine çalışmalarından almaktadır (Verba ve Nie, 1972). Söz konusu model daha sonra da İngiltere'de uygulanmıştır (Pattie vd., 2004). Verba ve Nie (age) bireyleri katılım gösterdikleri faaliyetlere göre altı sınıfa ayırmıştır (Pattie vd., 2004: 145):

- **Aktif olmayanlar** hiç etkinliğe katılmaz ya da çok az etkinliğe katılırlar.
- **Oylama uzmanları** düzenli olarak oy verir; ancak buna ek olarak bir şey yapmazlar.
- **Dar kapsamlı katılımcılar** belirli konularla ilgili olarak yetkililerle temas kurarlar.

• **Bir arada yaşama taraftarları** zaman zaman geniş toplumsal konularda siyasal faaliyetlere katılım gösterir; ancak yoğun bir biçimde katılımcı değildirler.

• **Kampanyacılar** çeşitli kampanyalara yoğun katılım gösterirler.

• **Tam aktivistler** bir dizi etkinliğe katılım gösterirler.

Bu sınıflandırma, özellikle kamusal alanda artan katılım yoğunluğu etrafında kurgulanmıştır. Benzer biçimde, Henley Centre tarafından hayata geçirilen küçük çaplı nitel bir araştırma da kamusal alanda katılım biçimlerini incelemektedir. Bireylerin katılım, topluluk, kamu hizmetleri ve siyaset konusundaki tutum ve faaliyetleri ile kişisel zamanları, enerjileri ve mali bütçelerinin birbiriyle ilişkisinin bir profili çıkarılmıştır.

Bu çalışmanın bulguları, bir katılım bölümlendirilmesi ve beş ana aktör tipini içeren bir katılımcı sınıflandırılması elde edilmiştir (Harrison ve Singer, 2007: 55-59):

• **Toplumsal izleyiciler** faaliyet yelpazesi boyunca en az ilgi gösteren ve pasif biçimde de olsa katılım gösterme olasılığı en düşük olan aktör türüdür. Yazarlar, düşük gelir ve yaşlılar grubunun çok büyük bir oranının bu gruba girdiklerini iddia etmektedir.

• **Pasif katılımcılar** komşularıyla sosyalleşmek, yerel rekreasyon olanaklarından yararlanmak ve yerel okul faaliyetlerinde yer almak gibi "kolay" faaliyetlere katılım gösterirler. Pasif katılımcıların çok büyük çoğunluğunun orta gelir düzeyinde ve orta yaşta olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca pasif katılımcıların

çoğlukla çocuk sahibi oldukları ve tipik olarak yorgun, zaman ve para darlığından şikayetçi ve daha fazla katılım göstermeye gönülsüz oldukları görülmektedir.

• **Toplumsal bilinç sahibi olanlar** topluluk değerlerine ve yaşadıkları topluluğun ruhuna güçlü bir inanç beslerler. "Siyasi" olmasalar ve yerel siyasete aktif katılım göstermeseler de, topluluklarında bir fark yaratan kişiler olarak betimlenirler. Toplumsal bilinç sahibi olanların çok büyük bir oranının kadın olduğu ifade edilmektedir. Toplumsal izleyiciler gibi görece yaşlı; ancak çok daha varlıklıdır. Zaman kısıtları olsa da enerji darlığından yakınmamaktadırlar.

• **Siyasal katılımcılar** yerel planlama toplantıları ve kamuyla görüş alışverişleri gibi yerel faaliyetlere odaklanırlar. Ayrıca gazetelere ve milletvekillerine mektuplar yazmak, yerel partileri için afişleme yapmak gibi faaliyetlerde bulunabilirler. Ancak komşularıyla sosyalleşmek ya da yerel rekreasyon tesislerine gitmek gibi alışkanlıkları yoktur. En yaşlı yaş grubundan, en varlıklı olanlar ve çoğunlukla erkek oldukları ifade edilmektedir.

• **Aktif protestocular** zaman ve enerjilerini gösterilere gitmek ve gazetelere mektup yazmaya vakfederler. Yazarlara göre, bu, yerel bölgelerinden en az tatmin olan ve muhtemelen bu güdüyle katılım gösteren gruptur. Siyasal katılımcılardan daha genç olmakla birlikte onlar gibi çoğunlukla erkek oldukları ifade edilmektedir. Ancak aralarında öğrenciler gibi düşük gelirliiler çoğunlukta.

Öte yandan, İngiltere, İskoçya

ve Galler'de 13.000 kişiyle yüz yüze ve posta yoluyla dağıtılan anketlerden oluşan geniş kapsamlı bir çalışma olan Yurttaşlık Anketi'ne dayanarak (Pattie vd., 2004) halk katılımının birden fazla yüzü olduğu ifade edilmektedir. Yazarlar, üç tür siyasal aktivist olduğunu belirtmektedir. Yukarıda yer verilen sınıflandırmaların aksine, bu sınıflandırma katılımın derinliğini temel almaz. Farklı insan türlerinin farklı katılım etkinliği türlerine ilgi ve katılım gösterdiği varsayımına dayanmaktadır:

• **Bireyselci katılımcılar** siyasal ya da etik nedenlerle belli ürünleri satın alan ya da boykot eden kişilerdir. Ayrıca bir kuruluş için bağışta bulunma ya da para toplama, dilekçelere imza koyma, siyasi bir mesaj içeren posterler asma ya da rozetler takma ve yerel seçimlerde sonuçlara etki edebilmek için oy verme eğilimindedirler. Bireyselci katılımcılar arasında orta yaşlı, zengin ve iyi eğitimliler çoğunluktadır.

• **Temasa geçenler** kamu yetkilileriyle iletişime geçen ve ayrıca siyasetçiler, kuruluşlar, medya veya yargı çalışanlarıyla iletişime geçme olasılıkları daha yüksek olan bireylerdir. Temasa geçenler daha çok toplumun yoksul kesimlerinden gelmektedir.

• **Grup aktivistleri** benzer görüşlerde olan kişilerle gruplar oluşturur ya da gösterilerde ve siyasi toplantılarda yer alır. Ayrıca bunların yasadışı protestolarda yer almaları da olasıdır. Sonuç olarak, kolektif eylemlere ön ayak olur ya da katılırlar. Grup aktivistleri arasında gençler ve eğitimliler çoğunluktadır.

Henley Centre tarafından yapılan ve yukarıda yer verilen araştırma

gibi, Yurttaşlık Anketinden elde edilen bu sonuçlar da "kişilerin eylemlerinin belli bir yapı çerçevesinde gerçekleştiğini" göstermektedir (Pattie vd., 2003: 623). Ancak bu, farklı kategoriler arasında kesişme ve geçişlerin olmadığı ve bireylerin birden fazla farklı etkinliğe katılım sağlamadığı anlamına gelmez.

Burada özetlenen ampirik literatür, aktörlerin özelliklerinin geniş bir katılım faaliyetleri yelpazesinde nasıl farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aktörlerin sınıflandırılması ise, katılım derinliğinin nasıl kişiden kişiye değiştiğini ve farklı kişilerin nasıl farklı faaliyetlere çekim duyduklarını göstermektedir. Literatür, katılımın toplumun farklı kesimleri arasında eşitsizlik gösterdiğini, bunun da gücün ve kaynakların toplumdaki eşitsiz dağılımını gösterdiğini belirtiyor. Şimdi neden bazılarının daha çok, bazılarının daha az katılım gösterdiğini ele alan literatürü irdeleyerek, bu türden bir eşitsizliğin katılım davranışını nasıl ve neden etkilediğini anlamaya çalışacağız.

4.3

Neden katılım gösteriyoruz?

Literatür, bireylerin aktif katılım sergilemesi ve sergilememesinin nedenlerinin çok çeşitli olduğunu, kişisel, kültürel, çevresel ve yapısal koşullara göre büyük farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Farklı faaliyet türlerinde katılım motivasyonuna ilişkin engelleyen, tetikleyen ve olanaklı kılan etmenleri belirledikten sonra neden bazı bireylerin daha çok, bazılarının da daha az katılım gösterdiğini anlamaya başlayabiliriz. Bunlar, bireylerin katılımını engelleyen yapısal/toplumsal unsurları inceleyen sosyolojik bir perspektiften ve bireylerin motivasyonunu irdeleyen psikolojik bir perspektiften ele alınabilir.

Yalnızca formal gönüllülük alanında dahi motivasyonu açıklamaya çalışan çok sayıda sosyolojik ve psikolojik çalışma söz konusudur (Rochester vd., 2009). Rochester (2006), literatürde bireylerin neden gönüllü olduklarına ilişkin dört temel açıklama olduğunu ifade etmektedir:

• Sosyoekonomik faktörler:

Daha yüksek eğitilmiş ve gelirli kişiler, daha az kaynağa sahip olanlara nazaran daha sık gönüllü olmaktadır.

• **Fırsat veya erişim:** Bu, kişinin dâhil olduğu toplumsal ağlarla ilişkilidir; gönüllü olarak katılım gösteren kişiler çoğunlukla kendilerinden rica edildiği için gönüllü olmaktadır.

• **Toplumsal düzeyde tarihsel ve kültürel faktörler:** Örneğin, İngiltere'de gönüllülüğün toplumsal refah alanında olması gerektiği konusundaki önyargı ve belli kültür ve dinlerden bireylerin gönüllülük olarak addedilebilecek faaliyetleri rutin olarak yerine getirmeleri (örneğin Çinli ve Afrikalı-Karayipli toplulukların aile bireylerine ve komşularına bakmaları).

• Bireysel motivasyon:

Bazı bireyler kişilik yapısı olarak diğerlerine göre daha yardımsever ve cömerttir.

Bu geniş açıklamalar, orijinal olarak gönüllülüğe ilişkinse de insanların neden katılım gösterdiği konusundaki düşüncelere rehberlik edebilir. Kişilerin neden aktif katılım gösterdiğine ilişkin tüm nedenleri ortaya koymak, ne yazık ki bu incelemenin sınırlarını aşıyor. Dolayısıyla bu kısımda eksiksiz tüm motivasyonları ve tetikleyicileri gözden geçirmemiz söz konusu olmamakla birlikte katılım davranışındaki bireysel güdülerin

genişlik ve derinliğini ve ayrıca bunları araştırmanın güçlüklerine ilişkin çıkarımlar verilmektedir.

4.3.1

Bireylerin kendi ifadeleriyle katılım gösterme gerekçeleri

Kişilerin neden gönüllü olduklarına ilişkin büyük bir literatür söz konusudur. Yardımlaşma Anketinin (gönüllülük ve hayırseverlik alanında yapılan ulusal bir anket, Low vd., 2007) katılımcıları gönüllülük davranışlarına gerekçe olarak pragmatik, bencil ve fedakar çok çeşitli nedenler göstermişlerdir. En çok dile getirilen motivasyon (yüzde 53 ile) "insanlara yardım etmek ve her şeyi daha iyi hale getirmek" olmuştur. Bunu, (yüzde 41 ile) gönüllülüğe konu olan meseleye hissedilen gönül bağı ve bireyin zamanının bolluğu gibi nedenler izlemektedir. "Var olan yetileri kullanmak", "hayat felsefemin bir gereği", "dinsel inancımın gereği" ve kariyere destek gibi birçok başka motivasyon da dile getirilmiştir. Katılımcının faaliyet türü seçimine de büyük oranda katkısı olan yaşam deneyimi, motivasyon açısından temel belirleyicilerden biri olarak ifade edilmiştir. Birey, belli bir sorun ile hayatının bir döneminde karşı karşıya kalmışsa, o konudaki çalışmalarda gönüllü olmaya daha yatkın olmaktadır. Bu bulguyu, "yeni toplumsal hareketler" konusundaki yazının bir kısmı da desteklemektedir. Searle-Chatterjee (1999), katılımcılık eğiliminin temellerinin hayatın ilk yıllarında atıldığını ve bu eğilimin aile içindeki sosyalleşme ile kişisel hayat deneyiminin kesişiminden kaynaklandığını ifade etmektedir.

Yardımlaşma Anketi (Low vd., 2007), motivasyonlar ile sosyal demografi arasında bir varyasyon olduğunu ortaya koymuştur. Yaş, dile getirilen çeşitli motivasyonlarda sabit bir değişkenken, başkalarıyla tanışma ve toplumsal ağları

genişletme motivasyonlarıyla gönüllülük en genç ve en yaşlı yaş grupları arasında daha yaygındır. Gençler ayrıca iş bulma olanaklarını artırmak için de daha sık gönüllü olma eğilimindedir. Belki daha şaşırtıcı olan, etnik gruplar arasındaki farklardır: Örneğin beyazlar, zenci ya da Asyalı gönüllülere göre daha çok zaman bulabildikleri için daha fazla gönüllü katılım gösterme eğilimindedir.

Halk katılımı alanındaki literatür de katılım konusunda çok çeşitli gerekçeler ortaya koyar. Kişisel ilgi, bazı şeyleri değiştirme isteği, yetiştirilme, inanç, hayat deneyimi ile toplumsal etkilere maruz kalmış olma ve gönüllülük kültürünü keşfetme gibi geçmişten gelen etkilerin tümü bireyin topluluklar içinde siyasal katılım eğilimini etkilemektedir (Rai, 2008; CLG, 2008b; Haberis ve Prendergrast, 2007). Ancak bazı yorumcular, daha net olarak bireylerin kendilerini ifade etmek istediğini ve bu doğrudan kanallarla siyasete katılarak düşüncelerini ortaya koyma olanağı bulduklarını dile getirmektedir (CLG, 2008b; Foot, 2009). Gerçekten de toplumda bu biçimde kendini ifade etme ve güç kazanma duygusu, bireylerin yerel ya da daha geniş düzeyde olumlu bir katkılarının olabileceği duygusunu da yaşamalarını sağlamaktadır (age). Bu gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda, yerel düzeydeki gelişmelere duyulan ilgi ne kadar güçlüyse, bireyin yerel faaliyetlere katılımının o denli olası olduğu tezi de şaşırtıcı olmayacaktır (Skidmore vd., 2006). Dahası, bireylerin davet veya rica karşısında, görüşleri konusunda aktif bir ilgi gösterildiğinde, katılımlarıyla ilgili daha önce olumlu bir deneyimleri olduğunda, katılımlarının olumlu bir sonuç doğurduğunu hissettiklerinde ve kendilerini gerek zihinsel gerekse uygulama bakımından katılım için

gerekli kaynaklara sahip, yeterli ve kendilerine güvenli hissettiklerinde siyasi katılım gösterme konusunda daha büyük motivasyon sergiledikleri de çalışmalarla kanıtlanmıştır (Lowndes vd., 2006; CLG, 2008b).

Bu faktörlerin birçoğu bireylere daha az formal katılımları için motivasyon sağlayan faktörlerle benzeşmektedir. Örneğin, Klandermans (2003) bireylerin belli bir konuya ilişkin güçlü duygular besledikleri ve sıkıntı duydukları ve bireyler ve kuruluşlar (para, zaman, teknik uzmanlık vb.) gerekli kaynaklara sahip oldukları zaman toplumsal hareketlere katıldıklarının altını çizmektedir. Taylor (1992), çalışmasında toplumsal kuruluşlar kurma ve bunlara katılma yönünde bireyleri motive eden çeşitli toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel nedenleri belirlemiştir. Bu motivasyon sağlayıcı etmenler arasında ortak faaliyetlerde yer almak, birbirine destek olmak, topluluk kimliğini pekiştirmek, ve bireylere bir aidiyet duygusu sağlamak, topluluğun erişebileceği hizmetleri geliştirmeye çalışmak ve daha geniş bir çevrede etki sahibi olmak gibi nedenler de yer almaktadır. Taylor'a göre, bu motivasyonlar kendisinin kültürel miras, toplumsal ilişkiler, ortak ekonomik çıkarlar ve siyasal erk tabanı olarak nitelediği bir dizi ortak çıkardan hareket etmektedir.

Kişilerin neden bireysel, gündelik ortamlarda yer aldıklarını açıklama çabasındaki literatür, daha çok felsefi bir yaklaşımdan yola çıkmaktadır. Barnett vd. (2005), etik tüketime ilişkin olarak iki felsefi duruşu ele almaktadır. İlk olarak, yazarlar etik tüketim yanlısı seçimlerin daha çok eylemin sonuçlarına ilişkin gerekçelerle yapıldığını ifade etmektedir. Buna göre tüketiciler, yapacakları seçimin sonuçlarını göz önünde

bulundurmaktadır. Yazarlar, etik tüketim kampanyalarının ve politikalarının, tüketicinin sonuca ilişkin kaygılar barındıran duruşunu temel aldıklarını; bu türden bir duruşun "iyi"nin ve etik davranışın ne olduğuna ve neyi barındırdığına ilişkin tek bir ölçütün var olduğu ve temel meselenin tüketicilere doğru ve uygun davranış biçimini benimsetmek olduğundan yola çıktıklarını ifade etmektedir. (Barnett vd., 2005: 12). İkinci ve ilkinde tezat olarak, etik tüketimin deontolojik/ahlaki bir bakış açısıyla da görülebileceğini ifade etmektedirler. Görev duygusunu ön plana alan böyle bir yaklaşım, sonuçlardan ve arzu edilen hedeflerden bağımsız olarak "doğru davranışlar" belirler. Etik tüketimi ön plana çıkaran yaklaşım insanların (başka insanlar, çevre ya da gelecek nesiller olarak tanımlayabileceğimiz) başkalarının yararını da gözetmesi gibi son derece genelleştirilmiş birtakım savları dile getirdiğinden, yazarlar tüketicilerin etik tüketim davranışlarında bulunma gerekçelerinin "ahlaki ödev" temeline de dayanabildiğine dikkat çekmektedir (Barnett vd., 2005: 13).

Yani fedakarlık hala yaşıyor. Yoksa yaşamıyor mu? Bazı şeyleri daha iyi kılma ve başkalarına yardım etme, İngiltere'de tüm gruplar ve bölgelerde temel motivasyon olarak dile getiriliyor. Gönüllülük konusunda fedakarlık faktörüne ve fedakarlığın insanları toplumsallığa iten bir unsur olarak var olup olmadığına ilişkin uzun zamandır kapsamlı çalışmalar yürütülüyor (Smith, 1981; Unger, 1991; Maner vd., 2002; Burns vd., 2006; Carpenter ve Myers, 2007).

Yine de insanların neden katılım gösterdiğini belirlemenin en yaygın yolu, kendilerine gerekçelerini sormak olagelmıştır. Dolayısıyla motivasyon üzerine var olan yazının büyük bir kısmını oluşturan ampirik

çalışmaların bulguları, katılımcıların kendi katılımlarına yükledikleri anlamı temel almaktadır. Sonuç olarak, toplumsal olarak kabul edilebilir yanıtlar verme gereği, kişilerin kendi çıkarlarına yönelik bir edimde bulduklarını itiraf etmekte çekingen davranması anlamına gelebilmektedir. "Fedakar davranışlarıyla" övünmekten kaçınmak yönünde toplumsal bir baskı hissedebilmektedirler (Musick ve Wilson, 2008).

Buna ek olarak, bir diğer metodolojik sorun, anket katılımcılarının, arasından seçim yapacakları bir motivasyon listesinin araştırmacılar tarafından verilmesidir. Dolayısıyla yukarıda adı geçen motivasyonel faktörler, bazı anket katılımcılarının katılımlarının temelinde değerlerin yattığını düşünmelerine karşın, bu gönüllülük davranışları için temel gerekçe olarak kabul edilemez. Ampirik anket verileri yalnızca motivasyonları açıklama görevi görebilir.

4.3.2 Psikolojik motivasyonlar

Motivasyonların daha geniş kapsamlı olarak anlaşılabilmesi için, anket sonuçlarında belirleyici rol oynayan psikolojik faktörler ve katılımı teşvik eden daha geniş koşullara ilişkin sosyolojik değerlendirmeler hesaba katılabilir. Özelde gönüllülük davranışı için motivasyonların analizine değerli çıkarımlar sunan iki temel çalışma söz konusudur.

Clary ve Snyder tarafından yapılan çalışma, özel olarak gönüllülerin motivasyonları üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu çalışma sonucunda, artık alanda iyi bilinen ve gönüllülük için altı temel psikolojik motivasyon tanımlayan Gönüllü İşlevleri Envanteri geliştirilmiştir (Clary vd., 1992):

• **Değerler:** Başkalarına yardım

etmek konusundaki fedakar inançlarla hareket etmek.

• **Anlayış:** Yeni şeyler öğrenmek ve deneyimlemek için, hayata ilişkin yetiler geliştirmek için gönüllü olmak.

• **Kariyer:** Kariyer odaklı, istihdama yönelik yetiler ve işinde ilerlemek için deneyim edinmek.

• **Sosyal:** Gönüllülüğün, kişinin ait olduğu toplumsal grup tarafından sıcak bakılan davranışlarla uyumlu olması.

• **Gelişim:** Kişinin kendine ilişkin algısını ve güvenini geliştirmek için gönüllü olmak.

• **Korumacı:** Gönüllülüğü, kişinin kendisine ilişkin olumsuz duygularıyla yüzleşmekten kaçınmak için bir kaçış mekanizması olarak kullanması.

Aradan geçen süreçte Clary ve Snyder'ın modeli üzerinde gerek yazarların kendileri, gerekse başkaları tarafından çokça düşünülmüş ve düzeltmeler yapılmıştır (Omoto vd., 1995; Clary vd., 1996; Clary vd., 1998; Clary ve Snyder, 1999). McEwin ve Jacobsen-D'Arcy tarafından Clary ve Snyder'ın Gönüllü İşlevleri Envanteri üzerine inşa edilen Gönüllü Motivasyonları Envanteri (1992) fazladan dört işleve yer vermektedir:

• **Karşılıklılık:** Birey, "ne ekersen onu biçersin" düşüncesine binaen gönüllü olmaktadır. Fedakarca davranış, gönüllünün kendisine olumlu şeyler kazandırmaktadır.

• **Tepkisellik:** Birey, geçmiş ya da güncel kişisel sorunlarıyla yüzleşmek ve bu sorunları çözmek için gönüllü olmaya motive olmuştur.

• **Sosyal etkileşim:** Birey, sosyal gruplarda yer almak ve başkalarıyla etkileşmek için gönüllü olmaktadır.

• **Kabul görme:** Birey, katkılarının başkalarının fark edilmesi düşüncesiyle gönüllü olmaya motivasyon duymaktadır.

Batson vd. (2002) tarafından katılım motivasyonları konusunda yapılan bir çalışma, çok farklı bir analiz ortaya koymaktadır. Bu çalışma, katılımcıların dört motivasyondan biriyle hareket ettiklerini ifade etmektedir:

• **Bencillik** – kişinin niyeti kendi çıkarlarını ve iyiliğini geliştirmektir.

• **Fedakârlık**– kişinin amacı bir ya da birden fazla başka bireyin çıkarlarını ya da iyiliğini geliştirmektir.

• **Toplulukçuluk** – amaç bir grubun ya da kolektif birimin çıkarlarını ve iyiliğini geliştirmektir.

• **İlkecilik** – amaç, ahlaki bir ilkeyi ön planda tutmaktır.

Geleneksel gönüllülük dışında, Klandermans (2003) bireylerin sosyal hareketlere ve protesto faaliyetlerine katılma yönünde koşulları değiştirme (araçsallık), bir gruba ait olma (kimlik) ve kendi hayatlarına anlam katma (anlamlandırma) gibi motivasyonlar duyduklarını ifade etmektedir. Klandermans, daha sonra yaptığı çalışmalarda daha da ileri giderek bu üç motivasyonun toplumdaki kolektif siyasal edimlerin büyük çoğunluğu için geçerli olduğunu ifade etmiştir (Klandermans, 2004).

4.3.3

Katılımı tetikleyen unsurlar: Toplumsal ilişkilerin önemi
Kişisel motivasyonların ötesinde

bir dizi faktör de katılımı teşvik edebilir, mümkün kılabilir ve kişilerin katılımı sürdürme ya da çekilme kararlarını açıklamakta yararlı olabilir.

Kişisel koşullar, sosyal demografi, hayatta karşılaşılan olaylar ya da diğer faktörler katılımı açıklamada yararlı olabilir. Bireyler benzer motivasyonlara, değerlere ve koşullara sahip olabilir; ancak bazıları bunları eyleme dökerken bazıları dökmeyebilir. Öyleyse motivasyonlar nasıl aktif katılıma dönüşüyor? Bunu tetikleyen faktörlerden biri, basitçe “birinin rica etmesi” ya da “birinden duyma” olabilmektedir (Rochester, 2006; Lowndes, 2006; Haberis ve Prendergrast, 2007; Low vd., 2007; CLG, 2008b). Gibson (1996) tarafından “hareketli ruhlar” olarak adlandırılan bazı bireyler, yaşadıkları topluluk içinde sosyal ağlar oluşturma yetileri sayesinde topluluğun tamamını harekete geçmeye motive etme kapasitesindedir. Dolayısıyla sosyal bağlantılar hayati önemde görünmekte, yüksek öğrenimli, daha iyi gelirli ve toplumsal ağları sağlam, yani kaynakları iyi olan bireylerin katılım fırsatlarından haberdar olması ya da katılıma davet edilmesi olasılığı daha yüksek olmaktadır (Musick ve Wilson, 2008).

4.4

Katılım önündeki engellere yeni bir bakış

Bireylerin neden katılımcı olduğu kadar, katılım alışkanlıklarını daha iyi anlayabilmek için de onları katılım göstermekten alıkoyan engelleri yeniden gözden geçirmek gerekiyor.

4.4.1

Kurumsal engeller

Literatüre göre, idari yönetimin, topluluk ve gönüllülük örgütlerinin resmiyeti ve karmaşık yapısı bireyleri katılım göstermekten

alıkoyabiliyor. Bürokrasi, olası formel gönüllüler için başlıca caydırıcılardan biri olarak gösterilirken, giderek artan sayıda birey uzun, formalitesi çok katılım süreçlerinden imtina ediyor (Low vd., 2007). Yerel yönetim yapıları çoğunlukla aşırı bürokratik, karmaşık ve gereksiz düzeyde formel olarak algılanıyor (Rai, 2008; CLG, 2008b). Sonuç olarak, bu tür ortamlarda daha rahat olan bireyler bu faaliyetlerde daha yoğun olarak temsil edilirken, süreci göz korkutucu ve erişime kapalı bulan kesim ise katılım gösteremeyebilmektedir. Yerel meclis üyesi olmak isteyen bireyler nezdinde, mevcut seçim sistemi ve kısıtlayıcı ayrımcılık karşıtı yasalar gibi bir dizi yapısal engel olduğu tespit edilmiştir (Haberis ve Prendergrast, 2007).

Var olan topluluk önderlerinin rolü ve etkisi de daha geniş katılımın önünde bir engel olarak gösterilmektedir. Francis ve Henderson’a göre, (1992: 24) ‘var olan liderler, baskın bir rol oynayarak diğerlerinin katılımını engelleyebilmektedir’. Yazarlar, resmi topluluk temsilcisi ya da yalnızca güçlü yerel temsilciler konumundaki bu önderlerin çoğunlukla topluluk bünyesindeki farklı ağlara katılımını kolaylaştırdıklarını ifade etmektedir. Bu kolaylaştırıcı mekanizmaya karşın, söz konusu öncülerin gruplara ve ağlara giden yolu ve erişimi denetim altında tutarak var olan toplumsal sistemi pekiştirebildiklerinin ve diğerlerini dışlayabildiklerinin de bilincinde olunmalıdır.

Ulusal düzeyde, İktidar Anketi (2006), bireylerin, siyasetin ilkelerden yoksun olduğu ve ana siyasal partiler arasında bir fark olmadığı algısı nedeniyle yerleşik siyasal katılım kanallarından koptuklarını göstermektedir. Bu kopuş ayrıca süreçlerin bireylere

yeterince etki etme olanağı tanımadığı algısından, seçim sistemi ve oylarının etkisine dair bir karamsarlıktan ve oy verme süreçlerinin zor ve itici olduğu algısından kaynaklanmaktadır.

Kaynak kıtlığı

Bireysel bir kaynak olarak eğitim, katılımın önemli bir belirleyicisi konumundadır. Bazı yorumcular, bireylerin eğitim düzeyi ne kadar yüksekse toplumsal ağlarının o kadar geniş ve çeşitli olduğunu, bunun da katılım daveti alma olasılıklarını artırdığını ifade etmektedir (Musick ve Wilson, 2008: 120). Şu halde, eğitimden ve onun getirdiği fırsatlardan yoksun olma, katılımın önünde bir engel olarak görülebilir. Topluluklar ve Yerel Yönetim Dairesi (CLG, 2008b), eğitim eksikliğinin olası katılımcıların önünde nasıl başka engeller de teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Örneğin, yönetim ve siyasal süreçlere ilişkin bilinç ve kavrayış eksikliği, bireylerin katılımı önünde engel oluşturabilmektedir.

Mali kaynaklardaki yetersizlikler de katılım önünde engel teşkil edebilmektedir. Harcanabilir bir gelirin olmayışı, bireylerin hayırsever kuruluşlara bağışta bulunmamasının birincil ve yaygın nedenidir (Low vd., 2007). Daha büyük yükler getiren katılım modellerinin beraberinde gelen parasal maliyetler de katılımı engel olabilmektedir (CLG, 2008b). Örneğin, çocuk bakımı maliyetleri olası okul aile birliği yöneticilerini caydırabilmekte (Ellis, 2003), kırsal toplulukların yerel meclis üyelerinin karşı karşıya kaldığı ulaşım maliyetleri de bir engel olarak görülebilmektedir (Haberis ve Prendergrast, 2007). Maliyet, etik tüketim piyasasında da caydırıcı bir rol oynayabilmektedir (Harrison vd., 2005). Düşük gelirli kişiler için, ihtiyacı olanlara besin maddesi ve başka hizmetlerin sağlanması,

giyim-kuşam ve ulaşım yapılacak masraflar, gönüllü olmak ya da olmamak kararında belirleyici rolü oynamaktadır (Reitsma-Street vd., 2000: 665). Zamansızlık (aşağıda ele alınacaktır) ve sağlık sorunları da katılım önündeki engeller olarak görülmektedir (Musick ve Wilson, 2008; Harrison ve Singer, 2007).

Pratik engeller

Nasıl katılım sağlayacağını bilememek, zamansızlık, çocuk bakımı, katılım olanaklarının zamanlaması, toplantıların yeri ve erişim olanakları ile ulaşım ilişkin güçlükler katılım önündeki engeller olarak tespit edilmektedir (Ellis, 2003; IVR, 2004; Morris, 2006; Skidmore vd. 2006; Blake vd., 2008; Low vd., 2007; CLG, 2007; CLG, 2008b). Pratik engeller, etkinliğe göre farklılık gösterebilir. Örneğin O'Brien vd., zamansızlığı çevre gönüllülüğü alanında bir engel olarak saymamakta, daha çok maliyet ve ulaşım sorunlarına değinmektedir (O'Brien vd., 2008). Pratik engeller elbette bireysel koşullara göre de farklılık göstermektedir. Örneğin, bakmakla yükümlü olduğu kişiler olan bireyler başka engellerle, uzun dönemli kısıtlayıcı bir rahatsızlığı olanlarsa başka bir dizi engelle karşılaşabilmektedir.

4.4.2

Psikolojik engeller

Katılım konusunda bireyin kendine güvensiz olmasının birden fazla katılım etkinliği için bir belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin kendilerine, formal siyasete ilişkin bilgilerine ve güçlüklerle dolu seçim süreçlerine karşı duydukları güvensizliğin formal siyasette yer alan birçok kişi için bir engel oluşturduğu ifade edilmektedir (İktidar Anketi, 2006). Özellikle kadınlar ve gençler için bilgi ve güven yoksunluğunun yerel meclis üyelikleri (Haberis ve Prendergrast, 2007), yüksek öğrenim temsilcilikleri (Collinson

vd., 2007), okul aile birliği temsilcilikleri (Ellis, 2003) ve daha genel olarak gönüllülük (IVR, 2004) önünde engel oluşturduğu bildirilmektedir. Olası formal gönüllüler için kendisini algılama biçimleri ve kendine güvensizlik de sorun oluşturabilmektedir. Yardımlaşma Anketi katılımcılarının üçte ikisi gönüllü olmak için gerekli yeti ve deneyime sahip olmadığını düşündüğünü bildirmektedir (Low vd., 2007).

Kuşku ve güvensizlik de caydırıcı etmenler arasında yer almaktadır. Örneğin, bireyler hayırsever kuruluşların iş modellerine duydukları güvensizlik nedeniyle mali katkıda bulunmaktan çekinebilmektedirler (Hibbert ve Farsides, 2005: 6). Bazı gruplar, gönüllülüğün aldıkları devlet yardımlarını olumsuz etkileyeceğinden çekince duymaktadır (IVR, 2004; Ramsey, 2005). Yerel karar alma süreçlerine katılımı duyulan güvensizlik de çoklukla katılımı kısıtlar niteliktedir (Lowndes vd., 2001; Skidmore vd., 2006; Blake vd., 2008; CLG, 2008b). Bu çerçevede bireyler, görüşlerinin dikkate alınmayacağından endişe duymakta, yapacakları katkının hiçbir elle tutulur sonuç vermeyeceğine inanmaktadır. Etik pazarlama iddialarına duyulan güvensizlik de büyümektedir; mevcut literatür, tüketicilerin duyarlıklarını yitirmeye ve reklamlardaki etik ve çevreci olma iddialarına karşı kuşku beslemeye başladıklarını ifade etmektedir. Bu da kişilerin bireysel düzeyde günlük hayatlarında katılım gösterme konusundaki isteklerini bastırmaktadır (Shrum vd., 1995; Futerra Sustainability, 2008).

Katılımcı stereotipine ilişkin algılar da yeni engeller ortaya çıkarmaktadır. Baskın katılımcı düşüncesi ya da "her zamanki tipler" algısı katılım gösterenler ve göstermeyenler arasındaki

uçurumu derinleştirmektedir. Aktif katılımcılar genellikle elit bir grup ve kurumsallaşmış düzenin parçası olarak algılanmaktadır. Bu da, halihazırda katılımcı olmayanların katılmasını ve aktif rol üstlenmesini güçleştirmektedir. "Yabancılaşma ya da sürüden ayrılma korkusu insanları itmektir" (CLG, 2007: 26). Benzer biçimde formel gönüllülük durumlarında da, klişeleşmiş gayretkeş gönüllü imajı bazı grupları katılımdan caydırmaktadır (Marta ve Pozzi, 2008; Volunteering England, 2008; IVR, 2004; Rochester vd., 2009).

Burada vurgulanması gereken bir konu, yukarıda yer verilen pratik engellerin bir kısmının aynı zamanda psikolojik de olabildiğidir. Örneğin zamansızlık, katılımın önündeki en sık dile getirilen engeldir. Ancak literatürün açıkça ortaya koyduğu üzere katılım gösteren kişilerin büyük çoğunluğu tam zamanlı çalışmakta ve meşgul hayatlar sürmektedir. Bu da bizlere zaman darlığının sıklıkla iddia edildiği gibi pratik bir engel olmaktan çok algısal bir engel oluşturduğunu düşündürmektedir (IVR, 2004). Zamansızlık, katılım göstermemek için kolaycı, toplumsal olarak kabul görebilecek bir mazeret olabilmektedir.

4.4.3

Ayrımcılık ve önyargı

Blakey vd. (2006), bazı grupların kendi toplulukları ve daha geniş nüfus içinde daha fazla ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını, bunun da bireylerin katılımı önünde caydırıcı bir konumda olduğunu ifade etmektedir. Rai (2008), zenci ve etnik azınlık mensubu kadınların çoğunlukla cinsiyet, ırk ya da inanç bakımlarından ayrımcılığa uğradığını, bunun da onları siyasi katılım göstermekten caydırdığını bulgulamıştır. Yerel meclis temsilciliği düzeyinde literatür, kadınların yerel yönetimlerin erkek odaklı kültüründen ötürü

uzaklaşma eğilimi gösterdiği, zenci ve etnik azınlık mensubu adayların karşılaştığı bir engelince düşmanca tutumlar olduğu görülmektedir. Engelliler için, ayrımcı ya da cahilce tutumların caydırıcı rol oynayabildiği ifade edilmektedir (Haberis ve Prendergrast, 2007). Bazı yorumcular, formel gönüllülük kapsamında da zenci ve etnik azınlık mensubu grupların ırka dayalı düşmanlık ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalabildiklerini ifade etmektedir (Niyazi, 1997; Reid, 2004). Geçmişte bu biçimde ayrımcılıkla karşılaşanların gelecekte daha temkinli davranacakları varsayılabilir (IVR, 2004; Rochester vd., 2009).

4.5

Katılımın sürdürülmesi

İnsanların katılımı sürdürmeyi seçip seçmemesi, onları, katılım göstermeye başlamaya neyin motive ettiği kadar karmaşık bir konudur. Başlangıçtaki motivasyonları anlamak için harcanan onca çabaya karşın, insanların bu süreçlerde neden kaldıklarını açıklama çabası görece tali kalmıştır (Rochester, 2006: 13). Bu konuda yorum yapan uzmanlar, tek bir yanıt olduğu yanılgısına düşmemektedir. Örneğin, formel gönüllülük alanında, bazı insanların neden gönüllü çalışmaya devam ettiklerini, bazılarının ise neden çekildiklerini açıklayacak tek bir faktörden söz etmek olanaksızdır. Böyle bir tekil faktör bulunmadığı gibi, bunu aramanın da çok anlamlı olmadığı düşünülmektedir (Locke vd., 2003: 95).

4.5.1

Kişisel devamlılık ve çekilme faktörleri

Bireyin katılımının sürekliliğine bir dizi başka kişisel faktör katkıda bulunabilir. Bazı araştırmacılar, istikrarlı ve yerleşik bir kişisel yaşamın, örneğin evli ve çocuklu olmanın, gönüllülük alanında katılımın sürekliliğine katkıda

bulduğunu öne sürmektedir (Locke vd., 2003). Daha yüksek eğitim düzeyleri, daha önceki katılım deneyimleri ile katılım yoluyla edinilmiş dostluk ve tanışıklıkların da katılım faaliyetlerinin sürekliliğini sağladığı bulgulanmıştır (age). Ancak ilginç biçimde, kişilik ve tutumlar, motivasyon türü, inanç ve demografi gibi faktörleri inceleyen bir dizi çalışmadan bu faktörler ile katılımın sürekliliği arasında tutarlı bir ilişki olduğu bulunamamıştır (age). Öte yandan, katılımdan çekilme için bir dizi kişisel faktör öne sürülmüştür. Başka bir bölgeye taşınmak (Davis-Smith, 1998) ya da iş değiştirmek bunlara örnek olarak gösterilebilir (Wardell vd., 2000).

Daha az yapılandırılmış katılım modellerinde katılım süreçlerini izlemek veya sürdürme ve çekilme faktörlerini deşifre etmek daha güçtür. "İnsanların toplumsal hareketlere katılması konusundaki zengin literatürün yanında, bu hareketlerden neden ayrıldıkları alanındaki literatür yok denecek kadar zayıftır" (Klandermans, 2004: 372). Kişisel yaşamdaki istikrarın ve çocukların varlığının katılımın sürdürülmesine olumlu etkide bulunduğu formel gönüllülüğün aksine, Doherty vd. (2003), toplumsal hareketlerde doğrudan eylem koyma eğiliminin çoğunlukla çocuk sahibi olma, evlenme, tam zamanlı işe başlama ve kredi alma durumlarında sona erdiğini bulgulamaktadır. Öte yandan, Klandermans (2004) katılımcıların süreçlerden ve sonuçlardan tatmin olmamasının yanı sıra katılım konusundaki kararlılıktaki düşüşün süreçlerden çekilmeye giden yolda temel bir rol oynadığını ifade etmektedir. Bazı yazarlara göre, toplumsal hareketlere katılımda nesiller arası bir süreklilik de göze çarpılmayken (Searle-Chatterjee, 1999) bazı gözlemciler ise, çevreciler gibi bazı aktivistleri "düzensiz müdahaleciler" olarak

tanımlamaktadır. Bundan kasıt, bu tür aktivistlerin kendilerini doğrudan ilgilendiren bir tehdidi protesto etmeleri ve hedeflediklerini gerçekleştirdikleri anda kamusal alandan çekilmeleridir (Coxall vd., 2003). Bununla birlikte küresel "yeşil" mevzuların siyasi ağırlığı (ve bununla ilişkili aktivizm) yükseldikçe, bu türden aktivistlerin "düzensiz" katılımlarının azalıp azalmayacağını incelemek ilginç olacaktır.

Öte yandan Jasper (1998), bireyin protestoya ve toplumsal harekete karşı geliştirdiği duygusal bağın, katılımcının yöneliminin şekillenmesindeki etkisini vurgulamaktadır. Yazara göre, geçici, bağlama özgü duygular (örneğin düş kırıklığı, merhamet, öfke, yabancılaşma ve dışlanmışlık) kolektif eylem içinde yer almanın ve aktif kalma yönündeki motivasyonlar kadar eylemden geri çekilme gereksinini de oluşturmakta ve açıklamaktadır. Jasper, birey olarak verdikleri duygusal tepkilerden, eyleme katılımcı kazandırmaya çalışanların onlarda uyandırdıkları duygulara, tepkisel ve duygulanımsal yaklaşımların bireylerin neden eylemlere ya da eylemci gruplara katıldığını açıklamaya yararlı olduğunu ifade etmektedir. Birçok durumda da farklı bağlamlarda ya da farklı hedefler karşısında verilen benzer duygusal tepkilerin bireylerin toplumsal hareketlere katılmasını ve onlardan uzaklaşmasını sağlayabileceğini belirtmektedir (Jasper, 1998: 404-405).

Passy ve Giugni (2000), katılımcıların üç temel hayat sahası (aile, eğitim ve iş) ile siyasi katılımları arasında bir bağlantı kurdukları andan itibaren belli bir meseleye kendilerini adama eğilimlerinin bu alanların keşişimiyle kenetleneneceğini ve

pekişeceğini vurgulamaktadır. Böylece, "bu türden bir meselenin kişinin ben kurgusunda vazgeçilmez bir bileşen olması ve bunun sonucu olarak siyasi katılım kararlılıklarının istikrar ve süreklilik kazanması olasılığı da artacaktır" (Passy ve Giugni, 2000: 125).

4.5.2. Organizasyonel ve kurumsal faktörler

Kötü yönetim ve gözetim, eğitim eksikliği, katılımcıların fazla iş yüküne maruz bırakılması ve yeterince takdir görmemesi ve kuruluşun yaptığı işe duyulan inancın yitirilmesi gibi organizasyonel faktörler katılımcıların kendini geri çekmesine katkıda bulunabilir (Locke vd., 2003). Katılımcıların idaresi şeffaf, gelişmeye açık, destekleyici ve takdir edici bir biçimde gerçekleştirilirse süreçlere devamlılıklarının daha büyük bir olasılık olduğu düşünülmektedir (Locke vd., 2003: 87). Bir kuruluşun katılımcıların idaresi konusundaki beceri ve yeterliğinde kamu politikası bağlamı da temel bir rol oynamaktadır. Örneğin gönüllülük ve topluluk kuruluşlarının bağımsızlıklarını yitirmesi, bazı alanlarda esnekliğin, özerkliğin ve sonuç olarak gönüllülerin motivasyonlarının da azalmasıyla sonuçlanmıştır (Russell ve Scott, 1997).

Literatüre göre, katılım ancak bireylerin katılımına olanak tanıyacak yurttaşlık ağları ve kuruluşlarından oluşan bir altyapı söz konusu olduğunda sağlanabilmekte ve sürdürülebilir kılınabilmektedir (Lowndes vd., 2006: 281). Bazı yerel programlarla katılımcıların devamlılığı artırılmaya çalışılmıştır. Örneğin, Bradford kentinde uygulanan Aktif Yurttaş Programı, aktif yurttaşların katılım süreçlerine dâhil edilmesi, eğitimi ve katılımlarının devamının sağlanması konusunda belediye

meclisinin Yerel Stratejik Ortaklık, sağlık kuruluşları, üniversite ve gönüllü ve topluluk kuruluşlarıyla nasıl ortak çalışabileceğine iyi bir örnek oluşturmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2004b).

Bireylerin sivil toplum liderleri olmasının önündeki bir engel de söz konusu bireylerin devlet kurum ve kuruluşları tarafından birlikte çalışılabilecek, bürokrasi ve maliye konularıyla başa çıkabilecek bireyler olarak belirlenmesidir (Taylor, 2003: 133). Taylor'a göre, bireylerin ortaklıklar gibi formel mekanizmaların içine çekilebilecekleri bu katılım düzeyleri, "sivil toplum yıldızlarını" kolayca kurban olma tehdidiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu bireylerden sürekli zamanlarını vakfetmeleri yönündeki talep ve yürütmeleri gereken karmaşık ilişkiler yumağı, bireyin enerjisini tüketmesine ve katılımını sürdürmeme kararına neden olabilmektedir (age).

Gönüllülük ve toplumsal hareketler gibi kendine özgü katılım biçimleri söz konusu olduğunda, bireylerin katılımının nasıl sürdürülebilir kılınabileceğine ve katılım süreçlerine dâhil olmaları ve bu süreçlerde kalmaları yönündeki patikalarının nasıl biçimlendiğine ilişkin bazı çıkarımlar literatürdeki yerini almaktadır. Ancak söz konusu literatürde, kişilerin çeşitli faaliyet biçimlerindeki katılım süreçlerinin nasıl iç içe geçtiği konusunda belirgin bir boşluk söz konusudur. Bireylerin zaman içinde nasıl katılım gösterdikleri, katılım deneyimlerinin hayatlarının farklı dönemlerinde nasıl değişebileceği ve hayatlarındaki farklı dönemlerin nasıl birbirleriyle ilintili olabileceği konusunda pek az çalışma mevcuttur (ESRC, 2007: 2).

4.6 Sonuç

Katılımın aktörlerinin kimler olduğunun ve bireylerin katılımını olanaklı kılan ya da engelleyen faktörlerin ele alınması, katılım davranışının ne denli karmaşık olduğunu gözler önüne serdi. Literatürün farklı kesimlerinde katılım faaliyetlerinin ve biçimlerinin tamamı için tipik bir katılımcı profilinden söz edilemese de, farklı katılım faaliyetleri incelenerek belli katılım bağlamları için tipik katılımcı profillerinden söz edilebilir. Bu, katılım pratiklerinin ve bunların katılımcılarının çeşitliliğinin daha ayrıntılı bir tablosunu ortaya koymaktadır. Böylece katılımı bireylerin yaşamları bağlamında incelemenin önemi ortaya çıkmaktadır. Aşağıda, Tablo 3 ile katılımın bağlamsal olarak ele alınmasıyla ortaya çıkan temel bazı sorular özetlenmektedir. Bu sorular, katılımcıların katılım süreçlerindeki patikalarını mercek altına aldığımızda soracağımız temel soruları oluşturmaktadır.

Bu tarama çalışmasının da gösterdiği üzere, katılımcıların motivasyonları, karşılaştıkları engeller, katılımı tetikleyen ve engelleyen unsurlar ve katılımcıların süreçlere dâhil edilmesi ve katılımının devamlılıklarını sağlanması konularını ele alan geniş bir ampirik literatür söz konusudur. Buna karşın, katılım pratiklerini bireylerin hayat döngüleri boyunca inceleyen çalışmalar görece azdır. Bireylerin farklı katılım faaliyetlerinde nasıl ve neden yer aldıkları ve hayatları süresince bir faaliyet biçiminden diğerine nasıl ve neden geçiş yaptıkları konusundaki araştırmalar halen yetersizdir.

Bireylerin kendi hayatları çerçevesinde kişisel katılım tarihleri ve deneyimleri ile tabi oldukları kişisel ve toplumsal koşulların incelenmesi, katılımın ve bireylerin katılım süreçlerindeki patikalarının daha iyi anlaşılmasının vazgeçilmez bir bileşeni olmak durumundadır. Bir dahaki kısımda bu sorulardan bazılarına ışık tutabilecek ve

böylece ortaya çıkan tema ve soruları kavramsal bir çerçeveye oturtmaya ve irdelemeye yardımcı olabilecek farklı kuramları inceleyeceğiz.

Tablo 3:
Bağlama özgü bir
pratik olarak katılım

Kim?	Katılanlar, katılmayanlar ve "tipik katılımcı" sanrısı
Neden? Veya neden değil?	Motivasyonlar, engeller, tetikleyiciler, kolaylaştırıcılar
Ne (Kapsam)	Faaliyetler ve faaliyet türleri (örneğin karşılıklı yardımlaşma, hizmet, kişisel gelişim, yönetim)
Nede? (Kapsam)	İlgi alanları (örneğin kişisel deneyim, kimlik, değerler ve dünya görüşleri)
Nasıl? (Derinlik)	Katılım için uzam oluşturmak amacıyla kullanılan farklı teknikler ve katılım sağlayacak ya da katılımı kolaylaştıracak diğer "tetikleyiciler"
Başka nasıl? (Boyutlar)	Katılımın boyutları (örneğin formel-enformel, yapılandırılmış-yapılandırılmamış, ücretli-ücretsiz-teşvikli, düzenli-düzensiz)
Nerede? (Bağlam: uzam ve mekanlar)	Farklı bağlamlar/uzamlar (örneğin kamusal, gündelik, kapalı/davete bağlı ya da başkalarınınca işgal edilmiş uzamlar vb.)
Ne zaman? (Bağlam: zaman)	Hayat hikayesi ve kişisel deneyimler
Sonuç olarak? (Çıktılar)	Kişisel yarar, toplumsal sonuçlar

05

Teoride katılım: Kavramlar

Önceki kısımlarda katılım faaliyetlerinin, aktörlerinin, motivasyonlarının ve katılım önündeki engellerin uygulamaya ilişkin yönlerini inceledik. Bu inceleme sürecinde, katılımın daha geniş anlamda toplumsal ve siyasal bağlamı çerçevesinde karşımıza çıkan temel temaları ve uygulamada katılımın genel durumunu ortaya koyduk. Söz konusu temalar arasında şunlar yer almaktadır:

- **Demokrasinin krizi ve yeni yönetim alanlarının ortaya çıkışı;**
- **Bağımsız ve yükselişte olan bir sivil toplumun sürekli varlığı ve yeni aktivizm biçimleri;**
- **Bireysel katılımcının kişisel deneyiminin önemi;**
- **Kendi bağlamında ya da çerçevesinde değerlendirilmek üzere kişisel deneyim;**
- **Bireyler ve devlet arasındaki ilişkinin ve bireysel katılımcılar arasındaki ilişkilerin önemi;**
- **Söz konusu ilişkilerin katılım ortamlarını ve deneyimlerini nasıl biçimlendirdiği;**
- **Bu ilişkilerin temelinde yatan güç/iktidar dinamikleri;**
- **Söz konusu güç/iktidar dinamiklerinin içerme/dışlama ya da eşitlik/eşitsizlik anlamında nasıl tezahür ettiği.**

Bu kısımda (gerek yapısal/ bağlamsal, gerek aktör/birey temelli kuramlar olmak üzere) özellikle burada adı geçen temalarla ilintili olarak katılımı açıklamaya ya da kavramsallaştırmaya yarayan kuramlar üzerine yoğunlaşacağız. Sosyal bilimler literatüründen yola çıkarak, demokrasi, toplumsal sermaye ve toplumsal hareketlere ilişkin kuramlar da dahil olmak üzere daha geniş anlamda siyasi ve toplumsal bağlamlara ilişkin kuramları ele alacağız. Katılımı, belli bir bağlama oturan pratik olarak anlamak bizi diğer alanları da ilgilendiren güç/iktidar kavramına götürmektedir. Bu tartışmayı, makro ve mikro düzey teorileri bir araya getiren ve bunları gerek bireysel, gerek toplumsal değişimle ilişkilendiren yaşam süreci ve yaşam sahaları kuramlarının bir incelemesiyle sonlandıracağız.

5.1 Yurttaş-devlet ilişkileri

Yurttaşlar ile devlet arasındaki değişmekte olan ilişki, katılımın (özellikle halkın katılımının; ancak aynı zamanda bireysel katılımın) son yıllarda nasıl bir gelişim gösterdiğini anlamamız için kilit önem taşımaktadır. Demokrasi kuramları bu konuyu düşünmemize yönelik analitik bir araç niteliği taşımaktadır. Bu kuramlar, politika belirleyenlerin “demokratik

gedik” konusundaki takıntılarını ve katılımcı bütçeleme, yurttaş jürileri ve ortaklaşa yönetim gibi yeni katılım teknikleriyle yurttaş katılımını arttırma kararlılıklarını anlamamıza yardımcı oluyor. Demokrasi kuramının iki ayağını oluşturan temsili ve katılımcı demokrasi modelleri, devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkiyi farklı anlamlandırmakla birlikte, doğrudan ya da seçimler aracılığıyla olsun halk katılımının temel bir bileşen olduğu ve “bireysel katılımın demokratik yönetişimin” ve “meşru kurumların oluşturulması sürecinin ayrılmaz bir parçası” olduğu konusunda birleşmektedir (Keohane, 2002: 340, 343).

Alanda çığır açan kitabı Democracy and its Critics (Türkçedeki adı Demokrasi ve Eleştirileri- çn) bünyesinde Dahl (1989/1993), liberal temsili demokrasinin (kendi terminolojisiyle poliarşinin) kurumsal unsurlarını ortaya koymaktadır. Bu unsurlar arasında hesap sorulabilir yönetim, serbest ve adil rekabetçi seçimler, yurttaşlık ve siyasal haklar ve örgütlenme özgürlüğü yer alır. Bu çözümlenmeye göre, hükümetler yönetim konusundaki meşruiyet ve yetkilerini temel olarak rekabetçi seçimlerin sonuçları aracılığıyla edinir. “Demokratik gedik” konusundaki kaygılar da bununla

ilişkilidir: Eğer oy verenlerin sayısı düşüyorsa ve oy veren profili daralıyorsa, yurttaşlar hükümetten hakkıyla hesap sormuyordur ve bu nedenle de yönetim yetkisi sorgulanabilir bir hal alıyordur (Power Inquiry, 2006).

Katılımcı demokrasi modelleri, yurttaşların katılımını yeniden sağlamanın ve demokrasiyi yeniden canlandırmanın bir yöntemi olarak önerilmektedir (Mulgan, 2005; Smith, 2009; CLG, 2008a; Goodin ve Dryzek, 2006). Katılımcı demokrasinin, işyerinden (Pateman, 1970) ekonomik girişimlere, yerel topluluklara ve hanehalkına (Potter, 1994), oradan toplumun bütününe (Barber, 1984), bireylerin çoğunluğunun kendi hayatlarını etkileyecek kararlara katılmasını sağlayarak liberal temsili demokrasiyi genişlettiği ve derinleştirdiği düşünülmektedir.

Bazı yazarlar katılımcı demokrasiyi, "toplum hayatını canlı tutmak ve kamy kurumlarından hesap sorulabilirliği sağlamak için hayati önemde" görmektedir (Roberts, 2004: 315). Günümüzde hiçbir ulus devlet tam anlamıyla katılımcı demokratik bir siyasal rejim tanımına uymasa da, büyük heyecan yaratan New England Şehir Toplantıları gibi yerel ve bölgesel düzeylerde işleyen müzakereci demokratik model örnekleri söz konusudur (Bryan, 2004; Smith, 2009). Müzakereci demokraside karar alma, oylamadan çok tartışma ve müzakereye dayalı olarak gerçekleştirilmektedir (Elster, 1998).

Yurttaşların siyasi süreçlere katılımını yeniden sağlamak ve demokrasiyi yeniden canlandırmak yönündeki çabalar ilke düzeyinde yalnızca olumlu sonuçlar doğurabilecek girişimler gibi görünmektedir. Ancak konuya eleştirel yaklaşan bazı yazarlar, bu ilkelerin hayata geçiriliş biçimleri ve var olan güç/iktidar ilişkilerinde

bir değişim yaratma konusundaki başarısızlığından kaygı duymaktadır (Hay vd., 2008). Temsili ve katılımcı demokrasi modellerine getirilen bazı eleştirilerin bilincinde olmak önemliyse de, Ginsborg (2005), özellikle de demokrasinin temsili ve katılımcı biçimleri birbirlerine yarar sağlayacak biçimde birleştirildiği zaman demokrasi için umut olduğu iddiasındadır. Yazar, "gündelik siyasete, olağan hayatların olağanüstü sorunlarla bağlantılandırıldığı bir mekanizma olarak anlam verilen bir kültüre" yönelik bir çağrıda bulunmaktadır. (2005: 171-2). Sağlıklı ve süreğen bir demokrasi için Ginsborg, devletin aktif sivil toplum ile aile hayatı arasında bağdaştırıcı ve kolaylaştırıcı bir rol oynamasını ve böylece siyaseti "aşırı derecede münhasır bir alan olmaktan çıkarmasını" salık vermektedir (2005: 171).

5.2 Demokrasi, sivil toplum ve toplumsal sermaye

Sivil toplum kavramı demokrasi kuramlarıyla yakından ilintilidir. Demokrasi kuramcıları için demokrasinin vazgeçilmez bir bileşeni, farklı paydaşlara seslerini duyurabilmeleri ve örgütlenmeleri için bir sahanın sunulmasıdır (Dahl, 1989). Devlet, sivil toplumdan ayrılrsa da aralarında hiçbir bağlantı olmadığı söylenemez: Held (1996), devletin gündelik yaşamın kendini yenileyerek var oluşunda rolü olduğunu ve dolayısıyla devlet ile sivil toplumun aslında iç içe geçmiş olduğunu ifade etmektedir. Tocqueville'in Democracy in America (2000 [1835-1840]) (Türkçesi Amerika'da Demokrasi, 1994) yapıtına atıfta bulunan Ginsborg (2005: 165), "gündelik yaşamda örgütlenme alışkanlığı teşvik edilmezse, demokrasinin hayatta kalma şansının düşük olduğuna" vurgu yapmaktadır. Nitekim adı geçen yazarlara göre gönüllü oluşumlar kurma ve

bunlarda yer alma edimi, üyelerine yurttaşlık yetilerini ve değerlerini öğretmekte, gönüllü oluşumlar "demokrasi okulları" olarak hizmet vermektedir (Tocqueville, 2000 [1835-1840]; Morales ve Geurts, 2007). Burada toplumsal katılımın, halk katılımına yarar sağlayan bir yan ürününün olduğu düşüncesi hakimdir.

Toplumsal sermaye kuramları, temsili ve katılımcı demokrasinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerini ve bu kapsamda yer alan sivil toplumun rolünü daha iyi kavramamıza; bireyler ile gruplar arasındaki ve toplumun genelindeki güç/iktidar ilişkileri üzerine düşünmemize yardımcı olmaktadır. Putnam tarafından gündelik söyleme katılan toplumsal sermaye kuramları, Tocqueville'in sivil toplum ve örgütlenme yaşamına olan ilgisini temel almaktadır. Putnam toplumsal sermayeyi "bireyler arasındaki bağlantılar, yani toplumsal ağlar ile bunlardan kaynaklanan karşılıklık ve güvenilirlik normları" olarak tanımlamaktadır (Putnam, 2000: 19). Yazar, yerel örgütlere katılmanın ve bu örgütlerde yer almanın başkalarına duyulan güveni ve ortak değerler algısını pekiştireceğini ve böylece katılımcıların "ben algısını" genişleterek kolektif yarar yaklaşımlarını daha olumlu kılacağını öne sürmektedir (Putnam, 1995: 67). Putnam, katılım norm ve ağlarının, temsili yönetimin performansını geliştireceğini, halk katılımının varlığı ya da yokluğunun yönetişimin niteliği, demokratik kurumlar ve kamusal yaşam üzerinde etkileri olacağını vurgulamaktadır (ayrıca bkz. Stoker, 2007). Toplumsal sermayenin, ailenin ötesindeki toplumsal ağlar aracılığıyla doğan yararların bir kaynağı olarak bir dizi başka olumlu etkileri olacağına ilişkin bulgular gün geçtikçe artmaktadır (Portes, 1998). Bu yararlar arasında,

artan eğitim başarısı ve barınma kalitesindeki artış da yer almaktadır (Portes, 1998; Woolcock, 2001; Field, 2003).

Toplumsal sermaye, bir kavram ve kuram olarak popülerliğine karşın, gerek teorik gerekse pratik anlamda eleştirilerle de karşılaşmaktadır. Toplumsal sermaye kuramının başlıca teorik eleştirilerinden biri, kuramın örgütlü yaşam, yüksek toplumsal güven ve daha iyi yönetim arasındaki nedensellik bağına kuramadığı yönündedir. Toplumsal sermaye olumlu sonuçlara yol açabilmekteyse de, kendisinin varlığının bu sonuçlardan çıkarsanabileceği de ifade edilmektedir (Jochum, 2003; Portes, 1998). Toplumsal sermaye konusundaki ampirik bulgulardan bir kısmı da, güç/iktidar ve eşitsizlik kavramlarını ön plana çıkarmaktadır (Fox ve Gershman, 2000; Silvey ve Elmhirst, 2003; Jochum, 2003; Field, 2003). Toplumsal sermayenin, biraz da farklı ağlara erişim olanaklarının eşitsiz dağılımı nedeniyle, var olan eşitsizlikleri pekiştirme yönünde bir etkisi de olabilmektedir. Field'ın ifadesiyle (2003: 74), 'herkes çıkarlarına yönelik olarak bağlantılarını kullanabilir; ancak bazı insanların bağlantıları diğerlerinininkinden daha değerlidir'. Dolayısıyla Field, toplumsal sermayeyi "hem kendi başına eşitsiz dağılımı olan bir değer hem de daha da büyük eşitsizlik yaratabilecek bir mekanizma" olarak görmek taraftarıdır (age: 75). Fransız sosyolog Bourdieu (1986), toplumsal sermaye ile ilişkilendirilen toplumsal ağları halihazırda ayrıcalıklı olanlara yarar sağlayan, toplumun diğer kesimlerini ilerleme olanaklarından mahrum kılan bir ayrıcalık kaynağı olarak tanımlamaktadır.

Bourdieu ve Field'ın toplumsal (ve kültürel) sermayeye getirdikleri eleştiriler, kaynağını toplumun sınıfsal yapısını irdeleyen

Weber'in çalışmalarından ve neo-Marksist kuramlardan alan sosyoekonomik eşitsizliğe ilişkin kaynak dağılımı temelli kuramlarla ilişkilendirilebilir (Gilchrist, 2004). Weber, sosyoekonomik kaynakların ve statünün, gönüllülük eğiliminin temel belirleyicisi olduğunu ifade etmektedir (Janoski ve Wilson, 1995). İngiltere'de toplumsal sermayeye ilişkin yakın tarihli çalışmalar da bu düşünceyi destekler niteliktedir. Sınıf, katılımın önemli bir belirleyicisidir ve orta sınıf insanların gönüllülük ya da yurttaşlık temelli örgütlenmelere üye olma oranı daha yüksektir (Hall, 2000).

5.3 Toplumsal ağlar ve toplumsal hareketler

Toplumsal ağ ve toplumsal hareket kuramları katılım süreçlerini anlama çabamıza birçok biçimde katkıda bulunur. Özellikle gevşek, enformel ve ağlara dayalı katılım modeli kavramlarını ve güç, etki ve toplumsal değişimin kaynağı olarak toplumsal ağları kavramamıza yardımcı olur.

Castells (1996: 469), toplumsal ağların günümüzün "yeni toplumsal morfolojisi" olduğunu ve toplumsal ağlar kavramının toplumsal sermayenin ötesinde literatürde bir önem arz ettiğini öne sürmektedir. Toplumsal ağlar örneğin toplum gelişimi ve toplumsal hareketler literatüründe baş göstermektedir. 'Ağ' teriminin ilk kez antropolog Radcliffe-Brown tarafından 1940 yılında kullanıldığı ve ilk sosyologların da ağların toplum yaşamının önemli bir ögesi olarak ağırlığını takdir ettiği bildirilmektedir (Gilchrist, 2004). Ağlar "tali bağlantılar bütünü ve formel bürokratik yapılardan kaçınmanın bir yolu" olarak tanımlanmakta, ağların (aralarındaki bağlantılar bireyler ya da örgütsel birimler aracılığıyla kurulan) bir dizi düğüm ve bunların

arasındaki bağıntılardan oluştuğu ifade edilmektedir (Gilchrist, 2004: 29). Ağ kuramları gündelik yaşamın etkileşimlerini, toplum dinamiklerini ve kolektif eylem biçimlerini anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Toplumsal ağ analizi, kişilerin sahip olduğu bağların sayısı ve türü ile iletişim düzeylerinin, erişebildikleri fırsat, etki ve güç dizgesini belirlemede kilit önemde olduğunu ifade eder (Granovetter, 1973; Burt, 1997; Lin, 2001). Farklı ağ türlerinin var olduğu ve farklı biçimlerde önem arz ettiği düşüncesi, farklı tür toplumsal sermayelerin varlığı tartışması kapsamında toplumsal sermaye literatürüne de sirayet eder: Bağ kurma (benzer kişiler arasındaki bağlantılar); köprü kurma (farklı kişiler arasındaki bağlantılar) ve ilinti kurma (güç sahibi olmayan kişilerin yetkili konumdakilerle kurdukları bağlantılar) (Jochum, 2003; Woolcock, 2001; CarnegieUK Trust/NCVO, 2009).

Bu farklı toplumsal sermaye türleri, farklı biçimlerde örneklendirilebilir ve kullanılabilir. Örneğin, gruplarda ve ağlarda bağ kurma anlamında toplumsal sermaye düzeyinin yüksek olması, toplumun geneline olumlu katkıda bulunacak ve "kamusal yarar" çıktılarını mümkün kılacak gruplar arası bağlantıların gelişimine katkıda bulunabilir (Stone ve Hughes, 2001). Jochum (2003), bağ kurma anlamında bağlantıların var olduğu; ancak köprü ve ilinti kurma anlamında bağlantıların var olmadığı durumlarda, bağ kurmanın kişisel dar çıkar arayışına ve dışarıdan gelenlerin reddine yol açabileceği uyarısında bulunmaktadır.

Toplumsal hareket literatüründe, toplumsal ağlar kavramına geniş yer verilmektedir. Toplumsal hareketler 'ortak amaçlara ve sürekli eylemlilik yönünde dayanışmaya sahip

kişilerce elitlere, yetkililere, başka gruplara ya da kültürel kodlara karşı kolektif karşı çıkışlar” olarak tanımlanmaktadır (Klandermas, 2004). Farklı hareketler arasındaki ortak bir unsur, daha çok enformel olma özellikleri ve kolektif karşı çıkışın iktidar sahiplerine ve/veya toplumsal ve kültürel norm ve beklentilere karşı olması halidir. Bunların yanında, kolektif eylemliliğin temelinde ortak bir ereğin ve dayanışmanın bulunması da ortak bir diğer öğedir (Klandermans, 2004).

Toplumsal hareket kuramlarının temel vurgusu, örgütlerden çok toplumsal ağlara odaklanmaktadır. Bu durum, bireysel katılımcıların öneminin daha rahat anlaşılmasını olanaklı kılmaktadır: “Toplumsal hareketlerin üyeleri yoktur, katılımcıları vardır” (della Porta ve Diani, 2006: 26). Söz konusu üyeler kolektif bir çabanın bir parçası olmak yönünde bir bilince sahiptir. Toplumsal hareketler, gönüllülük ve toplum çalışmaları alanında sık sık görülen uzlaşma ya da dayanışma hareketleri gibi diğer kolektif eylemlerden, siyasal, toplumsal ve ekonomik gücün yeniden dağılımını ve toplumsal yapıda bir dönüşümü amaçlamaları bakımından ayrılırlar (Della Porta ve Diani, 2006: 23).

Toplumsal hareketleri inceleyen araştırmacılar, toplumsal ağlar ile katılım arasında dinamik bir ilişkinin var olduğunun altını çizmektedir (Melucci, 1996; della Porta ve Diani, 2006; Melucci, 1989; Ginsborg, 2005; Buechler, 2000).

Araştırmacılar, toplumsal ağlara bireysel katılımın öncül bir göstergesi olarak yaklaşırlar (Diani, 2003). Melucci (1989), ağların, yeni kültürel modların, yeni ilişki biçimlerinin ve farklı dünya algılarının denenmesi ve uygulanması çabalarına kişisel katılımın ve bireysel yatırımın deneyimlendiği ve biçimlendirildiği

‘kültürel laboratuvarlar’ olarak iş gördüğünü ifade etmektedir. Melucci’ye (1989, 1996) göre, bu kişisel deneyimler kişisel ve bireysel değişim ve dönüşümlere yol açarak yeni gündemler ve siyaset yapımına dair alternatif yöntemler ortaya konabilir ve böylece kültürel, toplumsal ve siyasal değişimi hayata geçirebilir. Toplumsal hareketler içinde hayata geçirilen eylemler, kişisel değişimi değerler, tutumlar ve toplumsal pratiklerde daha geniş bir toplumsal dönüşümle ilişkilendirmek suretiyle (Melucci, 1989, 1996) gerek “özel” ve kamusal” (della Porta ve Diani, 2006), gerek “kişisel” ve “siyasal” (Nissen, 2008) alanların ne olduğuna ilişkin kavramsallaştırmaları altüst etmektedir

5-4 Uzam ve mekan

Uzam ve mekan kavramları, katılımın dinamiklerini irdeleme konusundaki yaklaşımımız bakımından kilit önem taşımaktadır. Cornwall (2002), katılımın “bağlama özgü bir pratik” olarak kavramsallaştırılmasını savunmaktadır. Bu, “katılım uzamlarını hayata geçtikleri mekanlar bünyesine yerleştiren, katılım olanaklarını demokratik pratiğin idealize kurgularındansa güncel siyasal, toplumsal, kültürel ve tarihsel özgünlüklere atıfla betimleyen” bir teorik yaklaşımı da beraberinde getirmektedir (Cornwall 2002: 51, vurgu özgün metinde yer almaktadır).

Katılımı, farklı uzamlarda bağlama özgü bir pratik olarak değerlendirmek, bu olguyu anlamak bakımından yararlı ipuçları sunmaktadır. Bunun için, tartışma forumları gibi “davete tabi” uzamlar tarafından belirlenen katılımın kamusal yönü ile “kişilerin katılıma ilişkin kendi fırsat ve koşullarını yarattıkları” toplumsal yönü birleştirilmektedir (Cornwall, 2002:

50).

Sanal ortama da göz önünde bulundurulması gereken uzamlar arasında yer verebiliriz. Antropoloji, coğrafya ve benzer bilim dallarında çalışan akademisyenler sanal yerellik ve mekanlarla, Second Life gibi alternatif evrenlerle (Boellstorff, 2008), mekan kuramlarıyla (Castells, 2000; Ingold ve Vergunst, 2008) ilgili tartışmalar yürütüyorlar. Bu mekan ve uzam fikirleri, “topluluk” kavramıyla yakından ilişkilidir. Söz konusu topluluk, gerek belli bir mekanda yer alan coğrafi bir topluluk (kentte bir mahalle, köy ya da kasaba), gerek kişilerin ortam özellikler, gerekse de koşullar dolayısıyla ortak bir çıkarının olduğu, belli bir ilgi ya da çıkara dayalı bir topluluk olabilir (Conn, 2009).

Bağlama özgü bir pratik olarak katılım fikrini daha da geliştirmek için, Gaventa (2007) üç tür katılım uzamından (kapalı, davete tabi ve yaratılmış/iddiaya tabi uzamlar) oluşan bir tipoloji ortaya sürmektedir. Kapalı ya da davete tabi olmayan uzamlar, bürokratların, uzmanların ve seçilmiş temsilcilerin geniş kapsamlı danışma ya da katılım süreçlerine pek fazla olanak tanımandan karar aldıkları uzamlardır. Davete tabi uzamlar, kişilerin çeşitli yetkili kurumlarca katılıma davet edildikleri uzamlardır. İddiaya tabi uzamlar ise, daha güçsüz aktörlerce iktidar sahiplerinden ya da iktidar sahiplerine karşı üzerinde hak iddia ettikleri ve kendilerinin özerk bir biçimde yarattıkları uzamlardır (Gaventa, 2007). Gaventa’nın ortaya koyduğu tipolojinin ikinci bir boyutu ise mekandır: Katılımın yerel, ulusal ve küresel olmak üzere üç mekanda gerçekleştiğini öne sürmektedir. Tüm bu mekan ve uzamların temelinde de bir iktidar kavramsallaştırması yer almaktadır (bkz. Şekil 5).

5-5 İktidar ilişkilerinin çok mekanlılığı

“Makro düzey” kuramlardan “mikro düzey” ya da birey düzeyindeki kuramlara geçmeden önce, dikkatimizi buraya dek özetlenen kuramların her birinde yer alan bir temaya, iktidar temasına çeviriyoruz. İktidar kavramı, tartışmacı demokrasinin bazı türlerinin iktidar ilişkilerini kökten değiştirmedigine ilişkin eleştirilerden belli toplumsal ağlara ait olma yoluyla kazanılan iktidara değin, bu tarama çalışmasında yer verilen tüm kuramlarda baş göstermektedir.

Burada, olası birçok kuramcı içinden üçüne odaklanarak bu çeşitli iktidar türlerini ve neden önemli olduklarını anlamaya çalışacağız. İlk olarak, Beetham, “meşruiyet olarak iktidar” kavramının altını çizmektedir. Buna göre, iktidarın etkililiği ve kabul edilebilirliği, meşruiyet düzeyine bağlıdır (Beetham, 1991). Meşruiyetin olmadığı durumda iktidar da azalmaktadır. Bu da, siyasetçilerin “demokrasi gediği” konusundaki kaygılarının altında belki de daha sinsî bir gerekçe yatıyor olabileceğini göstermektedir.

İkinci olarak, Lukes’un klasik analizi (1974, 2005) kamusal, gizli ve sinsî yüzler olmak üzere iktidarın farklı “yüzleri” olduğundan söz eder. İktidarın ‘kamusal’ yüzü kamusal karar alma dünyasıyla ve karar alma ve kararları uygulama gücüyle ilişkilidir. İktidarın “gizli” yüzü, bazı konuların halkın gündemine gelmemesini sağlama gücüne atıfta bulunur. İktidarın “sinsî” yüzü ise, normal veya kabul edilebilir inanç, değer ve ihtiyaçların belirlenmesi yoluyla kamusal alanın şekillendirilmesine ilişkin bir yöndür (Beetham vd., 2008: 15).

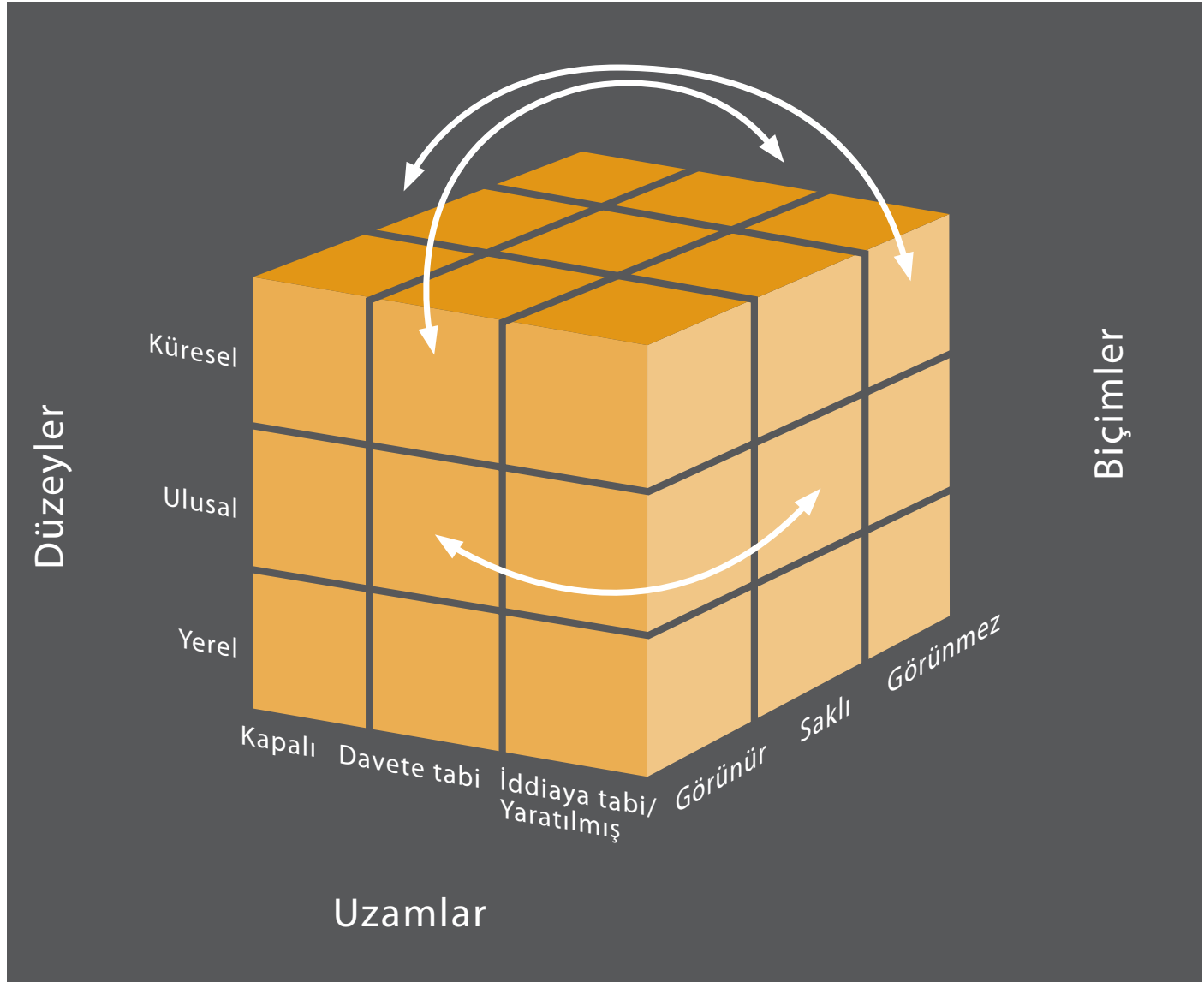
İktidarın “sinsî yüzü” kişilerin neden kendi çıkarlarına aykırı

olan kararlara bilerek ve isteyerek uyma davranışı gösterdiklerini anlamamıza yardımcı olur.

Bireyler, var olan düzendeki rollerini kabul edecek biçimde, kişiden kişiye değişen derecelerde algılarını, bilgilerini ve tercihlerini şekillendirerek bu durumu şikayet nedeni olarak görmekten alıkonurlar (Lukes, 2005: 28). İktidarın bu biçimde okunması, kişilerin bazı katılım biçimlerinden neden düzenli ve sürekli olarak dışlandıklarını ve neoliberalizmden etik tüketiciliğe baskın dünya görüşleri ve ideolojilerin önemini anlamamızı da sağlar.

Üçüncü olarak, Lukes (1974, 2005) tarafından kaleme alınan çalışmalara dayanarak Gaventa (2006), farklı iktidar biçimlerinin iki boyuta olan ilişkilerine göre anlaşılması gerektiğini ifade eder: Katılım uzamlarının nasıl yaratıldığı ve yerelden küresele bu katılım uzamlarının gerçekleştiği iktidar düzeyleri. Bu iktidar uzamları, düzey ve biçimlerinin birbirlerinden ayrı; ancak birbirleriyle ilişkili boyutlar olarak ele alınması, söz konusu boyutların analitik anlamda birbirleriyle bağıntılarının kurulmasına olanak tanır.

Şekil 5:
Gaventa'nın iktidar küpü

İktidar ilişkilerini analiz etmek için kullanabileceğimiz bu çerçeve, günümüzde ortaya çıkmakta olan yeni yönetim biçimlerinde iktidar dinamiklerinin güç dengelerini değiştirmek üzere nasıl farklı engeller ve erişim noktaları yarattığını göstermektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, iktidar süreçleri daha geniş kapsamlı toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamlarda ele alınmalıdır. Eşitsiz güç ilişkileri farklı biçim, uzam ve düzeylerde

geçerlidir ve bunların eşitsizlik meseleleriyle aşikar olan ilişkilerinin daha yoğun biçimde ele alınması gereklidir (Cornwall ve Goetz, 2005; Gaventa, 2006). Aynı derecede önem taşıyabilecek diğer düzeyler arasında hanehalkı, formel ve enformel ağlar ve kişisel katılım uzamları yer alabilmektedir (age).

Gözlemcinin dikkati bireysel ya da yerel düzey üzerinde yoğunlaşmış olsa da, günümüz toplumlarının küreselleşmekte olmalarından

ötürü, bu çoğul düzeyler arasındaki çok yönlü ilişkilerin göz önünde bulundurulmasında yarar vardır (Gaventa, 2006).

5.6

Yaşam akışı ve yaşam alanları

Yaşam akışı kuramları, yetişkin yaşam akışı ve geç yaşamı anlamak için çokdisiplinli, dinamik bir yaklaşım ortaya koyar (Hareven, 1982; Blaikie, 1992). Bu kuramlar, kişilerin zaman içinde nasıl ve neden katılım gösterdiklerini anlamak bakımından güçlü bir

açıklayıcı araç konumunda olup, siyasi katılımın kişisel ve halk sahalarını birbirine bağlar. Yaşam akışı kuramlarının iki önemli boyutu vardır: İlk olarak, erken yaşam akışı deneyimlerinin geç yaşamı anlamak için önem taşıdığı; ikinci olarak, yaşam akışı kuramlarının 'bireysel değişim ile toplumsal değişim arasındaki etkileşimi kapsadığı. Burada toplumsal değişim kapsamına, gerek "tarihsel zaman" anlamındaki makro olgular, gerekse "aile zamanı" ve "iş zamanı" gibi mikro olgular girmektedir (Jamieson vd., 1998: 216). Bu kuramlar, siyasi ve toplumsal olguları bir araya getirdiği gibi, "makro" kuramları da birey düzeyindeki "mikro" kuramlarla bağdaştırır. Yaşam akışı kuramını üreten araştırmacılar, kişilerin yaşam koşullarının zaman içinde yaşlanma sürecinin de ötesinde değişim gösterdiğini ve evlilik ve ebeveynlik gibi süreçleri de kapsamına aldığını ortaya koyarlar (Elder, 1985; Mayer ve Tuma, 1990).

Gönüllü derneklerine üyeliği yaşam döngüsündeki geçiş süreçleriyle bağlantılandıran bir dizi çalışma mevcuttur (Knoke ve Thomson, 1977; Rotolo, 2000; Janoski ve Wilson, 1995; Selbee ve Reed, 2001). Yaş, kişilerin katılım süreçlerindeki patikaların açıklanmasında belirgin bir etmendir: Gönüllülük, ergenlik döneminde düşük bir düzeydeyken erken yetişkinlikte artışa geçer, 40'lı yaşların sonunda ve 50'li yaşlarda en yüksek düzeyine ulaşır ve daha sonra yeniden düşüşe geçer (Selbee ve Reed, 2001: 2). Evlilik, ebeveynlik ve çalışma gibi yaşam akışının ögesi olan olaylar özellikle önem taşır (age). Putnam, yurttaşlık katılımının belirleyicisi olan etmenler arasında ilk sırada eğitimin yer aldığını; ancak yaş etmeninin de onun hemen arkasından geldiğini dile getirmektedir (2000: 247). Buna göre, toplumsal davranış biçimleri, yaşam döngüsüyle tutarlı biçimde değişim göstermektedir. Putnam

ayrıca insanların doğdukları zamanın ya da ait oldukları kuşağın (örneğin nüfus patlaması dönemlerinin) ABD'deki sivil katılımda gözlemlenen düşüşü açıklayan temel değişkenlerden biri olduğunu ifade etmektedir. Rochester'ın (2006) çalışmasında yer verdiği Avustralya'daki araştırmalarda, gerek yaşam evresi (ya da döngüsü), gerekse kişinin ait olduğu kuşağın, neden gönüllü olunduğunu açıklamada önemli etmenler olduğu görülür:

"İlk olarak, 30'lu ve 40'lı yaşlarındaki insanlar, çocuklarının ihtiyacı olan hizmetlerle ilişkili olarak gönüllü hizmetlerde katılım göstermektedir. İkinci olarak, kırsal kesimde yaşayan insanlar profesyonel hizmetlerin kısıtlı olmasından ötürü gönüllü çalışmalara katılmaktadır. Üçüncü olarak ise, iyi eğitilmiş ve daha yaşlı kişiler, kamu hizmeti kavramına inandıkları için katılım göstermektedir" (Rochester, 2006: 12).

Bireylerin yaşamlarında olan olayların önemini ve yaşamda bulunan farklı evrelerin etkisini anlamaya çalışmak, katılımı ve kişilerin katılım alanındaki patikalarını anlama çabamıza önemli bir katkıda bulunacaktır. Zamanın önemine ilişkin bu farkındalığa ek olarak, Passy ve Guigni (2000) tarafından dile getirilen ve kişilerin toplumsal hareketlerdeki sürekli aktivizmine ilişkin olarak yaşam alanlarının rolüne vurgu yapan bulgulara da göz atabiliriz. Söz konusu araştırmacılar, bireylerin toplumsal hareketlerdeki sürekli katılımını, 'aktörlerin yapısal konumunun ve siyasi inanç ve faaliyet alanındaki bireysel yaşam öykülerinin ortak bir etkisi' olarak açıklamaktadır (2000: 119). Bu yaklaşım, kişilerin yaşamlarını birbiriyle ilişkili yaşam alanlarının ya da sahalarının (örneğin aile, eğitim, iş, arkadaşlar, boş zaman ve bazı durumlarda

dinsel inanç ve siyasi katılım gibi) oluşturduğu bir bütün olarak algılamaktadır. Tüm yaşam alanlarının aynı derecede önemli olduğu söylenemez, her birinin kendine özgü sınırları, mantığı ve dinamikleri söz konusudur (2000: 120). Farklı alanlar farklı zamanlarda etkin hale geçecek, yaşam akışının farklı evrelerinde önemli olmaya başlayacaktır. Passy ve Guigni'ye göre, bir aktivistin merkezi yaşam alanlarının (aile, eğitim ve iş) siyasi katılım alanına olan bağları güçlendikçe, siyasi katılımı da o denli kararlı ve sürekli olacaktır (Passy ve Guigni, 2000: 123).

5.7

Sonuç

Bağlamsal (ya da yapısal) ve davranışsal (ya da aktör odaklı) kuramlar, kişilerin siyasi, toplumsal ve bireysel katılım faaliyetlerinde neden ve nasıl yer aldıklarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Demokrasi, toplumsal sermaye ve toplumsal hareket kuramları da dahil olmak üzere, katılım konusundaki siyasi ve toplumsal kuramları daha iyi anlayarak, belli bir bağlama oturan pratik olarak katılımı daha iyi kavramaya ve farklı katılım uzam ve mekanlarda işleyen güç dinamiklerini daha iyi takdir etmeye başlayabiliriz. Bu açıklayıcı kuramlar bir araya geldiklerinde katılımı ilişkin bilgimizi genişletme ve derinleştirmeye yarayacaktır. Ancak katılımı bireylerin bakış açısıyla ve onların katılım deneyimlerinden yola çıkarak inceleme çabamız, yalnızca bu kuramlardan hareketle bir analiz yapamayacağımız anlamına gelmektedir. Katılımın yaşamın hangi evresinde nasıl değişim gösterdiğini anlamak için yaşam akışı kuramlarını, kişilerin yaşamlarının farklı sahaları ile katılım gösterme biçimlerinin birbiriyle ilişkisi anlamak için ise, yaşam alanları kavramını bu analize katmak gerekecektir.

06

Her yönüyle katılım: Sonuçlar ve bundan sonra atılacak adımlar

Katılım üzerine var olan literatür çok kapsamlıdır. Bu çalışmada incelenen farklı literatür sahalarında konuya ilişkin olan çalışmaların birçoğu doğrudan katılım üzerine olma iddiasında değildir. Daha çok, örneğin gönüllülük ya da etik tüketicilik alanında kurgulanmış çalışmalardır. Bu tarama çalışmasında, katılım üzerine var olan çok geniş ve karmaşık bu literatürü ortaya koyarak farklı literatür alanlarını bütünleştirmeye ve buradan hareketle katılımı her yönüyle irdeleyen bir bakış açısı geliştirmeye çalıştık. Bunun yaparken Katılım Patikaları projemiz için mevcut bilgi birikimini ortaya koymuş ve başka okuyucular için de yararlı bir çalışma yapmış olduğumuzu umuyoruz. Bu tarama çalışmasının sonucunda aşağıda ele alacağımız dört temel sonuca vardık. Bu sonuçlar, ileride gerçekleştireceğimiz araştırmaların da temelini oluşturacaktır.

6.1 Önce insan

Bu tarama çalışması, katılımı anlayabilmek için katılım gösteren insanların bakış açılarını anlayabilmemiz gerektiğine dair başlangıçtaki inancımızı doğrulamış oldu. Bize göre katılım, deneyimsel bir olgudur. Katılım konusunda düşünürken bireyi ön plana çıkarmamız, bizi farklı zamanlarda ve farklı faaliyetlerde kimlerin katılım sağladığını, bu kişilerin nerede, nasıl ve neden katılım sağladıklarını, kimin dışında kaldığını, bireylerin neler yaptıklarını, bunun nasıl ve neden kolaylaştırıldığını ve ortaya ne gibi sonuçların çıktığını düşünmeye zorluyor.

Katılım, özellikle de halk katılımı üzerine var olan literatürün büyük çoğunluğu, katılımı olanaklı kılan uzamları yarattığına ve yöntemleri yerli yerine koyduğuna inanılan kurumlardan yola çıkma eğilimi gösteriyor. Bu sorulara yanıt arayan çalışmalar, daha çok belli bir katılım biçimi (örneğin gönüllülük, oy verme, siyasal parti üyeliği vb.) üzerinde yoğunlaşarak kendini katılımın bireysel evrelerine sanki zamanda ve uzamda donmuş gibi yaklaşma riskiyle karşı karşıya bırakıyor (Kamerade, 2009). Var olan literatürde, kişilerin katılım süreçlerinde benimsedikleri

patikaları anlamaya ilişkin pek az çabayla karşılaşılıyor.

6.2 Bağlam her şeydir

Bireysel deneyim, katılımı anlamamız ve incelememiz için temel önemdeyse de bunun yalnızca kendi bağlamı içerisinde anlaşılabilmesi de aşikardır. Araştırmalarımız, katılımın koşullarından soyutlanmış bireye bakılarak anlaşılamayacağına, bireyi ve kurumsal bakış açısını bir araya getirerek katılımı hem deneyimsel hem de bağlamına özgü bir pratik olarak anlamamız gerektiğine ilişkin inancımızı doğrulamış bulunuyor (Cornwall, 2002).

Daha geniş anlamda bağlamı ele alırken, kişilerin katılım faaliyetlerini belirlemede uzam ve mekanın önemini anlamak için Cornwall (2002) ve Gaventa (2006) gibi araştırmacıların geliştirdiği belli bir bağlama oturan pratik kavramlarından yola çıktık. Bir bireyin katılımını anlayabilmek için bu katılımın mekan ve uzamda ne tür temelleri olduğunu anlamamız gerekiyor. Katılımcıları içinde yaşadıkları (coğrafi, ilgi/çıkar temelli ya da diğer türlü) toplulukların içine "yerleştirmek" süreçleri anlama çabamız bakımından önem kazanıyor. Literatürde katılımı uzam

ve mekana özgü bir pratik olarak anlama yönünde bazı çıkarımlar yer alsada, vurgu yine katılımın nasıl bu farklı uzam ve zamanların içinden "aktığını" ve katılımcıların bu uzam ve zamanlarda nasıl yol aldığını incelemekten çok, bireysel katılım süreçleri üzerine oluyor. Gerek bireylerin kendi yaşamları gerekse katılım için var olan uzamların zamanla kısıtlı olması anlamında, katılımın zamana özgü olması hususunda da literatürde başka boşluklarla karşılaşıyoruz. Zamanın bu biçimde ele alınması ampirik literatürde bir tema olarak karşımıza çıkıyor (Passy ve Guigni, 2000; Janoski ve Wilson 1995; Rotolo, 2000; Selbee ve Reed 2001) ve yaşam akışı ve yaşam alanları üzerine var olan daha teorik literatürü gözden geçirirken bu düşünceyi daha da geliştirmek için ihtiyaç duyduğumuz çerçeveyi bulabiliyoruz. Ancak bugüne değin katılımı bu anlamda ele alan sistematik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Katılımı uzam ve mekana özgü olarak değerlendirme çabalarının bize verdiği ipuçları gibi, katılımı aynı biçimde zamana özgü olarak görme yaklaşımını benimserken bireylerin zaman içinde nasıl farklı katılım biçimlerine girip çıktıklarını da anlamamız gerekiyor.

6.3 İlişkiler önemlidir

Üçüncü temel sonuç, ilişkilerin katılımı anlama çabalarında kilit önem taşıdığıdır (Cornwall 2002; Melucci, 1989, 1996). Bu kapsamda birçok farklı öge arasındaki ilişkileri göz önünde bulundurmamız gerekiyor:

- Faaliyetler arasındaki ilişkiler: Farklı katılım etkinliği türleri ve süreçleri, katılımı kolaylaştırmak için kullanılan yöntemler ve ortaya çıkan katılım faaliyetlerinin boyutları arasında bağlantılar var mıdır, varsa nelerdir? Literatür,

birbirlerinden öz, alan, derinlik ve yoğunluk bakımından farklı birden fazla katılım biçimi olduğunu açıkça bildirmesine karşın bunlar arasındaki bağlantılar ve akışlara ilişkin pek az çıkarım sunuyor. Bu farklı biçimler arasındaki ilişkilere bakmaktansa, bireysel katılım biçimleri, hatta bireysel katılım edimlerine odaklanıyor.

- Bireysel yaşam deneyimleri ile katılım faaliyetleri arasındaki ilişkiler: Belli yaşam deneyimleri bireyleri belli tür katılım faaliyetlerinde yer almaya yöneltir mi? Kişilerin yaşam akışları boyunca ya da yaşam akışlarında gerçekleşen olaylar uyarınca katılım tarihçelerinde belli bir kalıp gözlemlenebilir mi? Var olan ampirik literatür bu ilişkilerin özelliklerine ya da görece önemine ilişkin olarak pek ipucu vermemektedir. Bizim projemizin araştırmalardaki bu önemli eksiğe yanıt bulmakta bir adım olacağını umuyoruz.

- Kişiler arasındaki ilişkiler: Gerek ampirik, gerek teorik anlamda var olan literatür, katılıma erişimi ve katılım deneyimini şekillendirmede kişiler arası toplumsal ilişkilerin ve ağların önemini vurgulamaktadır (Bourdieu 1986; Portes, 1998; Melucci, 1989, 1996; Putnam, 1995, 2000; Hall, 2000). Örneğin birinin belli bir katılım etkinliğinde yer alması için davet edilip edilmeyeceğini belirlemede toplumsal ağların rolü ve önemi defaten kanıtlanmıştır (Diani, 2003). Toplumsal hareket ve toplumsal sermaye konularındaki kuramlardan hareketle bu alandaki çalışmalarımızı kavramsallaştırmaya başlayabiliriz.

- Bireyler ile devlet arasındaki ilişkiler: Yukarıdaki tüm ilişki

türlerini etkileme potansiyeli olan devlet-yurttaş ilişkileri, literatürde katılımı anlamamız bakımından kilit önemde ve belki de katılım patikaları açısından kritik ağırlıkta bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilişkilerin halk katılımını biçimlendirme açısından önemi üzerine birçok çalışma söz konusudur (Dahl, 1989; Power Inquiry, 2006; Hay vd., 2008; Smith, 2009). Ancak toplumsal ve bireysel katılım bakımından durum bu değildir. Oysa bu tür katılım biçimlerinin önemini belirlediğimiz katılım yelpazesinin her noktasında geçerli olması muhtemeldir. Devlet-yurttaş arasındaki ilişkilerin neye benzemesi gerektiğine ilişkin görüşler halk, toplumsal ve/veya bireysel katılıma ve böylece açılan (ya da kapanan) katılım uzamlarına yapılan vurgu bakımından çok temel ipuçları sunmaktadır. Bunlar, hangi katılım türlerinin "meşru" kabul edildiğini etkilemekte, kimlerin katılıma dahil edildiğini ya da dışlandığını belirlemede de rol oynayabilmektedir. Yurttaşlar ile devlet arasındaki ilişkilere çizilen çerçevenin belli katılım biçimlerini, belli katılım faaliyetlerini ve belli katılımcı aktörleri marjinalize etme potansiyeli vardır; ayrıca bu çerçeve, katılıma statükoyu değiştirmeye çalışmaktan çok koruyan, çatışmadansa uzlaşmayı önceliklendiren bir yaklaşımı benimseme eğilimindedir (Beetham vd., 2008; Taylor 2007).

Tüm bu ilişki türlerinin önemini araştırmak projemizin bundan sonraki gelişimi bakımından hayati bir önem taşımaktadır.

6.4

İktidarın belirleyiciliği

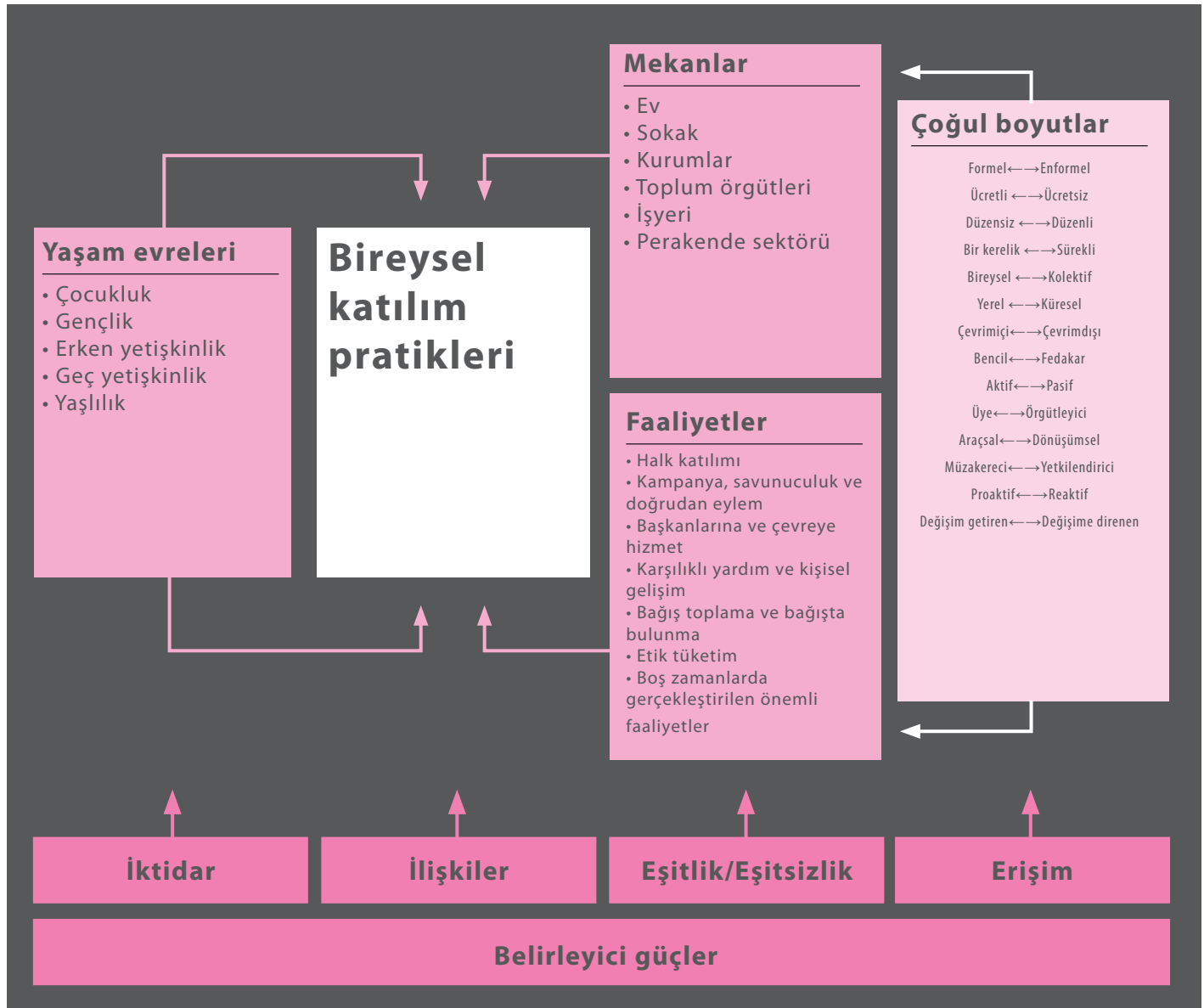
İktidar dinamiklerinin katılımı ve katılım deneyimini biçimlendirmek bakımından önemini takdir etmeden literatürü özetlemek ya da yukarıdaki üç noktanın bilincine varmak söz konusu olamaz. Tüm katılım faaliyetleri, bu faaliyetlerin gerçekleştiği bağlamlar ve bunları şekillendiren

ilişkilerin tamamı, iktidar ilişkileri tarafından etkilenmektedir. Şu halde, bireylerin katılım patikalarını inceleyebilmek için iktidarın ve onun tezahürlerinin mutlak surette göz önünde bulundurulması gerekecektir. İktidarın bu tarama çalışmasında ön plana çıkarılan çeşitli tezahürleri arasında örneğin erişim ve fırsat eşitliği/eşitsizliği; katılımcı aktörlerin katılım

faaliyetlerine dahil edilmesi ya da bu faaliyetlerden dışlanması yer almaktadır. Burada gözden geçirdiğimiz farklı iktidar kuramları bireylerin katılım patikalarına ilişkin değerlendirmelerimizi ve bulgularımızdan yola çıkarak yaptığımız analizi biçimlendirecektir.

Şekil 6:

Bireylerin katılım patikalarını anlamak için bir çerçeve

6.5

Bundan sonra atılacak adımlar

Bu literatür taramasından çıkardığımız sonuçlar, katılıma ilişkin oluşturmakta olduğumuz çerçevenin gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. (bkz Şekil 6). Bu çerçeve, katılımın ne olduğu ve projemiz bağlamında nasıl görülmesi gerektiğine ilişkin algımızın bir göstergesi olmanın yanı sıra, bizim bakış açımıza göre

pratikte katılımın temel deneyimsel unsurlarına odaklanmaktadır. Bu unsurlar arasında aktörler, faaliyetler, faaliyetlerin gerçekleştiği mekanlar ve bu faaliyetlerin gelişim gösterdiği zaman dilimi yer almaktadır. Belirlediğimiz çerçeve buradan hareketle katılımın yoğunluğu ya da etkinliğin bireysel mi kolektif mi olduğu gibi literatürde yer verilen temel boyutları üzerinde

yoğunlaşmaktadır. Son olarak, çerçevemiz kişilerin katılım patikalarını etkileyen temel belirleyici etmenler olarak karşımıza çıkan bazı etkilere vurgu yapmaktadır. Bu çerçeve daha da geliştirilerek saha çalışmamızın temelini oluşturacaktır. Sonuç olarak, çerçevemiz araştırmamızın ileriki evrelerinde sınanarak araştırma sonuçlarına göre yeniden uyarlanacaktır.

07

Kaynak dizini

Arnstein, S. R. (1969) 'A Ladder of Citizen Participation' [Yurttaş Katılımı Merdiveni], *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4): 216-224.

Bandura, A. (1997) *Self-Efficacy: The Exercise of Control* [Özyeterlik: Denetimin Uygulanması], New York: Freeman.

Barber, B. R. (1984) *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age* [Güçlü Demokrasi: Yeni Bir Çağda Katılımcı Siyaset], California: University of California Press.

Barnes, M. ve Shardlow, P. (1997) 'From Passive Recipient to Active Citizen: Participation in Mental Health User Groups' [Pasif Alıcıdan Aktif Yurttaş: Akıl Sağlığı Kullanıcı Gruplarında Katılım], *Journal of Mental Health*, 6(3): 289-300.

Barnett, C., Cafaro, P. ve Newholm, T. (2005) 'Philosophy and Ethical Consumption', [Felsefe ve Etik Tüketim] R. Harrison, T. Newholm, ve D. Shaw (derl.) *The Ethical Consumer* [Etik Tüketici] içinde, Londra: Sage. Batson, C., Ahmad, N. ve Tsang, J. (2002) 'Four Motives for Community Involvement' [Toplum Katılımına Yönelimde Dört Motivasyon], *Journal of Social Issues*, 58(3): 429-445.

Beetham, D. (1991) *The Legitimation of Power* [İktidarın Meşrulaştırılması], Basingstoke: Macmillan.

Beetham, D., Blick, A., Margetts, H. ve Weir, S. (2008) *Power and Participation in Modern Britain: a Literature Review for Democratic Audit* [Günümüz İngiltere'sinde İktidar ve Katılım: Demokratik Denetim için Literatür Taraması], Wembley: Creative Print Group. Beetham, D., Byrne, I., Ngan, P. ve Weir, S. (2002) *Democracy under Blair* [Blair Yönetiminde Demokrasi], Londra: Politicos.

Beresford, P. (2005) "'Service user": regressive or liberatory terminology?' [Hizmet Kullanıcısı: Geriletici ya da Özgürleştirici bir Terminoloji?], *Disability & Society*, 20(4): 469-477.

Blaikie, A. (1992) 'Whither the Third Age? Implications for gerontology' [Üçüncü Yaş Nereye Gidiyor? Gerontoloji için Açılımlar], *Generations Review*, 2(1): 2-4.

Blake, G., Diamond, J., Foot, J., Gidley, B., Mayo, M., Shukra, K. ve Yarnit, M. (2008) *Community Engagement and Community Cohesion* [Topluluk Katılımı ve Toplumsal Bütünlük], York: Joseph Rowntree Foundation.

Blakey, H., Pearce, J. ve Chesters, G. (2006) 'Minorities within minorities: beneath the surface of community participation' [Azınlık içinde Azınlıklar: Topluluk Katılımında Görünenin Ötesini], York: Joseph Rowntree Foundation.

Boellstorff, T. (2008) *Coming of Age in Second Life: An Anthropologist Explores the Virtually Human* [Second Life'ta Rüştünü İspatlamak: Bir Antropolog Sanal İnsanı İnceliyor], Princeton: Princeton University Press.

Bourdieu, P. (1986) 'The forms of capital' [Sermayenin biçimleri] J. Richardson (derl.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* [Eğitim Soyolojisi Kuram ve Araştırmaları El Kitabı] içinde, New York: Greenwood.

Brannan, T., John, P. ve Stoker, G. (2006) 'Active Citizenship and Effective Public Services and Programmes: How Can We Know What Really Works?' [Aktif Yurttaşlık ile Etkili Kamu Hizmet ve Programları: Neyin Gerçekten İşe Yaradığını Nasıl Bilebiliriz?], *Urban Studies*, 43(5/6): 993-1008.

Brennan, P. (2008) 'Who Volunteers? Volunteering trends: 2000-2007. A briefing from nfpSynergy' [Kim Gönüllü Oluyor? Gönüllülük Trendleri 2000-2007, nfpSynergy Brifngi], Londra: nfpSynergy. Brennan P. ve Saxton J. (2007) 'Who gives to charity? [Kimler Yardım Kuruluşlarına Bağışta Bulunuyor?]' Londra: nfpSynergy

Brooks, R. (2009) 'Young People and Political Participation: An Analysis of European Union Policies' [Gençler ve Siyasal Katılım: Avrupa Birliği Politikalarının bir Analizi], *Sociological Research Online*, 14(1) [İnternet üzerinden erişilebilir]. <http://www.socresonline.org.uk/14/1/7.html> [Erişim Tarihi:18 Kasım 2009].

Bryan, F. M. (2004) *Real Democracy: The New England Town Meeting and How it Works* [Gerçek Demokrasi: New England Şehir Toplantıları ve Nasıl İşlediği], Chicago ve Londra: University of Chicago Press.

Buechler, S. M. (2000) *Social movements in advanced capitalism: The political economy and cultural construction of social activism* [Gelişmiş kapitalizmde toplumsal hareketler: Toplumsal Aktivizmin ekonomipolitik ve kültürel kurgulanışı], New York: Oxford University Press.

Burns, D., Hambleton, R. ve Hoggett, P. (1994) *The Politics of Decentralization. Revitalising Local Democracy*, [Adem-i Merkezileşmenin Siyaseti: Yerel Demokrasinin Yeniden Canlandırılması] Londra: MacMillan.

Burns, D., Heywood, F., Taylor, M., Wilde, P. ve Wilson, M. (2004) *Making community participation meaningful: a handbook for development and assessment*, [Toplum katılımının anlamlı kılınması: Gelişim ve değerlendirme için bir el kitabı] Bristol: The Policy Press.

Burns, D., Reid, J., Toncar, M., Fawcett, J. ve Anderson, C. (2006) 'Motivations to Volunteer: The role of altruism' [Gönüllü olma motivasyonları: Özgeçiliğin Rolü], *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 3(2): 79-91.

Burt, R. (1997) 'A note on social capital and network content' [Toplumsal sermaye ve ağ içerikleri üzerine bir not], *Social Networks*, 19: 355-74.

CAF/NCVO (2009) *UK Giving 2009: An overview of charitable giving in the UK, 2008/09* [İngiltere Bağışta Bulunuyor: İngiltere'de Yardımsever Bağışlara bir Bakış 2008/2009], Londra: CAF ve NCVO.

Cameron, D. (2009) *The Big Society* [Büyük Toplum], Hugo Young Konferansı, Londra, 10 Kasım 2009 [İnternet üzerinden erişilebilir] http://www.conservatives.com/News/Speeches/2009/11/David_Cameron_The_Big_Society.aspx [Erişim Tarihi: 16 Kasım 2009].

CarnegieUK Trust (2007) *The shape of civil society to come: report from the Inquiry into the Future of Civil Society in the UK and Ireland*, [Gelecekteki sivil toplum: İngiltere ve İrlanda'da Sivil Toplumun Geleceğine İlişkin Inquiry Raporu] Londra: CarnegieUK Trust.

CarnegieUK Trust/NCVO (2009) *Altogether now? The role and limits of civil society associations in connecting a diverse society* [Şimdi hep birlikte? Sivil toplum örgütlerinin çoğulcu bir toplumu birleştirmedeki rolü ve sınırları] [İnternet üzerinden erişilebilir] http://www.ncvo-vol.org.uk/sites/www.ncvo-vol.org.uk/files/UploadedFiles/NCVO/Publications/Publications_Catalogue/Sector_Research/Altogether_Now_FINAL.pdf [Erişim Tarihi: 16 Kasım 2009]

Katılımı anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

Carothers, T. (2000) 'Civil Society' [Sivil Toplum], Foreign Policy Magazine, Kış, 1999-2000.

Carpenter, J. ve Myers, C.K. (2007) Why Volunteer? Evidence on the Role of Altruism, Reputation, and Incentives [Neden Gönüllü Olalım? Özgeçiliğin, Tanınırlığın ve Teşviklerin Rolü Üzerine Bulgular], Bonn: Institute for the Study of Labour (IZA).

Carr, S. ve Dittrich, R. (2008) Personalisation: a rough guide [Kişiselleştirme: Kaba bir rehber], SCIE Report 20, Londra: Social Care Institute for Excellence.

Castells, M. (1997) The Power of Identity, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. II, [Kimliğin Gücü, Bilgi Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 2.Cilt] Oxford: Blackwell Publishing.

Castells, M. (1996) The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. 1. [Ağ Toplumunun Yükselişi, Bilgi Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, 1.Cilt], Oxford: Blackwell Publishing.

Choguill, M.G. (1996) A ladder of community participation for underdeveloped countries' [Azgelişmiş ülkeler için toplum katılımı merdiveni], Habitat International, 20(3): 431-444.

Christie, I. ve Warburton, D. (2001) From here to sustainability: politics in the real world, by the Real World Coalition, [Buradan sürdürülebilirliğe: Gerçek Dünya Koalisyonu'ndan gerçek dünyada siyaset] Londra: Earthscan.

Clary, E., Snyder, M. ve Stukas, A. (1996) 'Volunteers' Motivations: Findings from a national survey' [Gönüllülerin Motivasyonları: Ulusal bir araştırmadan bulgular], Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 25: 485-505.

Clary, E. ve Snyder, M. (1999) 'The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations' [Gönüllü olma motivasyonları: Teorik ve pratik mülâhazalar], Current Directions in Psychological Science, 8(5): 156-199.

Clary, E., Snyder, M. ve Ridge, R. (1992) 'Volunteers' Motivations: A functional strategy for the recruitment, placement and retention of volunteers' [Gönüllülerin motivasyonları: Gönüllülerin kazanılması, yerleştirilmesi ve süreçte tutulması için işlevci bir strateji], Nonprofit Management and Leadership, 2(4): 333-350.

Clary, E., Snyder, M., Ridge, J., Copeland, A., Stukas, J., Haugen ve Miene, P. (1998) 'Understanding and Assessing the Motivation of Volunteers: A functionalist approach' [Gönüllülerin Motivasyonlarını Anlamak ve Değerlendirmek: İşlevci bir Yaklaşım], Journal of Personality and Social Psychology, 74(6): 1516-1530.

Cleaver, F. (2004) 'The social embeddedness of agency and decision-making' [Aktörlük ve karar almanın toplumsal içkinliği] S. Hickey and G. Mohan (derl.) Participation: From Tyranny to Transformation? [Katılım: Tiranlıktan Dönüşüme] içinde, Londra: Zed Books.

Clegg, S., Goodey, L., Walls, P. ve Wilding, K. (2008) UK Giving 2008: An overview of charitable giving in the UK in 2007/08 [İngiltere Bağışta Bulunuyor 2008: İngiltere'de Yardımcı Bağışlara bir Bakış 2007/08], Londra: NCVO ve CAF.

Collinson, D., Collinson, M. ve Turner, L. (2007) Overcoming Barriers to Diversity in FE Governor Recruitment: A Draft Report for Consultation, [İleri Eğitim Okul Temsilcisi Seçimlerinde Çeşitliliğin Önündeki Engellerin Aşılması: İstisnaya yönelik Taslak Rapor] Lancaster: Centre for Excellence in Leadership.

Collins, K. ve Ison, R. (2006) 'Dare we jump off Arnstein's ladder? Social learning as a new policy paradigm' [Arnstein'in merdiveninden atlayabilir miyiz? Yeni bir siyasa paradigması olarak toplumsal öğrenme] PATH (Participatory Approaches in Science Technology) [Bilim Teknolojisinde Katılımcı Yaklaşımlar] Konferansı, 4-7 Haziran 2006, Edinburgh.

Commission on the Future of Volunteering (2008) Report of the Commission on the Future of Volunteering and Manifesto for Change [Gönüllülüğün Geleceği Komisyon Raporu ve Değişim Manifestosu], Londra: Commission on the Future of Volunteering.

Communities and Local Government (2006a) Strong and Prosperous Communities: The Local Government White Paper (Cm 6939) [Güçlü ve Varlıklı Topluluklar: Yerel Yönetim Resmi Raporu], Londra: HMSO.

Communities and Local Government (2006b) The Community Development Challenge [Yerel topluluklar kalkınma sorunsalı], Londra: CLG.

Communities and Local Government (2007a) WeCan! [Başarabiliriz]- Sonbahar 2007, Londra: CLG.

Communities and Local Government (2007b) Motivations and Barriers to Citizen Governance [Yurttaş Yönetiminde Motivasyon ve Engeller], Londra: CLG.

Communities and Local Government (2008a) Communities in Control: Real People, Real Power: The Local Government White Paper [Topluluklar Görev Başında: Gerçek İnsanlar, Gerçek İktidar, Yerel Yönetim Resmi Raporu], (Cm 7427), Londra: HMSO.

Communities and Local Government (2008b) Communities in Control: Real People, Real Power: The Local Government White Paper, Evidence Annex [Topluluklar Görev Başında: Gerçek İnsanlar, Gerçek İktidar, Yerel Yönetim Resmi Raporu Bulgular Eki], Londra: HMSO.

Communities and Local Government (2009) Citizenship Survey April-December 2008, England [Yurttaşlık Araştırması Nisan-Aralık 2008, İngiltere] [İnternet üzerinden erişilebilir] <http://www.communities.gov.uk/documents/statistics/pdf/1133115.pdf> [Erişim Tarihi: 16 Eylül 2009]

Community Development Foundation (2009) Structures for community development in local authorities, [Yerel yetki kademelerinde topluluk gelişimi için yapılanmalar] Londra: Community Development Foundation.

Conn, E. (2009) The nature of community systems – the implications for community engagement, [Topluluk sistemlerinin yapısı – topluluk katılımı için açılımlar], yayımlanmamış çalışma.

Co-Operative Group (2007) The Ethical Consumerism Report 2007 [Etik Tüketim Raporu 2007], Londra: Co-operative Group.

Cornwall, A. ve Goetz, A. M. (2005) 'Democratizing democracy: Feminist perspectives' [Demokrasiyi demokratikleştirmek: Feminist Yaklaşımlar], Democratization, 12(5): 783-800.

Cornwall, A. (2002) Locating Citizen Participation [Yurttaş katılımını yerine yerleştirmek], IDS Bulletin, 33(2): 49-58.

Cornwall, A. (2008) Democratizing engagement – what the UK can learn from international experience [Katılımın demokratikleştirilmesi: İngiltere uluslararası deneyimlerden ne öğrenebilir?], Londra: Demos.

Cornwall, A. (2008) 'Unpacking Participation': models, meanings and practices' [Katılımı çözümlemek: modeller, anlamlar, uygulamalar], Community Development Journal, 43(3): 269-283.

Coxall, W., Robins, L. ve Leach, R. (2003) Contemporary British Politics [Güncel İngiltere Siyaseti], Londra: Palgrave Macmillan.

Creasy, S. (2007) 'Introduction: Participation at the Core' [Giriş: Katılımı merkeze yerleştirmek] S. Creasy (derl.) Participation Nation: reconnecting citizens to the public realm [Katılım Ulusu: yurttaşların kamusal alanla bağlarını yeniden kurmak] içinde, Involve: Londra.

Dahl, R. A. (1989) Democracy and its Critics [Demokrasi ve Eleştirileri], New Haven: Yale University Press.

Davidson, J. ve MacEwen, A. (1983) 'Urban: The Livable City' [Kentsel: Yaşanabilir Şehir], World Wildlife Fund UK: The Conservation and Development Programme for the UK. A response to the World Conservation Strategy [Dünya Vaşşı Yaşam Fonu İngiltere Şubesi: İngiltere için bir Koruma ve Kalkınma Programı. Dünya Koruma Stratejisine bir Yanıt], Londra: Kogon Page.

Davis-Smith, J. (1998) The 1997 National Survey of Volunteering [1997 Ulusal Gönüllülük Anketi], Londra: Volunteering England.

Davis-Smith, J. (2000). 'Volunteering and social development' [Gönüllülük ve toplumsal gelişim], Voluntary Action 3(1): 9-23

della Porta, D. ve Diani, M. (2006) Social Movements: An Introduction [Toplumsal Hareketler: Giriş], Malden ve Oxford: Blackwell Publishing.

Diamontopoulos, A., Schlegelmilch, B. B., Sinkovics, R. R., ve Bohlen, G. M. (2003). 'Can socio-demographics still play a role in profiling green consumers? A review of the evidence and an empirical investigation' [Sosyal demografi yeşilci tüketicilerin profillerinin belirlenmesinde hala bir rol oynayabilir mi? Eldeki bulguların değerlendirilmesi ve ampirik bir araştırma], Journal of Business Research, 56: 465-480.

Diani, M. (2003) 'Networks and Participation' [Ağlar ve Katılım] Snow, D. A., Soule, S. A. ve Kriesi, H. (derl.) The Blackwell Companion to Social Movements [Blackwell Toplumsal Hareketler Rehberi] içinde, Londra: Blackwell Publishers.

Dingle, A., Sokolowski, W., Saxon-Harold, S. K. E., Smith, J. D., & Leigh, R. (derl.) (2001) Measuring volunteering: A practical toolkit [Gönüllülüğün ölçülmesi: Pratik bir araç seti], Washington DC ve Bonn, Germany: Independent Sector and United Nations Volunteers.

Katılımı anlamak: Bir literatür taraması Aralık 2009

Doherty, B., Plows, A. ve Wall, D. (2003) "The Preferred Way of Doing Things": The British Direct Action Movement' [Harekete geçmenin tercih edilir biçimi: İngiliz Doğrudan Eylem Hareketi], *Parliamentary Affairs* 56(4): 669-686.

Dominelli, L. (2006) *Women and Community Action* [Kadınlar ve Topluluk Eylemliliği], Bristol: The Policy Press.

Doran, C. (2009) 'The role of Personal Values in Fair Trade Consumption' [Adil ticaret tüketiminde kişisel değerlerin rolü], *Journal of Business Ethics*, 84(4): 549-563.

Duffy, S. (2007) 'Participative public services' [Katılımcı kamu hizmetleri] Parker, S. ve Parker, S. (derl.) *Unlocking Innovation: Why citizens hold the key to public service reform* [Inovasyon Kilitini Kırarak: Yurttaşların kamu hizmetleri reformunda anahtar rolü oynamasının nedenleri] içinde, Londra: Demos.

Dunn, A vd., (2007) *Champions of Participation: Engaging citizens in local governance* [Katılımın öncüleri: Yurttaşların yerel yönetime katılımının sağlanması] [Internet üzerinden erişilebilir] www.ids.ac.uk/logolink [Erişim Tarihi: 03 Eylül 2009].

Dutton, W., Helsper, E. J. ve Gerber, M. (2009) *The Internet in Britain: 2009* [İngiltere'de İnternet 2009], Oxford: University of Oxford.

Elder, G. H. (1985) 'Perspectives on the life course' [Yaşam akışı üzerine görüşler] G. H. Elder (derl.) *Life Course Dynamics: Trajectories and Transitions, 1968-1980* [Yaşam Akışı Dinamikleri: İzlekler ve Dönüşümler, 1968-1980] içinde, Ithaca, New York: Cornell University Press.

Ellis, A. (2003) *Barriers to Participation for Under-Represented Groups in School Governance* [Okul yönetiminde yetersiz temsil edilen grupların katılımı önündeki engeller], Londra: Institute for Volunteering Research.

Ellis, K. (2005) 'Disability Rights in Practice: the relationship between Human Rights and Social Rights in Contemporary Social Care' [Uygulamada Engelli Hakları: Güncel Sosyal Hizmetlerde İnsan Hakları ile Toplumsal Haklar arasındaki ilişki], *Disability & Society*, 20(7): 691-704.

Elster, J. (derl.) (1998) *Deliberative Democracy* [Müzakereli Demokrasi], Cambridge: Cambridge University Press.

Evans, E. ve Saxton, J. (2005) *The 21st Century volunteer: A report on the changing face of volunteering in the 21st Century* [21. Yüzyıl Gönüllüsü: 21. yüzyılda gönüllülüğün değişen yüzü üzerine bir rapor], Londra: nfpSynergy.

ESRC (2007) *Individual Pathways in Participation* [Katılımda Bireysel İzlekler], ESRC seminer dizisi: Mapping the public policy landscape, Londra: ESRC/NCVO.

Field, J. (2003) *Social Capital* [Toplumsal Sermaye], Londra: Routledge.

Foot, J. (2009) *Citizen Involvement in Local Governance* [Yerel Yönetimde Yurttaş Katılımı], York: Joseph Rowntree Foundation.

Fox, J. ve Gershman, J. (2000) 'The World Bank and social capital: Lessons from ten rural development projects in the Philippines and Mexico' [Dünya Bankası ve toplumsal sermaye: Filipinler ve Meksika'da uygulanan on kırsal kalkınma projesinden çıkarılacak dersler], *Policy Sciences*, 33(3-4): 399-419.

Francis, D. ve Henderson, P. (1992) *Working with Rural Communities* [Kırsal Topluluklarla Çalışmak], Basingstoke: Macmillan.

Futerra Sustainability Communications (2008) *The Greenwash Guide* [Sahte Yeşilcilik Rehberi] [Internet üzerinden erişilebilir] http://www.futerra.co.uk/downloads/Greenwash_Guide.pdf [Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2009]

Gaventa, J. (2006), 'Finding the Spaces for Change: A Power Analysis' [Değişim için Uzam Bulmak: Bir İktidar Analizi], *IDS Bulletin*, 37(6): 23-33.

Gaventa, J. (2007) 'Changing nature of power: Spanning the local, national and global' [İktidarın değişen doğası: Yerelden ulusala, ulusaldan küreselle], ESRC Seminer Dizisi: Mapping the public policy landscape. From local to global, Londra: ESRC/NCVO.

Gaventa, J. (2007) 'Levels, Spaces and Forms of Power: Analysing opportunities for change' [İktidarın düzeyleri, uzamları, biçimleri: Değişim fırsatlarının analizi] Berenskoetter, F. ve Williams, M. J. (derl.), *Power in World Politics* [Dünya Siyasetinde İktidar] içinde, Oxon: Routledge.

Gaventa, J. ve Cornwall, A. (2006) 'Challenging the Boundaries of the Possible: Participation, Knowledge and Power' [Mümkün Olanın Sınırlarını Zorlamak: Katılım, Bilgi ve İktidar], *IDS Bulletin*, 37(6): 122-127.

Gibson, R., Lusoli, W. ve Ward, S. (2005) 'Online Participation in the UK: Testing a 'Contextualised' Model of Internet Effects' [İngiltere'de Sanal Katılım: İnternet Etkisinin 'Bağlamsallaştırılmış' bir Modelinin Sınanması], *British Journal of Politics and International Relations*, 7(4): 561-583.

Gibson, T. (1996) *The Power in our Hands. Neighbourhood-based World Shaking* [Elimizdeki Güç: Mahalleden Yola Çıkarak Dünyayı Sarsmak], Charlbury: Jon Carpenter Publishing.

Gilchrist, A. (2004) *The well connected community: a networking approach to community development* [Çevresi Geniş Topluluk: topluluk gelişimine ağ yaklaşımı], Bristol: Policy Press.

Gill, R. (2006) *Gender and the Media* [Toplumsal Cinsiyet ve Medya], Londra: Polity Press.

Ginsborg, P. (2005) *The Politics of Everyday Life: Making Choices, Changing Lives* [Gündelik Yaşamın Siyaseti: Tercihler Yapmak, Hayatı Değiştirmek], New York: Yale University Press.

Goodin, R. ve Dryzek, J. S. (2006) 'Deliberative Impacts: The Macro-Political Uptake of Mini-Publics' [Müzakere Etkileri: Mikro Düzey Kamuların Makro Siyasetteki Yansımaları], *Politics & Society*, 34(2): 219-244.

Granovetter, M. (1973) 'The Strength of Weak Ties' [Zayıf Bağların Gücü], *American Journal of Sociology*, 78(6): 1360-1380.

Gwaba, R. M. (2003) 'Reflections on PRA, participation and gender' [Katılımcı Kırsal Değerlendirme, Katılım ve Toplumsal Cinsiyet üzerine düşünceler] A. Cornwall ve G. Pratt (derl.) *Pathways to Participation: reflections on PRA* [Katılım İzlekleri: Katılımcı Kırsal Değerlendirme üzerine düşünceler], Londra: Institute of Development Studies.

Haberis, A. ve Prendergrast, J. (2007) *Research Report 1. Incentives and Barriers to Becoming and Remaining a Councillor: A review of the UK literature* [Araştırma Raporu 1: Belediye Meclis Üyesi olmak ve bu konumu korumak için teşvik ve engeller], Londra: CLG.

Hall, P. (2000) 'Social capital in Britain' [İngiltere'de toplumsal sermaye], *British Journal of Politics*, 29(3): 417-61.

Hampton, K., Sessions, L., Ja Her, E. ve Rainie, L. (2009) *Social Isolation and New Technology: How the internet and mobile phones impact on Americans' social networks*, Pew Internet and American Life Project [Toplumsal Yalıtılmışlık ve Yeni Teknoloji: İnternet ve cep telefonları Amerikalıların toplumsal ağlarını nasıl etkiliyor, Pew İnternet ve Amerikan Yaşam Tarzı Projesi], [İnternet üzerinden erişilebilir] <http://pewinternet.org/Reports/2009/18-Social-Isolation-and-New-Technology.aspx> [Erişim Tarihi: 15 Kasım 2009]

Hansard Society (2009) *Audit of Political Engagement 6: the 2009 Report with a focus on political participation and citizenship* [Siyasal Katılımın Değerlendirilmesi 6: Siyasal katılım ve yurttaşlık odaklı 2009 raporu], Londra: Hansard Society.

Hareven, T. (1982) 'The life course perspective and ageing in historical perspectives', [Tarihsel bakış açısıyla yaşam akışı düşüncesi ve yaşlanma] T. Hareven ve A. Adams (derl.) *Ageing and Life Course Transitions: an interdisciplinary perspective* [Yaşlanma ve Yaşam Akışı Geçişleri: Disiplinlerarası bir Yaklaşım], Londra: Tavistock.

Harris, A. (2001) 'Dodging and waving: Young women countering the stories of youth and citizenship' [Yaklaşma ve kaçınma: Genç kadınlar gençlik ve yurttaşlık öykülerine yanıt veriyor], *International Journal of Critical Psychology*, 4 (2), pp183-199.

Harrison, M. ve Singer, M. (2007) 'The Timesqueeze Generation: What the public are doing with their spare time [Zamansızlık kuşağı: İnsanlar boş zamanlarında neler yapıyor?]' Creasy, S. (derl.) *Participation Nation: Reconnecting Citizens to the Public Realm*, [Katılım Ulusu: yurttaşların kamusal alanla bağlarını yeniden kurmak] içinde, Londra: Involve.

Harrison, R., Newholm, T. ve Shaw, D. (2005) *The Ethical Consumer* [Etik Tüketici], Londra: SAGE Publications.

Haus, M. ve Sweeting, D. (2006) 'Local Democracy and Political Leadership: Drawing a Map', [Yerel Demokrasi ve Siyasal Liderlik: Bir Paftalama Çalışması], *Political Studies* 54(2): 267-288.

Hay, C., Stoker, G. ve Williamson, A. (2008) *Revitalising Politics: Have we lost the plot? [Siyaseti Yeniden Canlandırarak: Davayı Kaybettik mi?]* [Internet üzerinden erişilebilir] <http://revitalisingpolitics.files.wordpress.com/2008/09/revitalising-politics-position-paper.pdf> [Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2009].

Held, D. (1996) *Models of Democracy*, 2nd edition [Demokrasi Modelleri, 2. Basım], Cambridge: Polity Press.

Katılımı anlamak: Bir literatür taraması Aralık 2009

Herron-Marx, S., Bayliss, H., Wilford, S. ve Staniszweska, S. (2008) The current state of Patient and Public Involvement in NHS Trusts across England: Findings of the National Survey 2008 [İngiltere çapında Ulusal Sağlık Sistemi Yatırımlarında Hasta ve Kamu Katılımının Güncel Durumu: 2008 Ulusal Anket Bulguları], Londra: The NHS Centre for Involvement.

Hibbert, S. ve Farsides, T. (2005) 'Charitable Giving and Donor Motivation' [Yardımcılaşma ve Bağışçılığın Motivasyonları], ESRC Seminer Dizisi, Mapping the Public Policy Landscape, Londra: ESRC/NCVO.

HM Government (2007a) Local Government and Public Involvement in Health Act [Yerel Yönetim ve Sağlık Yasasında Kamusal Katılım], Londra: HM Government.

HM Government (2007b) Putting people first: a shared vision and commitment to the transformation of adult social care [Önce insanlar: Yetişkinlere yönelik sosyal hizmetlerin dönüşümünde ortak vizyon ve kararlılık], Londra: HM Government.

Home Office (2004a) 2003 Home Office Citizenship Survey: People, Families and Communities [2003 İçişleri Bakanlığı Yurttaşlık Anketi: Birey, Aile ve Topluluklar], Londra: Home Office.

Home Office (2004b) Firm Foundations: The Government's Framework for Community Capacity Building [Sağlam Temeller: Topluluklarda Kapasite İnşası için Hükümetin Belirlediği Çerçeve], Londra: Civil Renewal Unit.

House of Commons (2008) Election Statistics: UK. 1918 – 2007, Research paper 08/12 [Seçim İstatistikleri İngiltere 1918-2007, Araştırma Raporu 08/12], 01 Şubat 2008 [İnternet üzerinden erişilebilir] <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2008/RP08-012.pdf> [Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2009]

Humm, J., Jones, K. ve Chanan, G. (2005) Testing Indicators of Community Involvement [Topluluk Katılımında Sinama Göstergeleri], Londra: Community Development Foundation Research Unit.

Ingold, T. ve Vergunst, J. L. (derl.) (2008) Ways of Walking: Ethnography and Practice on Foot [Yürümenin Yolları: Yayan Etnografya ve Pratik], Hampshire: Ashgate Publishing.

Institute for Volunteering Research (2004) Volunteering for All? Exploring the link between volunteering and social exclusion [Herkes için Gönüllülük? Gönüllülük ile toplumsal dışlanma arasındaki bağlantıyı kurmak], Londra: Institute for Volunteering Research.

Involve (2005) People and Participation [İnsanlar ve Katılım], Londra: Involve.

Jamieson, A., Miller, A. ve Stafford, J. (1998) 'Education in a Life Course Perspective: continuities and discontinuities' [Yaşam Akışı Perspektifinden Eğitim: Süreklilikler ve Kesintiler], Education and Ageing, 13(3): 213-228.

Janoski, T. ve Wilson, J. (1995) 'Pathways to Voluntarism: Family Socialisation and Status Transmission Models' [Gönüllülük İzlekleri: Ailede sosyal öğrenme ve statü geçirgenlik modelleri], Social Forces, 74 (1): 271-292.

Jasper, J. M. (1998) 'The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions In and Around Social Movements' [Protestocu Duygular: Toplumsal Hareketlerde Duygulanımsal ve Tepkisel Duygular], Sociological Forum 13(3): 397-424.

Jochum, V. (2003) Social capital: beyond the theory [Toplumsal sermaye: Kuramın ötesinde], Londra: NCVO.

Jochum, V., Pratten, B. ve Wilding, K. (2005) Civil renewal and active citizenship: A guide to the debate [Sivil yenilenme ve aktif yurttaşlık: Güncel tartışmaya ilişkin bir rehber], Londra: NCVO.

John, P. (2007) Making representative democracy more representative. Can new forms of citizen governance in the UK open up democracy? [Temsili demokrasinin temsil kapasitesinin geliştirilmesi: İngiltere'de yeni yurttaş yönetim biçimleri demokrasinin önünü açabilir mi?] 'Social Capital, the State and Diversity' Workshop [Toplumsal Sermaye, Devlet ve Çoğulculuk Çalıştayı] ECPR Joint Sessions 2007, Helsinki, Finlandiya, 2-12 Mayıs 2007.

Kaldor, M. (2003) Global Civil Society: An Answer to War [Küresel Sivil Toplum: Savaşa bir Yanıt], Cambridge: Polity Press.

Kamerade, D. (2009) Recruitment or retention? Unpacking the dynamics of voluntary affiliation in Great Britain'. (Kazanma mı tutma mı? İngiltere'de gönüllü katılımının dinamiklerinin çözülmesi) NCVO/VSSN Gönüllü Sektör Araştırma Konferansı'nda yapılmış sunum, Warwick Üniversitesi, 7-8 Eylül 2009.

Kane, D., Clarke, J., Lesniewski, S., Wilton, J., Pratten, B. ve Wilding, K. (2009) The UK Civil Society Almanac 2009 [İngiltere Sivil Toplum Almanağı 2009], Londra: NCVO.

Keaney, E. ve Rogers, B. (2006) A Citizen's Duty: Voter inequality and the case for compulsory turnout [Yurttaşlık Ödevi: Oy verenler arasında eşitsizlik ve zorunlu oy verme davranışını savunmak üzere bir tez], Londra: Institute for Public Policy Research.

Kendall, J. (2005) 'The third sector and the policy process in the UK: ingredients in a hyper-active horizontal policy environment' [İngiltere'de üçüncü sektör ve siyasa süreçleri: Hiperaktif bir yatay siyasa ortamının içerikleri], Third Sector European Policy Working Papers 5.

Keohane, R. (2002) 'Governance in a Partially Globalised World' [Kısmen küreselleşmiş bir dünyada yönetim] D. Held ve A. McGrew (2002) Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance [Küreselleşmeyi Yönetmek: İktidar, Yetke ve Küresel Yönetişim] içinde, Cambridge: Polity Press.

Klandermans, B. (2004) 'The Demand and Supply of Participation: Social-Psychological Correlates of Participation in Social Movements' [Katılımın arz ve talebi: Toplumsal Hareketlere Katılımın Toplumsal-Psikolojik Korelasyonları] D. A. Snow, S. A. Soule, ve H. Kriesi (derl.) The Blackwell Companion to Social Movements [Blackwell Toplumsal Hareketler El Kitabı] içinde, Londra: Blackwell Publishing.

Klandermans, B. (2004) 'Why Social Movements Come Into Being and Why People Join Them' [Toplumsal Hareketler Neden Ortaya Çıkar ve İnsanlar Toplumsal Hareketlere Neden Katılır?], J. R. Blau (derl.) The Blackwell Companion to Sociology [Blackwell Sosyoloji El Kitabı] içinde, Londra: Blackwell Publishing.

Knocke, D. ve Thomson, R. (1977) 'Voluntary Association Membership Trends and the Family Life Cycle' [Gönüllü Örgütlenmelerde Üyelik Trendleri ve Ailevi Yaşam Akışı], Social Forces, 56(Sept): 48-65.

Leadbeater, C. (2004) Personalisation through participation: a new script for public services [Katılım yoluyla kişiselleştirme: Kamu siyasaları için yeni bir reçete], Londra: Demos.

Lin, N. (2001) Social Capital: A Theory of Social Structure and Action [Toplumsal Sermaye: Toplumsal Yapı ve Eyleme İlişkin Bir Kuram], New York: Cambridge University Press.

Linden, A. ve Klandermans, B. (2007) 'Revolutionaries, wanderers, converts, and compliants – Life histories of extreme right activists' [Devrimciler, gezginler, dönöklere ve boyun eğenler: Aşırı sağ eylemcilerin hayat hikayeleri], Journal of Contemporary Ethnography, 36(2): 184-201.

Locke, M., Ellis, A. ve Davis-Smith, J. (2003) 'Hold on to what you've got: the volunteer retention literature' [Elinizde olana sarılın: gönüllülerin katılım süreçlerinde tutulması üzerine literatür], Voluntary Action, 5(3): 81-99.

Lodge, G. ve Gough, R. (2009) 'The Constitution' [Anayasa], V. Uberoi, A. Coutts, I. Mclean ve D. Halpern (derl.), Options for a New Britain [Yeni bir İngiltere için Seçenekler] içinde. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

London School of Economics (2004) What is Civil Society? [Sivil Toplum Nedir?], Centre for Civil Society [İnternet üzerinden erişilebilir] http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/what_is_civil_society.htm [Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2009].

Low, N., Butt, S., Ellis Paine, A. ve Davis Smith, J. (2007) Helping Out: A national study of volunteering and charitable giving [Yardımcılaşma: Gönüllülük ve bağışta bulunma davranışları üzerine ulusal bir çalışmada], Cabinet Office: Londra.

Lowndes, V., Pratchett, L., ve Stoker, G. (2006) Locality matters: making participation count in local politics [Yerellik önemlidir: yerel siyasette katılımın önemini artırılması], Institute for Public Policy Research: Londra.

Lowndes, V., Pratchett, L. ve Stoker, G. (2001) 'Trends in public participation: Part 2-Citizens' Perspectives' [Kamusal katılım trendleri: Kısım 2- Yurttaşların Görüşleri], Public Administration, 79(2): 445-455.

Lukes, S. (1974) Power: A Radical View [İktidar: Radikal bir bakış], Londra: Macmillan Press.

Lukes, S. (2005) Power: A Radical View, 2nd Edition [İktidar: Radikal bir bakış, İkinci Basım], Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Machin, D. (2005) 'Young people in Scotland: those who volunteer and those who do not' [İskoçya'da gençler: gönüllü olanlar ve olmayanlar], H. Williamson, ve B. Hoskins (derl.) Charting the landscape of European youth voluntary activities [Avrupa gençlik gönüllü faaliyetlerinin bir haritasının çıkarılması] içinde, Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Katılımı anlamak: Bir literatür taraması Aralık 2009

Maner, J., Luce, C., Neuberg, S., Cialdini, R., Brown, S. ve Sagarin, B. (2002) 'The Effects of Perspective Taking on Motivations for Helping: Still No Evidence for Altruism' [Perspektif Edinmenin Yardım Motivasyonları Üzerindeki etkisi: Özgecilik Yönünde Hala bir Bulgu Yok], *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(11): 1601-1610.

Marshall, B., Duffy, B., Thompson, J., Castell, S. ve Hall, S. (2008) Blair's Britain: the social and cultural legacy [Blair'in İngilteresi: Sosyal ve kültürel miras], Londra: Ipsos MORI.

Marta, E. ve Pozzi, M. (2008) 'Young People and Volunteerism: A model of sustained volunteerism during the transition to adulthood' [Gençler ve Gönüllülük: Yetişkinliğe geçişte gönüllülüğün sürekliliği konusunda bir model], *Journal of Adult Development*, 15(1): 35-46.

Mayer, K. U. ve Tuma, N. B. (1990) 'Life Course Research and Event History Analysis: An Overview' [Yaşam Akışı üzerine araştırmalar ve olaylar tarihçesi analizi], K. U. Mayer ve N. B. Tuma (derl.) *Event History Analysis in Life Course Research* [Yaşam Akışı Araştırmasında Olaylar Tarihçesi Analizi] içinde, Madison ve Londra: University of Wisconsin Press.

McEwin, M. ve Jacobsen-D'Arcy, L. (1992) Developing a scale to understand and assess the underlying motivational drives of volunteers in Western Australia (Bati Avustralya'da gönüllüler açısından motivasyon anlamındaki temel itici güçleri anlamak ve değerlendirmek için bir skalanın geliştirilmesi), Perth: Lotterywest ve CLAN Inc.

Melucci, A. (1989) Nomads of the Present: social movements and individual needs in contemporary society [Günümüzün Göçebeleri: günümüz toplumunda toplumsal hareketler ve bireysel ihtiyaçlar], Londra: Century Hutchinson.

Melucci, A. (1996) Challenging Codes: Collective action in the information age [Kodları irdelemek: Bilgi çağında kolektif eylemlilik], Cambridge: Cambridge University Press.

Millner, S. (2008) Review of the Civil Renewal and Active Citizenship Debate [Sivil Yenilenme ve Aktif Yurttaşlık Tartışmasına bir Bakış], Londra: NCVO ve ESRC.

Mohan, G. (2007) 'Participatory Development: From Epistemological Reversals to Active Citizenship' [Katılımcı Kalkınma: Epistemolojik Tersinmelerden Aktif Yurttaşlığa], *Geography Compass*, 1(4): 779-796.

Morales, L. ve Geurts, P. (2007) 'Associational involvement' [Örgütlenme katılımı] J.W. van Deth, J.R. Montero ve A. Westholm (derl.) *Citizenship and involvement in European democracies: a comparative analysis* [Avrupa demokrasilerinde yurttaşlık ve katılım: karşılaştırmalı bir analiz], Oxon: Routledge.

Morozov, E. (2009) 'Censoring cyberspace' [Sanal ortamda sansür] in *RSA Journal*, Autumn 2009.

Morris, J. (2006) Removing the barriers to community participation [Topluluk katılımı önündeki engellerin kaldırılması], Londra: National Community Forum.

Muckle, R. (2009) 'Segmenting for Greener Living' [Daha yeşil bir yaşam için bölmeleme]. Kingston Üniversitesi'nde düzenlenen The Green Agenda: Are we engaging the consumer? Kongresinde bildirilmiş tebliğ, 22 Nisan 2009 [İnternet üzerinden erişilebilir] <http://business.kingston.ac.uk/favor1.php?id=410> [Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2009].

Mulgan, G. (2005) 'Introduction' [Giriş], *Involve, People & Participation: How to put citizens at the heart of decision-making* [Kişiler ve Katılım: Yurttaşlar karar alma süreçlerinin merkezine nasıl yerleştirilebilir?] içinde, Londra: Involve.

Musick, M.A. ve Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile* [Gönüllüler: Toplumsal bir profil]. Bloomington, IN: Indiana University Press.

NCVO (2008) *Voluntary Sector Strategic Analysis 2007/08* [Gönüllü Sektör Stratejik Analizi 2007/08], Londra: NCVO.

NCVO (2009) *Voluntary Sector Strategic Analysis 2008/09* [Gönüllü Sektör Stratejik Analizi 2008/09], Londra: NCVO.

Needham, C. (2003) *Citizen-Consumers: New Labour's Marketplace Democracy* [Yurttaş-Tüketiciler: Yeni İşçi Partisi'nin Pazar Demokrasisi]. Londra: Catalyst Forum.

nfpSynergy (2009) *Youth Engagement Monitor*, April 2009: Engaging young people via social media [Gençlik Katılım İzleme, Nisan 2009: Gençlerin sosyal medya aracılığıyla katılımının sağlanması], Londra: nfpSynergy.

Nicholson-Lord, D. (1999) 'A natural reaction, foods for thought' [Doğal bir tepki, üzerine düşünülecekler]. *Independent supplement*, 21 Eylül 1999.

Nissen, N. (2008) *Herbal Healthcare and Processes of Change: An Ethnographic Study of Women's Contemporary Practice and Use of Western Herbal Medicine in the UK* [Bitkisel tıp ve değişim süreçleri: Kadınların günümüzde batılı anlamda bitkisel tıp pratiği ve kullanımı üzerine etnografik bir çalışma], Milton Keynes: The Open University. Yayınlanmamış doktora tezi.

Niyazi, F. (1997) *A Route to Opportunity: Younger People, Older People, Unemployed People, Black People and Disabled People* [Fırsata giden yol: Gençler, yaşlılar, işsizler, zenciler ve engelliler], Londra: National Centre for Volunteering.

Notley, T. (2009) 'Young people, online networks and social inclusion' [Gençler, sanal ağlar ve toplumsal içerme], *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(4): 1208-1227.

O'Brien, L., Townsend, M. ve Ebden, M. (2008) *Environmental Volunteering: Motivations, barriers and benefits* [Çevreci gönüllülük: motivasyonlar, karşılaşılan engeller ve sağlanan yararlar], Edinburgh: Forestry Commission.

OBV: Operation Black Vote (2008) *How to Achieve Better BME Political Representation* [Zenci ve etnik azınlık siyasi temsilini nasıl geliştirilebilir?], Londra: Government Equalities Office.

Ockenden, N. (2007) *Volunteering in the natural outdoors in the UK and Ireland: A literature review* [İngiltere ve İrlanda'da doğal açık alanlarda gönüllülük: Bir literatür taraması], Londra: Institute for Volunteering Research.

Omoto, A. M. ve Snyder, M. (1995) 'Sustained Helping Without Obligation: Motivation, longevity of service and perceived attitude change among AIDS volunteers' [Zorunluluk olmaksızın süregelen yardımlaşma: AIDS gönüllüleri arasında motivasyon, hizmet sürekliliği ve algılanan tutum değişimi], *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4): 671-686.

Parker, S. (2007) 'Participation: a new operating system for public services?' [Katılım: Kamu hizmetlerinde yeni bir işletim sistemi mi?], S. Creasy (derl.) *Participation Nation: Reconnecting Citizens to the Public Realm* [Katılım Ulusu: yurttaşların kamusal alanla bağlarını yeniden kurmak] içinde, Londra: Involve.

Passy, F. ve Giugni, M. (2000) 'Life-spheres, Networks, Sustained Participation in Social Movements: A Phenomenological Approach to Political Commitment.' [Yaşam alanları, ağlar, toplumsal hareketlerde süregelen katılım: Siyasal eylemliliğe olgusal bir bakış], *Sociological Forum*, 15(1): 117-144.

Pateman, C. (1970) *Participation and Democratic Theory* [Katılım ve Demokrasi Teorisi], Cambridge: Cambridge University Press.

Pattie, C., Seyd, P. ve Whiteley, P. (2003) 'Civic Attitudes and Engagement in Modern Britain' [Günümüz İngiltere'sinde yurttaşlık tutumları ve katılım], *Parliamentary Affairs*, 56: 616-633.

Pattie, C., Seyd, P. ve Whiteley, P. (2004) *Citizenship in Britain: Values, participation, and democracy* [İngiltere'de Yurttaşlık: Değerler, katılım ve demokrasi], Cambridge: Cambridge University Press.

Popay, J., Attree, P., Hornby, D., Milton, B., Whitehead, M., French, B., Kowarzik, U., Simpson, N. ve Povall, S. (2007) *Community Engagement in Initiatives Addressing the Wider Social Determinants of Health: A Rapid Review of Evidence on Impact, Experience and Process* [Sağlıkta geniş toplumsal belirleyicilere yönelik girişimlerde topluluk katılımı: Etki, Deneyim ve Sürece İlişkin Bulguların Gözden Geçirilmesi] Londra: Department of Health.

Popple, K. (1995) *Analysing community work* [Topluluk çalışmalarının analizi], Buckingham: Open University Press.

Portes, A. (1998) 'Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology' [Toplumsal sermaye: Kökenleri ve Modern Sosyolojideki Uygulamaları], *Annual Review of Sociology*, 24(1): 1-24.

Potter, D., Goldblatt, D. Kiloh, M. ve Lewis P. (1994) 'Explaining Democratization' [Demokratikleşmenin Açıklanması], D.Potter, D.Goldblatt, M.Kiloh ve P.Lewis (derl.) *Democratization* [Demokratikleşme] içinde, Cambridge: Polity Press.

Power Inquiry (2006) *Power to the People. The report of Power: an Independent Inquiry into Britain's Democracy* [Halkın İktidarı. İktidar: İngiltere Demokrasisi Bağımsız Çalışma Raporu], York: Joseph Rowntree Foundation.

Prime Minister's Strategy Unit (2006) *UK Government's Approach to Public Sector Reform* [Kamu sektörü reformuna İngiltere Hükümeti'nin Yaklaşımı], Londra: Cabinet Office.

Katılımı anlamak: Bir literatür taraması Aralık 2009

Prime Minister's Strategy Unit (2007), *Building on Progress: Public Services* [Gelişimden Hareket Etmek: Kamu Hizmetleri], Londra: Cabinet Office.

Putnam, R. D. (1995) 'Bowling Alone: America's Declining Social Capital An Interview with Robert Putnam' [Tek başına bowling: Amerika'nın düşüşteki toplumsal sermayesi. Robert Putnam ile bir söyleşi], *Journal of Democracy*, 6(1): 65-78.

Putnam, R. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* [Tek Başına Bowling: Amerikan Toplumunun Düşüşü ve Yeniden Doğuşu], New York: Simon & Schuster.

Rai, S. (2008) *Routes and Barriers to Citizen Governance* [Yurttaş yönetiminde rota ve engeller], York: Joseph Rowntree Foundation.

Ramsey, J. (2005) *The Benefits Barrier: What impact do welfare benefits have on volunteering? A study of Citizens Advice Bureau volunteers and clients* [Devlet transferlerinin oluşturduğu engeller: Toplumsal refah alanındaki devlet transferlerinin gönüllülük üzerindeki etkisi nedir? Yurttaş Tavsiye Bürosu gönüllü ve danışanları tarafından hazırlanmış bir çalışma], Londra: Citizens Advice Bureau.

Reid, M. (2004) *The Black and Minority Ethnic Voluntary and Community Sector: A Literature Review*, [Zenci ve etnik azınlık gönüllü ve topluluk sektörü: Bir literatür taraması] Londra: Ethnic Minority Foundation.

Reitsma-Street, M., Maczewski, M., ve Neysmith, S. (2000) 'Promoting engagement: An organizational study of volunteers in community resource centres for children' [Katılımı teşvik etmek: Çocuklara yönelik toplum merkezlerindeki gönüllülerin örgütsel bir incelemesi], *Children and Youth Services Review*, 22(8): 651-678.

Riley, S. (2008) 'Identity, community and selfhood: understanding the self in relation to contemporary youth cultures', [Kimlik, topluluk ve benlik: Güncel gençlik kültürleriyle ilişkili olarak benliği anlamak] *Beyond Current Horizons* [İnternet üzerinden erişilebilir] www.beyondcurrenthorizons.org.uk [Erişim Tarihi: 17 Kasım 2009].

Robb, C. (2004) 'Introduction' [Giriş], Robb, C. (derl.) *Voluntary Action: meeting the challenges of the 21st century* [Gönüllü eylemlilik: 21. Yüzyılın getirdiği güçlükleri aşmak] içinde, Londra: NCVO.

Roberts, N. (2004) 'Public Deliberation in an Age of Direct Citizen Participation' [Doğrudan Yurttaş Katılımı Çağında Kamusal Müzakere], *The American Review of Public Administration*, 34(4): 315-353.

Rochester, C. (2006) *Making Sense of Volunteering: A literature review*, [Gönüllülükü Anlamak: Bir literatür taraması] Londra: Volunteering England and the Commission on the Future of Volunteering.

Rochester, C., Ellis Paine, A. ve Howlett, S. (2009) *Volunteering and society in 21st century Britain* [21. Yüzyıl İngilteresinde gönüllülük ve toplum], Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Rotolo, T. (2000) 'A time to join, a time to quit: the influence of life cycle transitions on voluntary association membership' [Katılmanın bir zamanı var, bırakmanın bir zamanı var: Hayat döngüsü geçişlerinin gönüllü örgütlenmelerde üyelik üzerine etkisi], *Social Forces*, 78(3): 1133-1161.

Russell, J., ve Scott, D. (1997) 'Very active citizens? The impact of contracts on volunteers' [Çok aktif yurttaşlar? İhalelerin gönüllüler üzerindeki etkisi], Manchester: Department of Social Policy and Social Work Manchester, University of Manchester.

Ryan, B. (2007) 'Personal is Political' [Kişisel olan siyasaldır], Ritzer, G. (derl.) *Blackwell Encyclopedia of Sociology* [Blackwell Sosyoloji Ansiklopedisi] içinde. <http://www.sociologyencyclopedia.com/public/> [Erişim Tarihi: 23 Kasım 2009].

Searle-Chatterjee, M. (1999) 'Occupation, biography and new social movements' [Meslek, biyografi ve yeni toplumsal hareketler], *The Sociological Review*, 47(2): 258-279. Selbee, L. K. ve Reed, P. B. (2001) 'Patterns of volunteering over the life cycle' [Hayat döngüsü içinde gönüllülük patikaları], *Canadian Social Trends*, 61: 2-4.

Sharp, L. ve Connelly, S. (2002) 'Theorising Participation: Pulling Down the Ladder' [Katılımın kuramsallaştırılması: Merdiveni Yıkma], Y. Rydin ve A. Thornley (derl.) *Planning in the UK: agendas for the new millennium* [İngiltere'de planlama: yeni binyıl için gündem] içinde, Aldershot: Ashgate.

Shirky, C. (2008) *Here Comes Everybody: The power of organizing without organizations* [İşte herkes geliyor: örgütler olmaksızın örgütlenmenin gücü], Londra: Penguin Books.

Shrum, L., McCarty, A. ve Lowrey, T. (1995) 'Buyer Characteristics of the Green Consumer and Their Implications for Advertising Strategy' [Yeşil Tüketicinin Alıcı Özellikleri ve Bunların Reklam Stratejisi Bakımından Sağladığı İpuçları], *Journal of Advertising*, 24(2): 71-90.

Silvey, R. ve Elmhirst, R. (2003) 'Engendering Social Capital: Women Workers and Rural-Urban Networks in Indonesia's Crisis' [Toplumsal sermayenin içine toplumsal cinsiyeti katmak: Endonezya krizinde kadın işçiler ve kırsal-kentsel ağlar], *World Development* 31(5): 865-879.

Skidmore, P., Bound, K. ve Lownsbrough, H. (2006) *Community participation: Who benefits?* [Topluluk katılımı: Kimler yararlanıyor?], York: Joseph Rowntree Foundation.

Smith, A., Lehman Schlozman, K., Verba, S. ve Brady, H. (2009) 'The Internet and Civic Engagement', [İnternet ve Yurttaşlık Katılımı] *Pew Internet and American Life Project* [İnternet üzerinden erişilebilir] <http://www.pewinternet.org/Reports/2009/15--The-Internet-and-Civic-Engagement.aspx> [Erişim Tarihi: 15 Kasım 2009].

Smith, D. H. (1981) 'Altruism, Volunteers and Volunteerism' [Özgeçelik, Gönüllüler ve Gönüllülük]. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 10(1): 1-36.

Smith, D. H. (1997) 'The rest of the nonprofit sector: grassroots associations as the dark matter ignored in prevailing 'fat earth' maps of the sector' [Kar amacı gütmeyen sektörün gerisi: Sektörün yaygın "şişman dünya" haritalarında göz ardı edilen kara delikler olarak taban hareketleri], *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 26(2): 114-131.

Smith, G. (2005) *Beyond the Ballot: 57 Democratic Innovations from Around the World. A report for the Power Inquiry* [Oy sandığının ötesinde: Dünyadan 57 demokratik inovasyon. Power Inquiry raporu], Londra: The Power Inquiry.

Smith, G. (2009) *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation* [Demokratik İnovasyonlar: Yurttaş Katılımı için Kurumlar Tasarlamak], Cambridge: Cambridge University Press.

Social Exclusion Unit (2001) *A New Commitment to Neighbourhood Renewal: National Strategy Action Plan* [Mahalle Yenilenmesi alanında yeni bir kararlılık: Ulusal Strateji Eylem Planı], Londra: Cabinet Office.

Stall, S. ve Stoeker, R. (1998) 'Community Organizing or Organizing Community? Gender and the Crafts of Empowerment' [Topluluk örgütlenmesi mi topluluğu örgütlemek mi? Toplumsal Cinsiyet ve Yetkilendirme Becerileri], *Gender and Society* 12(6): 729-756.

Stoker, G. (2007) *Y. New Localism, Participation and Networked Community Governance* [Yeni Yerelcilik, Katılım ve Ağsal Topluluk Yönetimi], Manchester: University of Manchester.

Stolle, D., Hoghe, M. ve Micheletti, M. (2005) 'Politics in the Supermarket: Political Consumerism as a Form of Political Participation' [Süpermarkette siyaset: Siyasal katılımın bir biçimi olarak siyaset tüketicilik], *International Politics Science Review*, 26(3): 245-269.

Stone, W. ve Hughes, J. (2001) 'Sustaining Communities: an empirical investigation of social capital in regional Australia' [Toplulukların sürdürülebilirliği: Avustralya bölgelerinde toplumsal sermayeye ilişkin ampirik bir araştırma]. *SEGRA 2001 5. Ulusal Konferansında bildirilmiş tebliğ*, 10-12 Eylül 2001, Townsville.

Tallontire, A., Rentsendorj, E. ve Blowfeld, M. (2001) *Ethical Consumers and Ethical Trade: A review of the current literature* [Etik tüketiciler ve etik ticaret: Güncel literatüre ilişkin bir tarama], Greenwich: National Research Institute.

Taylor, J., Webb, C. ve Cameron, D. (2007) *Charitable Giving by Wealthy People* [Varsılların Hayırsever Bağışları], Londra: HM Revenue and Customs.

Taylor, M. (1992) *Signposts to community development* [Topluluk kalkınmasında satırbaşları], Londra: Community Development Foundation.

Taylor, M. (1995) 'Community work and the state: the changing context of UK practice', [Topluluk çalışmaları ve devlet: İngiltere pratiğinin değişen bağlamı] G. Craig ve M. Mayo (derl.) *Community Empowerment: A reader in participation and development* [Toplulukların yetkilendirilmesi: Katılım ve kalkınmaya ilişkin bir derleme], içinde, Londra: Zed Books.

Taylor, M. (2003) *Public Policy in the Community: Public Policy and Politics* [Topluluklarda kamu politikası: Kamu politikası ve siyaset], Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Katılımı anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

Taylor, M. (2007) 'Realities of community participation' [Topluluk katılımına ilişkin gerçeklikler], ESRC Seminerler Serisi: Mapping the public policy landscape. Localism and local governance, Londra: ESRC/NCVO.

The Electoral Commission (2002) 'Voter Engagement Among Black and Minority Ethnic Communities'. Electoral Commission Research Report, July 2002 [Zenci ve Etnik Azınlık Topluluklarında Oy Verme Katılımı: Seçim Komisyonu Araştırma Raporu, Temmuz 2002], Londra: The Electoral Commission.

The Electoral Commission (2005) Election 2005: Turnout, how many, who and why? [Seçim 2005: Katılım, kaç kişi, kimler, nedenleri?], Londra: The Electoral Commission.

Tocqueville, A. de (2000 [1835-1840]), Democracy in America [Amerika'da Demokrasi], Chicago: Chicago University Press.

Tritter, J. ve McCallum (2006) 'The snakes and ladders of user involvement: Moving beyond Arnstein' [Kullanıcı katılımında fırsatlar ve tehditler: Arnstein'in ötesine geçmek], Health Policy, 76(2): 156-168.

Unger, L.S. (1991) 'Altruism as a Motivation to Volunteer' [Gönüllülük motivasyonu olarak özgeçilim], Journal of Economic Psychology, 12(1): 71-100.

Verba, S. ve Nie, N. (1972) Participation in America: Political Democracy and Social Equality [Amerika'da katılım: Siyasal demokrasi ve toplumsal eşitlik], New York: Harper & Row.

Volunteering England (2008) Overcoming Barriers to Volunteering [Katılımın önündeki engelleri aşmak], Londra: Volunteering England.

Warburton, D. (1998) 'A passionate dialogue: community and sustainable development' [Tutkulu bir diyalog: topluluk ve sürdürülebilir kalkınma] D. Warburton (derl.) Community and Sustainable Development: Participation in the Future [Topluluk ve sürdürülebilir kalkınma: Gelecekte Katılım], içinde Londra: Earthscan.

Warburton, D. (2004) 'Policy Context for Community Involvement in Countryside Planning' [Kırsal planlamada topluluk katılımına ilişkin siyasa bağlamı], K. Bishop ve A. Phillips (derl.) Countryside Planning. New Approaches to Management and Conservation [Kırsal planlama: Yönetim ve korumaya ilişkin yeni yaklaşımlar] içinde, Londra: Earthscan.

Wardell, F., Lishman, J., ve Whalley, L. (1997) 'Volunteers: making a difference' [Gönüllüler: Bir fark yaratmak], Practice, 9(2): 21-34. Wardell, F., Lishman, J. ve Whalley, L. J. (2000) 'Who Volunteers?' [Kimler gönüllü oluyor?], British Journal of Social Work, 30, 227-248.

White, S. C. (1996) 'Depoliticising development: the uses and abuses of participation' [Kalkınmayı siyasetten soyutlamak: katılımdan yararlanmak, katılımı kötüye kullanmak], Development in Practice, 6(1): 6-15.

Whiteley, P. (2009) Is the Party Over? The Decline of Party Activism and Membership across the Democratic World. [Parti bitti mi? Demokratik dünyada parti aktivizminin ve üyeliğinin düşüşü] Manchester Üniversitesi Political Studies Association Meeting konferansında bildirilmiş tebliğ, Nisan 2009 [Internet üzerinden erişilebilir] <http://www.psa.ac.uk/2009/pps/Whiteley.pdf> [Erişim Tarihi: 21 Eylül 2009].

Whiteley, P., Seyd, P. ve Richardson, J. (1994) True Blues: The Politics of Conservative Members, [Muhafazakar üyelerin siyaseti] Oxford: Clarendon Press.

Wilcox, D. (1994) Community participation and empowerment: putting theory into practice [Topluluk katılımı ve yetkilendirme: teoriyi pratiğe geçirmek], York: Joseph Rowntree Foundation.

Wilcox D. (1999) A to Z of Participation [A'dan Z'ye katılım], York: Joseph Rowntree Foundation. Wilks-Heeg, S. ve Clayton, S. (2005) The State of Local Democracy: Political participation and local democracy, a comparative audit of local politics in Burnley and Harrogate [Yerel Demokraside Durum: Siyasal katılım ve yerel demokrasi, Burnley ve Harrogate'te yerel siyasetin karşılaştırmalı bir incelemesi], York: Joseph Rowntree Charitable Trust.

Woolcock, M. (2001) 'The place of social capital in understanding social and economic outcomes' [Toplumsal ve ekonomik çıktıları anlamada toplumsal sermayenin yeri], Isuma, 2(1): 11-17.

Katılım anlamak:
Bir literatür taraması
Aralık 2009

08

İletişim Bilgileri

Katılım İzleklere projesi için daha fazla bilgi edinmek ya da bültenimize abone olmak için
<http://pathwaysthroughparticipation.org.uk/>
İnternet sitesini ziyaret edebilir ya da

pathwaysthroughparticipation@nevo-vol.org.uk
adresine elektronik posta atabilirsiniz.

İngiltere
Büyükelçiliği
Ankara

tepav

Bu yayın İngiltere Büyükelçiliği tarafından finanse edilen Stratejik Planlama ve Politika Geliştirmede Katılımcılık Projesi kapsamında Türkçeye çevrilmiştir.